ARAYIŞ

25 NİSAN 1981 • SAYI 10 • FİATI 30.-TL. • HAFTALIK DERGİ

Büyük milli dertler
şimdiye kadar ancak
BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'nde şifa buldu.
Gelecekte de yalnız orada
kati tedbirlerini bulabilecektir. (1924)

MUSTAFA KEMAL

ATATÜRK ve TBMM

BAŞYAZI BÜLENT ECEVİT

ÇIKIŞ YOLU EĞİTİM

"...Toplum bireylerine sosyolojik, psikolojik ve ruhsal yönde ileriye yönelik ana eğitimi, aile eğitimi, çevre eğitimi gereklidir. Bu aşamadan sonra Devlet eleyli yönlendirilmiş çağdaş, akılcı, pozitif ve deneye dayanan Okul eğitimi ile Türk ulusunun esenliğe kavuşabileceğine inanıyorum.

Tüm sistemli bir eğitim seferberliğinin ışığı altında, halkımız, gerçek demokrasiyi, gerçek özgürlüğü, gerçek sorumluluğu anlayabilir, duyabilir; laik düşüncenin insan yaşamında aş, ekmek ve su kadar gerekli ve önemli olduğunu bilir, buna inanır. İşte o zaman demokrasiyi yörüngesinden saptıranlar, yozlaştıranlara ve hatta bir demagoji haline getirenlere olanak tanımaz.

Çağdaş eğitimin yerleşemediği toplumlarda ne özgürlükçü demokrasiden, ne laik düşünceden söz edilebilir. Öyle bir toplum, karanlığın dehlizindeki adam gibi bir o yana, bir bu yana yalpa yapar. Çıkış yolu eğitim, eğitim yine eğitim...

MAHMUT SERT
SAMSUN

ARAYIŞ'A

".... Çıkarmış olduğunuz ARAYIŞ dergisinden dolayı sizi kutlarım.

Ülkemizin uzun zamandır böyle dergiye ihtiyacı vardı.

Başarılarınızın devamı dilekleriyle saygılarımı sunarım."

H. SEÇMEN TOPUZOĞLU
İSTANBUL

KÖY ENSTİTÜLERİ

Atatürk "Ulusu yüzyıllarca kendi benliğine sahip yapmayan, Ulusu yüzyıllarca kendi hakkında habersiz ve hazırlıksız bulunduran hep bilmezliktir. Hükümdarların şunun, bunun ulusu köle gibi kullanmaları, bütün ülkeyi özel yurtlukları gibi anlamaları, hep Ulusun bilmezliğinden yararlanmalarıyla olmuştur. Gerçek kurtuluş istiyorsak her şeyden önce bütün hızımızla bu bilmezliği yoketmek zorundayız..." diyordu. Bu inanç ve amaçla tabanı ve geniş halk kitlesini bilinçlendirmek, sorunlarına eğilmek, özgürlüklerine sahip çıkmak üzere arayış içerisine girildi.

Köy Eğitmenleri Yasası ve Köy Enstitüleri Yasası çıkarıldı.

Buralarda eğitim ve öğretim, demokratik, sanat ve kültürel çalışmalara yer veriliyordu. Sanat ve kültür çalışmaları içinde düşünülen kitaplıklar önemliydi.

Köy Enstitülerinde kitaplıklar açılıyordu. Her akşam bir iki saat okuma saati olarak ayrılır, sınıf öğretmeninin denetiminde kitaplar okunuyor, özetleniyor ve nalatılıyordu. Böylece okuma alışkanlığı geliştirilirdi. Mezun olduklarında çok sayıda kitop verilerek, köylerinde okuma odaları ve kitaplıklar açılırdı. Kitaba düşmanlık yerine sevgi gösterilirdi. Kitap Kültür ve düşün yaratmanın aracı ve koşulları olarak görülürdü.

H. Nedim ŞAHHÜSEYİNOĞLU
Malatya

ARAZİMİZİ SULAYAMIYORUZ

Yıllardır özlemini çektiğimiz Erzincan'ın sağ sahil sulamasıdır. Benim aklım erdi ereli ilimiz sınırları içindeki Karasu çayının yöne değiştirilerek arazi sulanacak diyorlardı. Ben 35 yaşıma girdim, bu durum hâlâ gerçekleşmedi. Gerçekleşeceğine de ümidim yok. 1979 yılında bazı çalışmalar görüldü, fakat devamı sağlanamadı. Bizler Erzincan sakinleriyiz, ümidimizi birer ikişer parça tarlaya bağlamışız. Ne olur bizim bu sorunumuzu Arayış Dergisi olarak sayın büyüklerimize iletirseniz seviniriz.

Arayış dergisine üstün başarılarımı iletirim.

PAŞA DAĞ
(Gümüştarla köyü sakinleri adına)
Erzincan

GÜZEL GÜNLERE

"... Bugün dünya ve Türkiye, çağın bunalımını aşıp yeni ve güzel günlere ulaşmanın sancısını çekiyor. Bedeli ağır da olsa bu ülke için, bu halk için her çileye dayanır yüreğimiz, gönlümüz.

Umudumuz odur ki, Arayış'ı kucaklayan bu güzel, bu yiğit insanların ülkesi, mutlu günlere, hepimizin el ve gönül birliği ile ulaşsın.

ARAYIŞ'ın tüm halkı kucaklayan ve geçmişin tüm yozluklarını reddedip, geleceği yönelen arayıcı tutumu herkese örnek olsun. Sağcı basının köşebaşlarında küfür etmekten başka bir şey yapmayan sözde yazarlar da bu gerçeği görüp, bu tutumdan ders alsın.

ARAYIŞ'a uzun bir yayın yaşamı dileğimizle birlikte, emeği geçen tüm kardeşlerimize halkçı selamlarımızı, sevgilerimizi iletiriz."

MURAT UZUNCA
VE ARKADAŞLARI
ANTALYA

ARAYIŞ ÜZERİNE

Yayın hayatına giren Arayışın hiç bir sayısını kaçırmadım, aldım. Dergiyi okumakla dünyada olup biten olayların tamamını öğreniyorum.

HÜSEYİN YILDIZ
Edirne

YAYIN GÜNÜ DEĞİŞMELİ

Arayış'ın son üç sayısını okuma ve inceleme fırsatı buldum. Derginin sürekli yaşamasını içtenlikle dileyen bir okurunuz olarak yayın politikanızı eleştireceğim.

Kuru ve ruhsuz bir dergi durumuna düşmemek gerek. Halk açık bir dille okumak ve öğrenmek istiyor.

Ve en önemli önerimiz yayın gününüzün mutlaka değişmesidir. Cumartesi işyerleri kapalı. Dergiyi tanıtmak güçleşiyor. Kent ve köy arası iletişim (okullar kapalı) cuma akşamı kesiliyor. Yayın günü cumaya alınamaz mı?

İçten sevgi ve saygılar.

MUSTAFA DENİZCİOĞLU
Antalya

ARAYIŞ'IN NOTU:

Dergimizin yayım günü için değişik görüşler var. Bazı okurlarımız, "ARAYIŞ"ın cumartesileri yayıma çıkmasını uygun buluyor, bazıları ise sakıncalı buluyor. Daha geniş sayıda okurlarımızın bu konuda bizi aydınlatmalarını dileriz. Okurlarımızın genel eğilimi ışığında konuyu ele alacağız.

ARAYIŞ
HAFTALIK DERGI

Yayın Danışmanı:
BÜLENT ECEVİT

Yazı İşleri Müdürü
O. NAHİT DURU

ADRES:
Reşit Galip Caddesi no: 94
Gaziosmanpaşa
Posta Kutusu: 75
Küçükesat ANKARA
TELEFON:
28 44 74 - 26 00 56
PİKAJ ve MONTAJ:
ARAYIŞ Teknik Servisi
DİZGİ VE BASKI:
Milliyet Gazetecilik A.Ş.
tesisleri - Ankara

Dört renkli kapak: **75 bin TL.**
Kapak içleri tek renk: **50 bin TL.**
İç sayfalar renkli: **60 bin TL.**
Öteki sayfalar tek renk: **40 bin TL.**
Sütun santimi: **800 TL.**

İMTİYAZ SAHİBİ: ARAYIŞ yayıncılık ve Matbaacılık A.Ş. adına **MEHMET ERDÜL**

Sayı : 10
25 Nisan 1981

Fiyat: 30 TL.

YAZI İŞLERİ'nden

DAHA İYİ BİR ARAYIŞ

Sayın Okurlarımız, gösterdiğiniz ilgiye teşekkür ederek yazımıza başlamak istiyoruz bu kez. Çünkü, son iki sayımız tüm Türkiye'de ve Kıbrıs'ta tükendi. Hatta, 9'uncu sayımızın ikinci baskısını yapmak zorunda kaldık. Dergimizin 9uncu sayısını bulamayan okurlarımız adresimize yazarak isteyebilirler.

Sizlerden aldığımız mektup ve telefonlardan bazı illerimizde ARAYIŞ'ın daha Cumartesi günü piyasada kalmadığını öğrendik. Ancak, bizi uyardığınız gibi, bayiinizi de uyarmanız ve yeterince ARAYIŞ istemesini sağlamanız gerekiyor. Bu arada, biz de genel dağıtımımızı yapan GAMEDA yetkilileri ile temas kuruyor ve piyasaya çıkar çıkmaz ARAYIŞ'ın bittiği illeri bildiriyor ve bu yörelere daha fazla dergi gönderilmesini sağlamaya çalışıyoruz.

Dergimizin çıktığı günden buyana sizlerin de isteklerini gözönüne alarak ARAYIŞ'ı daha iyiye ve daha güzele götüreceğimizi yazıyoruz.Dergimize her geçen gün artan ilgi, bizlere doğru yolda olduğumuzu gösteriyor. Ve bununla kıvanıyoruz. Bu ilgi, bizleri daha fazla çalışmaya ve sizlere ilerdeki sayılarımızda çok daha doyurucu bir ARAYIŞ sunmaya yönlendiriyor. Kapağı ile, içeriği ile daha iyi bir ARAYIŞ...

Bu sayımızda, Başyazarımız ve Yayın Danışmanımız Bülent Ecevit başyazısında, "ATATÜRK ve TBMM" konusunu işledi. Başyazımızın ve yine Bülent Ecevit'in yazdığı "Demokrasi Nasıl Çökertildi, Nasıl Engelleniyor" başlıklı yazıların kamuoyu tarafından gereği gibi değerlendirileceğine inanıyoruz.

Bu sayımızda ayrıca "Sırdaş Hesaplar 42 Milyara Ulaştı" ve "Dışsatımda Devlet Desteği Kadar Denetimi de Gerekli" başlıklı yazıları Ekonomi bölümümüzde, "Petol Bölgesinde görünenler ve Görünmeyenler" yorumumuzu da Petrol bölümümüzde okuyacaksınız.

Sizlerin hergün artan ilgisiyle ARAYIŞ'ımızı daha iyiye daha güzele götüreceğimiz inancıyla, gelecek hafta buluşabilmek umuduyla, mutluluklar ve esenlikler diliyoruz.

Saygılarımızla...

DERGİNİN İÇİNDEN

ABONE KOŞULLARI

YURTİÇİ:

Yıllık 1.500 TL. Altı Aylık 750 Tl. Üç aylık 375 TL

YURT DIŞI:

Almanya, 104 DM. Avusturya 770 Avusturya Şilini-danimarka 350 Danimarka Kronu. Finlandiya 275 Fin Markkası-Fransa 245 Fransız Frankı-Hollanda 120 Hollanda Florini-İngiltere 25 Sterlin İsveç 250 İsveç Kronu-İsviçre 100 İsviçre Frankı-Irak 30 Irak Dinarı-Norveç 310 Norveç Kronu- S. Arabistan 194 Riyal, Yugoslavya 2354 Yugoslavya Dinarı, ABD ve Avusturalya 70 ABD Doları.

NOT: Yukarıda belirtilen ülkeler dışında kalan Avrupa ve İslam ülkeleri için yıllık abone ücreti 60 ABD Doları karşılığıdır.

● Abone bedelinin PTT ile ya da, "Ziraat Bankası, Gaziosmanpaşa Ankara" Şubesi'ndeki "1200 numaralı hesaba" yatırılarak, abone fişi ile birlikte banka dekontunun, "PK-75 Küçükesat-Ankara" Adresine gönderilmesi rica olunur.

ABONE İSTEK KUPONU

ARAYİŞ'a ÜÇ AYLIK ( ) ALTI AYLIK ( ) BİR YILLIK ( ) ABONE OLMAK İSTİYORUM.

Yıllık 1500 TL, Altı Aylık 750 TL, Üç Aylık 375 TL.

Aşağıdaki adresime dergi gönderiniz

Adı Soyadı: ....

Adresi : ....

....

ARAYIŞ DERGİSİ Posta Kutusu 75 Küçükesat - ANK

Dergiyi kesmek istemeyen okurlarımız, abone istek kuponunun benzerini doldurarak gönderebilirler.

K. Atatürk
BAŞYAZI
ATATÜRK ve TBMM

BÜLENT ECEVİT

ATATÜRK'ün Kurtuluş Savaşını başlatıp sürdürdüğü ve Cumhuriyeti kurup devrimlerini başlattığı yıllar, Dünyada parlamenter demokrasinin değil, sağlı sollu dikta rejimlerinin yaygınlaştığı bir dönemdi.

Sovyetler Birliğindeki rejim bir komünist diktatörlüktü. İtalya'da bir faşist diktatörlük kurulmuştu. Bunu, Almanya'da Nazilerin, İspanya'da Franko'nun, Portekiz'de Salazar'ın dikta rejimleri izlemişti.

Avrupa'daki krallıklardan birçoğu henüz gerçek anlamıyla demokratik monarşiye dönüşmemişti. Birçok Avrupa ülkelerinde parlamenter demokrasi daha bugünkü anlamıyla gerçeklik kazanabilmiş değildi.

Gerek eğitim ve kültür düzeyleri gerek gelişmişlik düzeyleri bakımından o dönemdeki Türk toplumunun çok ilerisinde bulunan bazı toplumlar henüz parlamenter demokrasiye geçemiyor, bunu hayal bile edemiyorlardı.

Avrupa'nın büyük bölümünün sağlı sollu dikta rejimleri altında bulunduğu o dönemde, Mustafa Kemal, daha Kurtuluş Savaşına girişirken, 23 Nisan 1920'de, bundan 61 yıl önce, parlamenter demokrasiyi Anadoluda başlattı.

Kurtuluş Savaşı hem içte hem de dışa karşı verilen çok zorlu bir savaştı. Anayurdumuzun büyük bölümü işgal altındaydı. Kurtuluş Savaşı sürdürülürken, yeni Yönetim, bir yandan işgal ordularına karşı savaşmak, bir yandan işgalcilerle işbirliği hâlindeki iç ayaklanmalarla uğraşmak, bir yandan da Saltanata karşı direnmek zorunda idi. Üstelik Anadolu halkı, uzun yıllar süren savaşların yıkıntısı altında ezilmiş, birçok bakımlardan geri bırakılmış, bezgin ve yoksul, büyük ölçüde de eğitimsiz bir halktı. Düşmana karşı düzenli ordu oluşturulması bile büyük güçlüklerle, hattâ engellemelerle karşı karşıya idi.

Bu koşulların çok daha hafifi, parlamenter sistemin bulunduğu ülkelerde, o sisteme ara vermek, parlamentoyu tatil etmek veya kapatmak için gerekçe sayılabilirdi. Oysa Mustafa Kemal, tam tersini yaptı. Bütün o ağır koşulları, Anadolu'da parlamenter sistemi kurmanın ve parlamenter demokratik rejim sürecini başlatmanın bir gerekçesi olarak değerlendirdi.

Gerçi toplumumuzda parlamento geleneği, Osmanlı döneminin son aşamasında oluşmağa başlamıştı. Osmanlı Parlamentosu (Meclis-i Mebusan) da, bir anlamda, sağlıklı bir başlangıçtı ve Türk halkının parlamenter sisteme yatkınlığını kanıtlamıştı. Fakat Osmanlı Parlamentosu, 23 Nisan 1920'de Ankara'da kurulan Büyük Millet Meclisi kadar gerçeklik, etkenlik ve süreklilik kazanamamıştı. Çünkü Osmanlı döneminde parlamanter sistem, henüz Atatürk kadar inançlı, inandırıcı ve tutarlı bir savunucuya ve öndere kavuşabilmiş değildi.

TBMM'nin kuruluş günleriyle ilgili olarak, Atatürk'ün 1927 Ekimindeki büyük Söylevinde söylediği sözler çok ilginçtir. Şöyle diyordu Atatürk:

"Büyük Millet Meclisinin içtimaını ve küşadını (açılışını) **temin için çalıştığımız günlerde, bizi ençok işgal eden, Düzce, Hendek, Gerede gibi Bolu mıntıkasına dahil mevakiden** (yörelerden) **başlayıp Nallıhan Beypazarı üzerinden Ankara'ya takarrüp** (yaklaşma) **istidadını gösteren irtica ve isyan dalgaları olmuştur. Ben bir taraftan bu dalgaların tevkifine** (durdurulmasına) **çalışırken, bir tarafdan da, Ankara'da toplanmakta olan ve vaziyet-i umumiyeye henüz lâyıkiyle vakıf bulunmayan meb'usları tedehhüş edecek** (dehşete düşürecek) **manzaralar karşısında bırakmamak ve bu gibi vaziyetlerin hudusu** (ortaya çıkması) **ile Meclisin içtimaa muvaffak olamaması gibi meş'um** (uğursuz) **ihtimalâta meydan vermemek çarelerini düşünüyordum. Bunun için Meclisin küşadında pek çok istical ediyordum. Nihayet, gelebilmiş meb'uslarla iktifa ederek** (yetinerek) **Meclisin, Nisanın 23'üncü günü açılmasına karar verdik."**

Görülüyor ki, Atatürk, başka birçok ülkede birçok önderin, eğer varsa parlamentoyu kapatmak, yoksa kuruluşunu geciktirmek için yeterli neden sayacağı son derecede ağır koşulları, parlamentonun açılmasını çabuklaştırmak için bir gerekçe sayıyordu. Hattâ, parlamento üyelerinin kendileri durumdan ürküp parlamentonun açılışını erteletmeğe kalkışmasınlar diye kaygı duyuyordu.

Sanırız tarihde, parlamenter sisteme ve ulusal iradeye saygının ve inancın bu kadar ileri ve içtenlikli bir örneği daha gösterilemezdi.

23 Nisan 1920'de o ağır koşullar altında toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisi, acaba, Mustafa Kemal'in rahat çalışmasını ve rahat savaşmasını kolaylaştıran bir Meclis mi idi? Ne gezer!.. Ona birçok güçlükler çıkaran, gerek gördüğü vakit onu en ağır biçimde eleştiren, bazen eleştirmenin de ötesinde engellemeğe uğraşan bir Meclisdi.

Sakarya Meydan Muharebesi sırasında, top sesleri Ankara'dan duyulurken TBMM'de, Mustafa Kemal'e karşı, demokrasinin kökleştiği ülkelerde bile yadırganacak kadar sert eleştiriler yöneltiliyordu ve bir takım tertiplere girişiliyordu.

Yine büyük Söylevinden, Atatürk'ün ağzından dinleyelim, o günlerde Meclisde esen havayı:

"İlk teessürat Meclisde tezahür etti. Bilhassa muhalifler bedbinane nutuklarla feryada başladılar: 'Ordu nereye gidiyor; Millet nereye götürülüyor? Bu harekâtın elbette bir mes'ulü vardır; o neredeler? Onu göremiyoruz. Bugünkü elîm hâlin, feci vaziyetin amil-i hakikisini (gerçek sorumlusunu) **Ordunun başında görmek isterdik'..."**

Bu ağır hücûm ve suçlamalarla kendisinin hedef alındığını belirten Atatürk, açıklamalarını şöyle sürdürüyor:

"Bir kısım zevat, artık Ordunun tamamen mağlûp olduğuna, vaziyetin iadesine imkân kalmadığına, binaenaleyh davanın, takib ettiğimiz davayı millînin kaybolduğuna hükmetmişlerdi. Bu sebeplerle duydukları hiddet ve şiddeti benim üzerimde teskin etmek istiyorlardı. İstiyorlardı ki, kendi tasavvurlarına göre

münhezim olmuş ve inhizamı devam edecek (bozguna uğramış ve bozgunu sürecek) **olan Ordunun başında benim de şahsiyetim münhezim olsun!"**

Mustafa Kemal, gerek böyle kasıtlı olarak gerek iyiniyetle, Ordunun başına geçmesini önerenlerin isteklerini tarttı ve, 4 Ağustos 1921 günü, TBMM Başkanlığına verdiği bir önerge ile Başkomutanlığı kabûl ettiğini bildirdi.

Fakat, "Ordunun başına bu bozgunun gerçek sorumlusu geçsin" diye ısrar edenler, bu kez de, Mustafa Kemal'e "Başkomutanlık" ünvanının verilmesine karşı çıktılar. Ancak iki gün süren çetin tartışmalardan sonra, Meclis, Mustafa Kemal'e Başkomutanlık sıfatının verilmesini kabûl etti.

Bunu izleyen aşamada, bilindiği gibi, Mustafa Kemal, Türk Ordusunu zaferden zafere koşturdu ve Türk Ulusu bağımsızlığına, Türkiye ülke bütünlüğüne kavuştu.

Bundan sonra olsun, TBMM'de Atatürk'e karşı saldırılar ve tertipler sona erdi mi?.. Tersine, en çirkin tertipler asıl o dönemde görüldü.

Büyük Zaferin üstünden daha ancak birkaç ay geçmişti ki, 2 Aralık 1922 günü Büyük Millet Meclisine bir önerge sunuldu ve bu önergeyi, genelkurulda okunmaksızın, oldu bittiye getirerek, ilgili komisyona gönderme girişiminde bulunuldu. Meclis Başkanlığı bile bu girişime uymak istedi. Layiha Encümeni mazbatasında da önergenin "**şayanı müzakere**" olduğu belirtiliyordu.

Önergede, Büyük Millet Meclisine seçilebilmek için, Türkiye'nin o günkü sınırları içinde yer alan yöreler halkından olma ve bir seçim bölgesinde yerleşik olma koşulunun aranması isteniyordu; daha sonra göç ederek gelmiş olanların da, yeni sınırlar içindeki bir yöreye yerleşmeleri üstünden enaz beş yıl geçmiş olması gerektiği belirtiliyordu.

Hedef, Çanakkale Savaşının, Kurtuluş Savaşının ve daha birçok savaşların kahramanı ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin kurucusu Mustafa Kemal'i seçimlere sokmamak, Meclisin dışında bırakmaktı. Çünkü Atatürk, yeni Türk Devletinin sınırları dışında kalan bir yerde doğmuştu ve yıllardır cepheden cepheye koştuğu için de, son beş yıl boyunca Türkiye'nin herhangi bir yerinde sürekli oturamamıştı.

Siyasal amaçlarla veya kişisel hınçlarla bir yurttaşı seçimlere ve Büyük Millet Meclisine sokmama, siyasal haklarından yoksun bırakma tertibinin ilk örneği, yurdumuzu kurtaran insana karşı veriliyordu.

Ne acıdır ki, koca Meclisde, Atatürk, bu çirkin oyunun bile karşısına tek başına çıkmak zorunda kaldı ve şöyle konuştu:

"Bu maddenin taleb ettiği şartı haiz bulunmuyorsam, yani beş sene mütemadiyen bir daireyi intihabiyede (bir seçim bölgesinde) **sakin** (yerleşik) **olamamışsam, o da, bu vatana ifa ettiğim hidemat** (hizmetler) **yüzündendir. Eğer bu maddenin taleb ettiği şartı ihraza** (edinmeğe) **çalışsaydım, İstanbul'u kazandırmaktan ibaret olan** Arıburnu - ve Anafartalardaki **müdafaatımı yapmamaklığım lâzım gelirdi. Eğer ben bir yerde beş sene oturmaya mahkûm olsaydım, Bitlis ve Muş'u aldıktan sonra** Diyarbekir **istikametinde tevessü eden** (genişleyen, yayılan) **düşmanın karşısına çıkmamaklığım..... lâzım gelirdi.** Bu **efendilerin taleb ettiği şeraiti ihraz etmek isteseydim,** Suriye'yi **tahliye eden orduların enkazından** Halep'de bir **ordu teşkil ederek düşmana karşı müdafaa** etmemekliğim **ve bugün hudud-u milliye dediğimiz** hududu fiilen **tesbit etmemekliğim lâzım gelirdi.**

"Zannediyorum ki ondan sonraki mesaim cümlenin malûmudur. Hiçbir yerde beş sene oturamıyacak **kadar sarf-ı mesai etmiş bulunuyorum."**

Meclisdeki konuşmasını, bütün bu vatan hizmetlerine karşılık **"vatandaşlık hukukundan ıskata maruz kalacağımı asla hatra getirmezdim"** diye bir sitemle sürdürüyordu Mustafa Kemal...

Fakat en çetin koşullar altında yapılan bir iç savaş da dış savaş da, Meclis içinde tezgâhlanan en çirkin tertipler ve en insafsız engellemeler de, Atatürk'ün parlamenter sisteme bağlılığını ve inancını, Türkiye Büyük Millet Meclisine ve onda beliren ulusal iradeye saygısını sarsmadı.

Tersine, Cumhuriyetin kuruluşundan kısa bir süre sonra, 1924'de, şunları söylüyordu Atatürk:

"Memleketin mukadderatında yegâne selâhiyet ve kudret sahibi olan Büyük Millet Meclisi, bu memleketin nizamı için, dahilî ve haricî emniyet ve masuniyeti için en büyük makamdır. Büyük millî dertler şimdiye kadar ancak Büyük Millet Meclisinde şifa buldu. Gelecekte de yalnız orada kat'î tedbirlerini bulabilecektir."

Bugünün genç kuşakları sanmasınlar ki, Cumhuriyeti kurduktan sonra Atatürk parlamenter sistem içinde rahat çalışma olanağını buldu!.. Ondan sonra da büyük güçlüklerle, engellemelerle, tertiplerle karşılaştı. Ayaklanmalar çıkarıldı ülkede... Atatürk'e karşı suikast düzenlendi. Meclis içinden de kaynaklanan yaygın muhalefet hareketleri oluşturuldu. Giriştiği devrimleri engellemek için büyük uğraş verenler çıktı.

Atatürk, halkçılık ilkesi doğrultusunda, topluma yeni bir altyapı kazandırmak, Türkiye'yi hakça ve sağlıklı bir altyapı temeli üzerinde sınaileştirip geliştirmek istiyordu. Büyük çoğunluğu tarımla geçimini sağlıyan bir toplumda bunun başta gelen bir koşulunun toprak reformu olduğunu çok iyi biliyordu. Cumhurbaşkanı olarak, Meclisi açış konuşmalarında, toprak reformu zorunluluğuna, gerçekçi ve bilimsel açıklamalarla, defalarca değindi. Bunun için direktifler verdi. Fakat o yönde de Meclisden herhangi bir destek görmedi.

Tutucularla çıkarcılar, daha sonra da görüleceği gibi, elele vererek, bu tür atılımlara karşı kesin durum aldılar. Bazen -yine daha sonraları da görülebileceği gibi -sahte bir Atatürkçülük görüntüsü altında, bazen de açıktan Atatürk'e karşı çıkarak, onun, özellikle büyük

çıkarlara dokunan devrimlerini, reformlarını engellemek için herşeyi yaptılar.

Bütün bu engellemelere, tertiplere karşın, Atatürk, parlamenter sisteme inancını, Türkiye Büyük Millet Meclisine saygısını ve rejimi daha ileri ölçüde demokratikleştirme önündeki adımlarını, hiç usanmadan sürdürdü.

Çünkü, TBMM'de beliren ulusal iradeye dayanmazsa, yapabildiklerinden birçoğunu yapamıyacağını biliyordu. Yapamadıklarının da, ilerde, yine ancak ulusal iradeye dayanarak, parlamenter demokratik sistem içinde gerçekleştirilebileceğini, büyük çıkar çevrelerince örülen duvarların ancak öyle yıkılabileceğini düşünüyordu.

Çıkar çevrelerinin direncini zamanla kırabilmek ve özlediği toplum düzenine erişebilmek için en büyük desteğin halktan ve ulusal iradeden geleceğine inanıyordu. Eğitim yaygınlaştıkça ve ekonomide atılımlar yapılıp sinaileşme hızlandıkça, ulusal iradenin, daha birçok engelleri aşacak yoğunluğa ve güce kavuşacağı kanısındaydı.

Atatürk, nasıl, Kurtuluş Savaşı sırasında, Dünyanın, işgal kuvvetlerinin ve tahtın karşısına, ancak Türkiye Büyük Millet Meclisinde beliren ulusal iradeden aldığı güçle çıkabileceğini, dehasıyla ve şaşmaz sezgisiyle kavrıyabilmişse, içerdeki güçlüklerin de üstesinden öyle gelinebileceğini biliyordu.

O nedenle de, güçlüklerle, engellemelerle karşılaştıkça TBMM'den umut kesmek yerine veya TBMM'yi kapatıp keyfî bir yönetim kurarak ülkeyi dilediği gibi yönetmeğe kalkışmak yerine, TBMM'ye, parlamenter sisteme, dört elle sarıldı.

★
★ ★

Atatürk, askerlikteki rütbelerini, hepsi biribirinden çetin savaşlarda zaferden zafere yürüyerek kazanmıştı. Ama hiçbir zaman, askerlik alanındaki şerefli hizmetlerinden aldığı güçle ülkeyi yönetme hevesine kapılmadı; ulusal iradeden başka bir iktidar dayanağı kabûl etmemeğe büyük özen gösterdi.

Oysa o dönem, savaşlarda onbaşılıktan yukarı yükselememiş kimselerin bile mareşal üniformaları giyerek ve göğüslerine sıra sıra madalyalar takarak dikta rejimleri kurdukları bir dönemdi Dünyada...

Dünya öyle bir dönemden geçerken, geri kalmış, yoksul ve eğitimsiz bir toplumda, Atatürk, parlamenter sistemi kökleştiriyor; Büyük Millet Meclisini, ulusal egemenliği, bağımsızlığın ve çağdaşlaşmanın vaz geçilmez temel kurumu olarak görüyor ve Ulusunu adım adım parlamenter demokrasi yolunda ilerletiyordu.

O kadar ki, Atatürk, daha Cumhuriyetin ilk yıllarında, bağımsızlığın ve çağdaşlaşma hareketinin kökleşmesini bile beklemeden, çok partili demokrasi yolunda üstüste adımlar atıyor, bazı sorumsuz politikacıların, gericilerle ve büyük çıkar çevreleriyle elele vererek Cumhuriyeti temelinden tehdide kalkışmaları karşısında, bu adımları ancak bir süre için ertelemek zorunda kalıyordu.

Nitekim, Atatürk'ün açtığı yolda, Türk toplumu, İkinci Dünya Savaşının hemen ardından, çok partili demokratik yaşama geçti. Atatürk'ün bütün devrimlerini harcamayı içlerine sindirebilecek kesimlerin uzun süreler iktidarda kalmalarına karşın o devrimler yaşıyabildi ve toplumda kökleşip yaygınlaşabildi.

Çünkü Atatürk'ün tüm devrimleri, çağdaş anlamda özgürlükçü demokrasi yolunu açan ve asıl güvencesini demokraside bulan devrimlerdi.

★
★ ★

Hiçbir güçlükten engelden yılmaksızın, hiçbir olayı, hiçbir bunalımı duralamak veya geriye dönmek için bahane olarak kullanmaksızın, o yolda ilerlemek, Atatürkçülüğün olduğu kadar, her güçlüğü ve engeli aşabilmenin de gereğidir.

Atatürk'le ilgili pekçok yorum yapılır, biribirinin tam karşıtı olan bir takım "Atatürkçülük" anlayışları ortaya sürülür ve tartışılır. Ama Atatürkçülüğün tartışılamıyacak kadar kesin ve açık koşullarından biri, hattâ başta geleni, ulusal iradeye saygı göstermektir, egemenliğin kayıtsız şartsız Ulusda olduğunu, olması gerektiğini, içlere sindirmektir ve Atatürk'ün Anıtkabirde kazılı sözleriyle, **"TÜRK DEVLETİNİN YEGANE VE HAKİKİ MÜMESSİLİNİN YALNIZ VE ANCAK TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ"** olduğunu kabûl etmektir.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin kuruluş günü olan 23 Nisanda, Ulusal Egemenlikle Çocuk Bayramının birlikte kutlanması, her Türk yurttaşının bu bilince daha çocukluk çağında ermesini sağlamak içindir.

(★) Türk halkının demokrasiye yatkınlığının daha ilk Osmanlı Parlamentosunda görüldüğünü kanıtlayan belgelerden biri, **"Cassel's Illustrated History of the Russo - Türkish War"** (Cassel'in Rus-Türk Savaşı Resimli Tarihi) başlıklı yapıtta yer alan şu sözler olsa gerektir:

"Türkiye'de halkın duyguları, ulusal Parlamentoda (Meclis-i Mebusan) ifadesini buluyordu. Bu Parlamentonun üyeleri Hükümetin her yaptığını onaylama eğiliminde değillerdi; sankî Sultanın egemenliği altındaki topraklarda anayasal kurumların çok eski bir geçmişi varmışcasına, eleştiri haklarını özgürce kullanıyorlardı."

YİNE VAKIFLAR ÜZERİNE

"Arayış"ın geçen sayısında, yeni kurulan "Milli Eğitim Bakanlığı Vakfı" üzerine bir başyazıyla araştırmaya dayanan iki yorum vardı.

O sayımızın çıktığı gün, sayın Devlet Başkanı, Vakıf yöneticilerini makamında kabûl etti ve bu Vakfı desteklediğini açıkladı.

Fakat biz yine de dileriz ki, nasıl bazı yeni yasalarda yapılan yanlışlıklar ortaya çıktığında, Yönetim, o yasaları değiştirme olgunluğunu hiç çekinmeden gösteriyorsa, söz konusu Vakfın Senedi ve Yönetmeliği, ayrıca sayın Millî Eğitim Bakanının -aynı zamanda Vakıf Genel Başkanı sıfatıyla -Valilere yolladığı genelgede iyice incelensin ve, geçen sayımızda belirttiğimiz kaygılar açısından, bu Vakıf üzerinde bir kez daha durulsun!

Çünkü, millî eğitime bazı kimselerin "gönüllü' katkısıyla maddî kaynak sağlamağa çalışılırken, Devlet dışında belli ayrıcalıklı çevrelerin millî eğitimi yönlendirme olanağı bulmaları söz konusudur ve, bu çığırın açılması, giderek tümüyle kamu yönetimine olağan dışı ve sakat bir biçim verebilir.

★

★ ★

Bazı gazetelerde, "Arayış"ın konuyla ilgili yayınını eleştiren yazılar çıktı. Bu yazılardan bazılarını, yazarlarının kastı açısından yadırgamadık. Ama, özel kastı olmadığını düşündüğümüz bazı yazarlar da, öyle sanıyoruz ki, ayrıntılı bir inceleme yapmadan yazmışlar.

Örneğin bir yazar, Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi Vakıfları kurulurken niye ses çıkarılmadığını soruyor.

Oysa, belgelere bakarak yapılacak bir karşılaştırma, o Vakıflarla yeni kurulan Millî Eğitim Bakanlığı Vakfı arasında çok büyük farklar bulunduğunu gösterir.

Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi Vakıfları, bu Devlet kurumlarının işleyişine ve işlevlerine karışabilecek, ortak çıkabilecek biçimde kurulmuş değillerdir. Cumhuriyet Senatosu veya Millet Meclisi çalışmalarını herhagi bir ölçüde etkileyebilmeleri söz konusu değildir. Bu vakıflar, yalnızca, Senatoyla Meclisin bazı sosyal ve kültürel hizmetlerine katkıda bulunma amacıyla kurulmuştur.

Kurucuları arasında iş adamları yoktur. Yine, Millî Eğitim Bakanlığı Vakfından farklı olarak, bu iki Vakfın yetkilileri ve yöneticileri, ömürleri boyunca o sıfatlarını koruyacak da değillerdir. Kendilerinden sonra yerlerine kimlerin geleceğini kapalı zarflar içinde belirleme gibi bir yetkileri de yoktur. Cumhuriyet Senatosuyla Millet Meclisinin Başkanlık Divanları değiştikçe, bu Vakıfların tüm yetkilileri ve yöneticileri de ona göre değişecektir.

★

★ ★

Aslında, vakıflar sorunu üzerine derinliğine eğilme zamanı gelmiş de geçmektedir.

Eğer Millî Eğitim Bakanlığına veya herhangi bir başka kamu kuruluşuna gönüllü maddi yardımlarda bulunulması önünde yasal engeller varsa, bir yazarın önerdiği gibi, o engeller bir yasayla kaldırılabilir; pek çok sakıncayı ve kaygı verici olasılığı beraberinde getiren vakıf-devlet bütünleşmesi çığırı da, iş işten geçmeden, kapatılabilir.

Öylelikle, ulusal geleneklerimiz arasında yer alan vakıfçılık toplumda yeniden gerçek ve sığlıklı yerini alabilir.

Kaldı ki, geçen sayımızda belirtildiği gibi, Devletin ek maddi kaynağı gereksinmesi varsa, bunun "gönüllü" bağış kampanyalarından veya devletle vakıfları bütünleştirici örgütlenmelerden daha geçerli bir yolu, yeni vergi kaynakları bulmak veya vergi kaçırma yollarını tıkamaktır.

Yarı şaka - yarı ciddi :

BİR KURULTAY VE BİR SORU

Geçen hafta sonu, belli bir siyasal kanadın sözcüsü ve bazı büyük çıkarların gözcüsü olan bir gazete, Ankara'da, bir Devlet salonundan yararlanarak, yurt dışındaki işçilerin sorunlarıyla ilgili bir "Kurultay" düzenledi. Kurultayın iki gün süren toplantılarında, Başbakan, Başbakan Yardımcısı, ayrıca beş Bakanla Merkez Bankası Başkanı konuştular.

Televizyon ve radyo haber bültenlerinde Kurultaya geniş yer ayrıldı. O arada gazete sahibinin açılış ve kapanış konuşmaları da yayınlandı. Televizyon haber bültenlerinde Kurultaya ayrılan zaman yaklaşık on beş dakikayı buluyordu. Radyo haber bültenlerindeki yayınla birlikte, bu, aşağı yukarı 80 milyon liralık bir reklâmın ücretsiz yapılması demekti.

Gerçi Kurultayın bir "kamu hizmeti" olduğu söylenebilir. Fakat ayni kamu hizmetini Devlet veya TÜRK-İŞ, üstelik bir siyasal gösteri ve ticarî reklâm gibi değil, daha ciddî biçimde de yapabilirdi.

★ ★ ★

Sorumuz şu:

Yönetim yansız olduğunu ileri sürdüğüne, TRT'nin yansızlığı da Anayasa ve yasa gereği olduğuna göre, "Arayış" dergisi de, örneğin yurt içindeki işçilerin sorunlarıyla ilgili bir kurultay düzenliyecek olsa, Yönetim acaba izin verir mi, salon verir mi, Devlet yetkilileri gelip konuşurlar mı ve TRT o kurultayı da yayınlar mı?

NOT: Kaygı duyulmasın, şu sırada öyle bir niyetimiz yok.

ARAYIŞ

TARIMDA ÜRETİM DÜŞÜYOR

"ARAYIŞ" dergisi, yayımlanmağa başladığından beri, girdi maliyetlerindeki aşırı yükseliş yüzünden tarımsal üretimin düşmekte olduğuna ve daha da düşebileceğine dikkati çekmeğe çalışıyor.

24 Ocak 1980 kararları uyarınca, tarımın Devlet desteğinden büyük ölçüde yoksun bırakılması üretimi olumsuz yönde etkilemektedir.

Edinilen son bilgilere göre, kimyasal gübre fiyatlarındaki aşırı yükseliş yüzünden, 1980 yılında, gübre kullanımı, 1979'a göre yüzde 22 oranında azalmıştır.

1979'da üç milyon 841 bin 200 ton kimyasal gübre kullanılmışken, bu miktar, 1980'de 834 bin 200 ton eksilerek, üç milyon yedi bin 100 tona düşmüştür.

Gerek gübre fiyatlarındaki gerek mazot, ilaç, araç ve gereç fiyatlarındaki aşırı artış nedeniyle ve özellikle gübre kullanımındaki azalmanın sonucu olarak 1980'de başlıca ürünlerde görülen üretim düşüşleri şöyledir:

	ÜRETİM DÜŞÜŞÜ
Şeker Pancarı	2 milyon 34 bin ton
Buğday	1 buçuk milyon ton
Karpuz -kavun	560 bin ton
Mısır	120 bin ton
Çavdar	100 bin ton
Fındık	60 bin ton
Patates	50 bin ton
Çeltik	38 bin ton

Resmî kaynaklarca belirlenen bu üretim düşüşleri nedeniyle, tarım kesiminde ulusal gelir, 1981 yılında, Devlet İstatistik Enstitüsünün tahminine göre, ancak yüzde 1.2 gibi çok küçük bir artış gösterebilmiştir. Oysa Devlet İstatistik Enstitüsünün Eylül ayındaki tahmini, tarımsal gelir artışının 1980'de yüzde 2.2'yi bulacağı yolundaydı.

Dışsatımımızdaki artış için öncelikle tarım ürünlerine umut bağlanan bir dönemde, bu üretim düşüşleri çok kaygı vericidir. Bu düşüş eğilimi sürerse, Türkiye, tarım ürünleri dışalımı yapmak zorunda kalan bir ülke durumuna gelebilir.

Bu acı gerçek gözler önündeyken, bazı özel sektör çevreleri, tarım kesiminde desteklemenin büsbütün kaldırılmasını savunmaktadırlar. Altyapı ve entegre projeler dışında hiçbir destekleme harcaması yapılmamasını önermektedirler.

Gerçi bu öneriler, 24 Ocak kararlarının felsefesine uygundur. Ama Türkiye'ye bu kararları telkin eden ülkelerde bile, tarım kesiminin ve çiftçilerin desteklenmesine büyük önem verilmektedir.

Örneğin Amerika Birleşik Devletlerinde tarım ürünlerinin Devletçe desteklenmesi, Reagan Yönetiminin bile karşı çıkmadığı geleneksel bir uygulamadır.

Ortak Pazar Ülkelerinde ise, tarımın desteklenmesi gitgide daha çok önem kazanmaktadır.

Bizim, kraldan çok kralcı "serbest pazar ekonomisi" savunucularımız ise, kendi kârlarındaki olağanüstü artışlarla yetinmemekte, köylünün gelirinden daha çok kısıntı yapılarak, kendilerine daha çok kaynak aktarılmasını istemektedirler.

Bu tür telkinlerle, büyük sermaye çevreleri, bindikleri dalı kesmekte olduklarının halâ farkına varamamış görünüyorlar.

Destekleme azaldıkça tarımda üretim böylesine düşerken, Türkiye'nin gelişmesi, döviz darboğazını aşabilmesi ve ekonomik sorunlarını da sosyal sorunlarını da çözebilmesi beklenemez.

Nüfusunun yaklaşık yarısı köylü ve çiftçi olan bir ülkede, köylü yoksullaştırılarak ve tarımsal üretimin düşmesine seyirci kalınarak hiçbir yere varılamaz.

Büyük sermaye çevreleri, tarımdaki devlet desteğini tümüyle sona erdirmenin tüketici açısından yararlı olacağını, öylelikle tüketicilerin, yiyecek maddelerini daha ucuza alıp daha iyi beslenebileceklerini öne sürüyorlar. Türkiye'nin gerçekleri açısından, bu iddia da doğru değildir.

Çünkü, son zamanlarda, köylünün ürettiği bazı ürünlerden eline geçen para hızla düşmekle birlikte, tüketici, o ürünlerden birçoğunu yine yüksek fiyatlarla almaktadır. Fiyat düşüşlerinden, üretici de tüketici de değil, ancak bazı aracılar kazançlı çıkmaktadır.

BORAKS YATAKLARI ÖZEL SEKTÖRE Mİ BIRAKILACAK?

Duyulduğuna göre, kömür yataklarının özel sektöre devredilmesi istemi altında gizli bir oyun oynanmaktadır.

Bilindiği gibi, 1978 tatil döneminde parlamento olağanüstü çalıştırılarak, Devletçe işletilecek madenlerle ilgili yeni düzenlemeler getiren 2172 sayılı yasa çıkarılmış, yasa gereği olarak da pek çok linyit, boraks ve demir yatakları kamulaştırılmıştı. 1979'un ikinci yarısından sonra bu yasaya karşı alınan olumsuz tavrın bu günlerde de gündeme getirilmeye çalışıldığı gözleniyor.

Termik elektrik santralleri ve yakacak sorunu açısından önemi anlaşılan kömür yataklarının eski sahiplerine devri gündemden çıkartılmış durumda. Tartışma sadece küçük ve orta boy linyit yatakları üzerinde sürdürülüyor. Öte yandan kömür yatakları üzerinde tartışma sürerken özellikle boraks yataklarının özel sektöre devredilmesi için çaba gösteriliyor.

Kamulaştırılan boraks yatakları bugün Etibank'ın elindedir. Etibank yurt dışına doğal boraks, işlenmiş biçimde kolemanit ve asitborik satabilmektedir. 1980 yılında boraks pazarı 130 milyon dolarlık boyuta ulaştırılmıştır. İşte özel sektörün tekelci kesimi, bu 130 milyon dolarlık dış pazara, kamunun yüz milyonlarca dolarlık gelirine göz koymuştur. 2172 sayılı yasaya karşı çıkanlar, en yetkili yöneticilere yanıltıcı bilgiler vererek, Etibank'ı gerektiği biçimde çalışmamakla suçlatabilmişlerdir. Amaçları, "Etibank yapamaz ama özel sektör yapar" dedirtmektir.

Özel sektörün oyununun, iş işten geçmeden farkına varılması ve yönetimce bozulması umulur. Bu, ulusal yararın gereğidir.

GERİLEMENİN FİNANSMANI...

YENİ asgari ücretin düzeyi ile Yüksek Hakem Kurulu tarafından belirlenen 1981 yılı ücret artış oranları biribiriyle çakışıyor. Görünüşte yüzde 80 oranına varan bir yükselme söz konusu.

Burada, vergi yasalarında yapılan değişiklikleri dikkate almak gerekiyor. 2 milyon liraya kadar olan gelirlerde yüzde 40 oranında sabit vergi kesintisi yapılacak. Vergi kesintisi görünüşteki ücret yükselmesinden düşüldüğünde, 1981 yılı için öngörülen net ücret artışının yüzde 35-40 arasında kaldığı görülüyor.

Öngörülen net ücret artışı, 1981 Mali Yılı Bütçesi ile henüz yayınlanmamış bulunan ekonomik programdaki "fiyat artış tahmini"nin doğrultusunda. Bu olgu oldukça önemli. Geçen yıl, Ocak 1980 programının ayrılmaz bir parçası olarak savunulan "eşel mobil" sisteminin hayata geçirildiği görülüyor. Ücret artışları, gerçekçiliği oldukça tartışmalı fiyat artış oranlarıyla sınırlandırılmış bulunuyor.

Ücretler için getirilen bu sınırın, aynı zamanda, 1981 yılı tarımsal ürün destekleme politikalarında da uygulanacağı anlaşılıyor. Açıklanmış olan tütün fiyatları, bu konudaki somut örnek.

GERİYE DOĞRU YARIŞ

Ücret politikası böylece somutlaşırken, Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından 1980 yılı ulusal gelir tahminine son biçimi verildi. Enstitü, 1980 yılının fiyat artış düzeyini de belirledi.

Devlet İstatistik Enstitüsü'nün artık kesinleşen verilerine göre, 1980 yılında fiyat artış oranı yüzde 103,3 düzeyine ulaşmış bulunuyor. Ulusal gelir ise, 1979'a göre binde 7 ölçüsünde gerilemiş.

Bütün bu oranların ötesinde, ulusal gelirle ilgili önemli bir gerçek var. 1980 yılı sonunda ulusal gelir 1977 yılındaki düzeyine düşmüş bulunuyor. Kalkınmanın, ya da daha doğru bir deyişle büyümenin nimetlerinden kimin yararlanacağı, külfetlerine kimin katlanacağı tartışmaları da böylece anlamını yitirmiş oluyor. Şimdi, yararlanmak ve katlanmak ekonomideki daralma, ya da geriye doğru yarış için.

Görünen köy kılavuz istemez. Ocak 1980 istikrar programının Türkiye'de geriye doğru yarışı başlatacağını görmek için bu sonuçların ortaya çıkmasını beklemek gerekmezdi. Tıpkı, Türk ekonomisinin 1981 yılında Batılı ekonomistlerin "resesyon" dedikleri gerileme sürecini çok daha yakından duyduğunda kuşku olmadığı gibi.

AĞIRLAŞAN SORUNLAR

Ekonomide gerileme sürecinin en belirgin göstergelerinin başında üretim düzeyi geliyor. Ekonominin yönetim sorumluluğunu üzerinde taşıyanlar, bu konuda oldukça iyimserler. Grev ve lokavtların yasaklanmasıyla, 1980 yılının son aylarında üretimde canlanma olduğunu ve bu canlanmanın hızlanarak devam edeceğini söylüyorlar.

Burada, Türkiye'nin içinde bulunduğu koşullara dikkat çekilerek, gelir bölümünün klasik "nimet-külfet" tartışmalarının üzerinde pek durulmuyor. Bu eğilime uyulsa bile, yalnızca grev ve lokavtların yasaklanmasıyla üretimde yeterli canlanmanın sağlanacağı oldukça kuşkulu.

Devlet Planlama Teşkilatı'nın geçtiğimiz günlerde yayınlanan "Üretim Gerçekleşmeleri" raporuna göre, kamu ve özel kesim işletmeleri, elektrik kesintileri ve voltaj düşüklüğü ile döviz darboğazına bağlı olarak sanayi hammaddesi ise işletme malzemesi teminindeki güçlüklerden hâlâ yakınıyorlar. Özel kesim sanayicilerinin, nakit sıkışıklığı ve talep yetersizliği karşısında üretim programlarını düşürdükleri günlük basına yansıyan haberlerden.

EKONOMİK DENGENİN FİNANSMANI

Ayrıca, üretim kadar önemli olan bir başka konu ise, ekonomik dengenin finansmanı. Bu amaçla, vergi yasalarında bir dizi değişiklik yapıldı. Dış kaynak gereksinimi karşılamak için ise, Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası , OECD yardım programları yürüyor. Sorun, yeni iç ve dış kaynaklarla neyin finanse edileceği. Kuşkular, ekonomide yeni bir gerilemenin yaşanıp yaşanmayacağı yolunda.

Bu noktada, Merkez Bankası'nın Resmî Gazete'de yayınlanan son haftalık durumuna değinmekte yarar var. Nisan ayının sonuna gelinirken, Hazine'nin Merkez Bankası kaynağından yaptığı kullanımların 1981 Mali Yılı Bütçesi ödenek tavanına ulaştığı gözleniyor. Açık bir anlatımla, Hazine, nakit para gereksinimini her zamankinden daha yoğun olarak Merkez Bankası'ndan sağlıyor.

Vergi yasalarında gerçekleştirilen değişikliklere karşın, böylesine bir gelişme yadırgatıcı görülüyor. Yeni yaratılan kaynaklara karşın, iç finansman konusunda Merkez Bankası kaynaklarının kullanılması, üretim konusunda var olan tereddütlerle birleştirildiğinde, fiyatlar düzeyinde yeni bir tırmanışın habercisi sayılabilir. Bu gelişme aynı zamanda, on yıl süreyle el sürülmemiş bir alanda, vergi konusunda yapılan düzenlemelerin sonuçları konusunda da tereddütler yaratacak nitelikte.

1980 yılının büyüme ve fiyat tartışmalarından sonra, 1981 yılının ücret tartışmaları da şimdilik kapanmışa benziyor. Önümüzdeki dönemde beklenen tartışma ise, üretim, istihdam, fiyatlar ve iç kaynak üzerinde yoğunlaşacak. Bugünden belirlenen bir yoğunluk alanı da, Türkiye'nin tarım alanında kendi kendine yeterliliğini sürdürüp sürdüremeyeceği. Bu sorun, kimyasal gübre kullanımındaki gerilemeden kaynaklanıyor. Tarımsal üretimin en önemli girdişi olan gübre kullanımındaki düşünün en somut ve çarpıcı sonucu ise buğday üretimindeki 1,5 milyon tonluk düşüş.

DEMOKRASİ

DEMOKRASİ NASIL ÇÖKERTİLDİ, NASIL ENGELLENİYOR?

BÜLENT ECEVİT

- **Eğer gerçek demokrasiye geçilemezse, bunun sorumlusu, askeri Yönetimden çok, ona yön şaşırtmağa uğraşanlar olacaktır.**
- **Bunlar, serdeki saksı çiçeği benzeri göstermelik bir "demokrasi" isteyenlerdir.**
- **Bunlar, Yönetimi, yalnız partiler veya değişik görüşler arasında değil, partiler içinde bile yan tutmağa zorluyorlar.**
- **Kurucu Meclis böylelerinin telkinlerine göre kurulursa bir danışma organı olarak bile inandırıcılığı bulunmayacaktır.**

İÇİNDE bulunduğumuz dönemden eğer gerçek demokrasiye geçilemezse, bunun sorumlusu, askerî Yönetimden çok bazı siviller olacaktır.

Bunlar, askerî Yönetimi demokrasi yolundan uzak tutabilmek ve ülkede bazı büyük çıkar çevrelerinin egemenliğini kökleştiren bir rejim kurdurabilmek için ellerinden geleni yapanlardır.

"Demokrasi" adına bir başka tür rejime ortam hazırlıyanlardır bunlar... "Yönetime yardımcı olma" görüntüsü altında, Yönetime yön şaşırtmağa uğraşanlardır.

Kendileri ağız dolusu konuşurken, kendileri gibi düşünmeyenlerin ağzına kilit vurulsun isteyenlerdir. Kendileri diledikleri̇nce yazarken, özgürlük özleyenlerin kalemlerini kırdırmak isteyenlerdir.

Halkın ve partilerin yönetime katılma yetkileri kısılsın, işçi sendikaları ya kapatılsın ya etkisiz bırakılsın, siyaset alanı büyük sermaye çevreleriyle yanaşmalarına kalsın diye çırpınanlardır.

Yönetimi daha çok yan tutmağa böyleleri zorluyor.

Tek yanlı özgürlük sınırlamalarının artmasını böyleleri kışkırtıyor.

Demokrasinin yolunu böyleleri tıkıyor.

*
* *

Gazetelerinde yazdıkları yalanlara, yaptıkları haksız suçlamalara bir yanıt gelirse, Sıkıyönetime yollayıp engellenmesini teşvik ederler, sorumluluğu da askerlerin üstüne yıkarlar. Sansür uygulamaktan kaçınan sıkıyönetimi sansüre zorlayıp, gazeteciliğin meslek onurunu lekelerler.

Kendileri siyasetin en çirkinini yaparken ve siyasete karışması öteden beri yasalarla yasaklanmış bazı kuruluşları bile siyasete sokarken, Türkiye'de demokrasi isteyenleri, "siyaset yapıyor" diye Yönetime jurnal ederler.

Yıllardır her oyuna baş vurarak içinden çözmeğe ve çökertmeğe uğraştıkları bir partiye karşı en ağır saldırıları sürdürürken; ve gazetelerinde, o partinin bu oyunlara gelmiş bazı üyelerini o partiye karşı bir saldırı ve yıpratma aracı gibi kullanırken; ayni partinin demokrasiyi savunan üyelerinden görüş belirtenler çıktı mı, Yönetimi onlara karşı önlem almağa kışkırtırlar.

Eğer Yönetim, bu tür kışkırtmalara jurnallere bir ölçünün ötesinde kapılsaydı; demokrasinin, şimdi olduğundan da çok daha uzağına düşerdi ülkemiz.

Bunlar, içinde bulunduğumuz dönemle ilgili tertiplere birkaç örnek... Bir de rejimin geleceğine yönelik tertipler var.

Bu tertipleri yürütenlerden bazıları, Avrupa'lılarla konuşurken,

- Merak etmeyin, çok yakında Türkiye'ye demokrasi gelecek!, diye dil dökerler.

İçe dönük tertiplerinde ve Yönetime yaptıkları telkinlerde ise, demokrasiye geçişin tüm köprülerini dinamitlemeğe kalkışırlar.

Birinci hedefleri Kurucu Meclisdir.

Şimdi öngörülen biçimiyle Kurucu Meclisin zaten hiçbir yetkisi olmıyacağı belli... "Kurucu Meclis" adı altında bir danışma organı kurulacak.

Fakat bunu da çok görüyor bazıları... O yetkisiz danışma organına bile kamuoyu biraz dengeli biçimde yansırsa diye kaygı duyuyor, bunu da önlemek için "akıl" veriyorlar Yönetime...

Bu "Kurucu Meclis" zaten halkın oylarıyla seçilmeyecek. Olsa olsa bir takım "seçmen kurulları" oluşturulacak. Fakat "Seçmen kurulları"ndan bile ürküyor bu demokrasi düşmanları:

- Sakın o "seçmen kurulları" geniş tutulmasın! diye çırpınıyorlar.

O kadarla da kalmıyor, dar tutulmasını istedikleri "seçmen kurulları"nın yapacağı seçimlere bile itibar edilmemesini, "Kurucu Meclis"e girecek olanların, sonunda, askerî Yönetimce belirlenmesini öneriyorlar.

"Kurucu Meclis"de Partilerin temsil edilmesine ise hiç razı değiller.

- Partiler temsil edilmesin "Kurucu Meclis"de, ama "tecrübe ve ehliyet sahibi" bazı partililer bulunsun!, diyorlar.

Geçmişde bir yandan kendi partilerini yeterince solda bulmayacak kadar "ilerici"lik taslayıp bir yandan en sağdaki çıkar çevreleriyle sıcak ilişkiler kurmayı becerebilmiş bazı "değerli" politika ustaları "Kurucu Meclis"e girebilsin diye çırpınıyorlar.

Böylece, Yönetimi, yalnız partiler veya değişik görüşler arasında değil, onun da ötesinde, partiler içinde bile yan tutmağa zorluyorlar. "Yolundan çıkmış" saydıkları partileri "yola getirebilmek" ve istedikleri kalıba dökebilmek için asker gücünden yararlanmağa kalkışıyorlar.

12 Martta da benzer oyunlar çevrilmek istenmiş ama geri tepmişti. Bu kez işi daha sağlama

bağlamak için can havliyle uğraşıyorlar.

★
★ ★

Eğer Kurucu Meclis böylesi telkinlere kapılarak kurulursa, bir danışma organı olarak bile inandırıcılığı bulunmayacaktır.

Yenisi yapılıncaya kadar, 1961 Anayasası -hiç değilse biçimsel olarak- yürürlüktedir. Bu Anayasanın sınırları içinde herkese eşit tartışma özgürlüğü tanınmadan yapılacak bir referandum da inandırıcı olmayacaktır.

Anayasaya göre "demokratik siyasi hayatın vaz geçilmez unsurları" olan partiler elleri dilleri bağlı tutulurken, o partilerden bazılarını dışından ve içinden yıkmak ve demokrasinin kuyusunu kazmak üzere at oynatanlara meydanı boş bırakan bir ortamda yapılacak referandum, hiçbir gerçeklik taşımıyacaktır.

Göstermelik bir demokrasi kılıfı içinde koyu bir dikta rejimi özleyenler her istediklerini söyleyip yazacaklar. teröristlerden-bir kesimini yıllarca koruyup kışkırtanlar bugün de onları serbestçe savunacaklar; onları yargılayan Sıkıyönetim mahkemelerini bile manevî baskı altına almağa kalkışacaklar. Buna karşılık, yurdumuzda gerçek bir demokrasi özleyenlerin sesleri kısılacak... Bu koşullar altındaki bir referandum, gerçek kamuoyunu yansıtmayacaktır.

Kimi yabancılar, 12 Eylülden "darbe" diye söz ediyorlar. Oysa ülkemizde demokrasi bir "darbe" ile değil, bazı çevrelerin rejime ihanetiyle-çökertilmiştir.

Yıllar yılı, "Türkiye bu Anayasayla yönetilemez" diyerek, demokrasinin Türk toplumuna fazla geldiğini öne sürerek, bu iddialarını kanıtlıyabilmek için ülkede bunalım çıkaranların, milleti cephelere bölüp biribirine kırdıranların ihaneti... Bu iddialarını kanıtlıyabilmek uğrunda demokrasimizi çıkmaza ve çöküntüye sürükleyenlerin ihaneti...

- .Demokrasimizi ve Devletimizi, demokrasinin kendi kuralları ve kurumları içinde kurtarmak için elele verelim, bunalımdan çıkış yollarını birlikte arayıp bulalım!, diye çırpınanların uzattığı eli geri çevirenlerin ihaneti...

Ve sonunda, halkı -can güvenliğinden başka bir şey isteyemiyecek, "yaşama özgürlüğü"nden başka bir özgürlük düşünemiyecek duruma getirip, şimdi de,

- İşte halk suskun, meydan boş, gönlümüzce bir baskı rejimi kurulsun artık!, diye demokrasi dışı bir rejimin kışkırtıcılığını yapanların ihaneti...

Böylelerinin ihanetiyle yıkılan demokrasimiz şimdi de böylelerinin ihanetiyle engellenmekte...

Bazı büyük çıkar çevrelerinin tezgâhında ve bu ihaneti sürdürenlerin elleriyle örülen ağlar geleceğimizin üstüne örtülmekte...

30 yıl demokrasiye alışmış bir toplum daracak bir rejim kalıbına dökülmekte...

★
★ ★

Ama bu toplum o kalıba sığmıyacaktır.

Terör şokunun etkisinden kurtulduğunda Türk toplumu silkinip o kalıptan taşacak, ve bu kez artık tepeden gelen değil, topraktan sürgün veren bir demokrasiye, eskisinden de daha gerçek ve sağlıklı bir demokrasiye kavuşacaktır.

Sırası geldikçe söylediğim gibi, eğer toprak verimliyse, incecik otlar çiçekler bile kayaları betonları delip günyüzüne çıkarlar.

Eğer o incecik otlarda çiçeklerde olduğu kadar istek ve istenç varsa bu toplumda, mevsimi geldiği zaman demokrasinin doğuşunu hiçbir oyun, hiçbir tertip, hiçbir ihanet engelliyemiyecektir.

Demokrasi ancak, toplumda o istek ve istenç söndürülebilirse önlenebilir. Demokrasiyi öyle önlemek istiyor şimdi bazı çevreler...

Sanmıyorum ama eğer bu amaçlarına ulaşabilirlerse -bir süre önce aralarından birinin temenni ettiği gibi- ancak serdeki saksı çiçeği benzeri göstermelik bir "demokrasi"miz olur belki...

-Türkiye'de nasıl bir rejim var?. diye soranlara da o saksı çiçeği gösterilip avunulur.

Bu "onurlu" görevi üstlenecek bazı gönüllü politikacılarımız, yazarlarımız, vakıflarımız da elbette bulunur. ●

Ecevit, "SİSAV" aracılığıyla randevu isteyen İsviçre Parlamento heyetini kabul etmedi

Siyasal durumla ilgili gözlemlerde bulunmak üzere İsviçre'den ülkemize gelen bir İsviçre Parlamento heyetinin temaslarını SİSAV Sosyal ve İktisadi Siyasal Araştırmalar Vakfı) düzenlemektedir.

Bu arada, SİSAV'ın yakından ilgili bulunduğu bir gazete aracılığıyla Bülent Ecevit'ten de randevu istenmiştir.

Fakat Bülent Ecevit, Türkiye-de'ki programı SİSAV aracılığıyla düzenlenen bir heyete randevu veremiyeceğini belirtmiştir.

Gazetecilerin bu konudaki soruları üzerine Ecevit şunları söylemiştir:

"SİSAV, ülkemizde çok sınırlı bir demokrasi isteyen, daha doğrusu demokrasi görüntüsü altında başka tür bir rejim isteyen bazı çevrelerin desteğiyle oluşturulmuş bir kuruluştur. Demokrasiyi olduğu gibi Atatürkçülüğü de yozlaştırmaktadır.

Temel işlevi siyaset yapmak olan partilere bile her türlü siyasal faaliyetin yasaklandığı bir dönemde bu ayrıcalıklı Vakıf, adından da belli olduğu gibi, aktif siyaset yapmaktadır.

Bu Vakıf, ayrıca Türkiye'nin dış ilişkilerinde de etkin bir yer edinmeğe çalışmakta ve kendisine bu olanak sağlanmaktadır.

O kadar ki, Avrupa Konseyi Siyasal Komisyonunun Türkiye ile ilgili olarak düzenlediği bir toplantıya bile, ülkemiz hakkında bilgi vermek üzere bu Vakıfdan bir heyetin çağırılması sağlanmıştır.

Avrupa Konseyinin bazı üyeleri nasıl bir oyuna getirildiklerini farketmektedirler.

Fakat, İsviçreli parlamenterler, inanıyorum ki, bunlardan habersiz olarak, Türkiye'yi ziyaretlerinde, SİSAV'ın aracılığını kabul etmek durumunda bırakılmışlardır.

Görüşme isteğini kabul etmeyişimin, değerli heyet üyeleriyle hiçbir ilgisi yoktur. Kendilerine saygım vardır. Demokrasinin en iyi işlediği ülkelerden biri olan İsviçre'nin Parlamenterleri, kuşkusuz, demokrasiye içtenlikle bağlı kimselerdir. Kendileriyle görüşme olanağını bulamamak benim için bir yoksunluktur.

Fakat, SİSAV gibi bir kuruluşun dış ilişkilerimizde etkenlik kazanmasına katkıda bulunmayı içime sindiremediğimden ötürü, sayın heyet üyelerinden özür dilemek zorunda kaldığıma çok üzgünüm. İleride kendileriyle daha uygun bir vesileyle görüşme olanağı bulabileceğimi umarım"

DEMOKRASİDE YENİ AŞAMALAR

AHMET ERDOĞDU

Anayasa Mahkemesi emekli üyesi

- **Çağdaş demokrasinin başta gelen ilkelerinden biri hükümet gücünün veya iktidarın sınırlanmasıdır. İktidarın sınırsız olduğu yerde, yönetim, temel haklara ve özgürlüklere saygı göstermeme eğilimine kendini kaptırır.**

- **Çağımızda demokrasinin bir başka gereği halkın devlet yönetiminde etkili biçimde temsilidir. Halkın seçim yoluyla temsilcilerini seçmesi ise siyasal partileri gerekli kılar.**

- **Türkiye'de demokrasi otuz yılda üç kez sendeledi. Bunun sorumluluğu demokraside, Anayasada veya Ulusumuzda değildir, demokrasinin ve Anayasanın gereklerine uymayanlardadır.**

DEMOKRASİNİN çeşitli tanımlamaları var. Eskiden beri söylenen kısa tanımlardan biri, halkın kendi kendini yönetmesidir.

Batının siyasal geleneği, demokrasinin başlangıcını eski Yunan kent devletlerine dayar. O dönemde halk bir araya gelerek yasalarını yapardı. Bu, doğrudan demokrasinin bir örneği idi. Fakat artık kent devletleri geride kalmıştır. Devletlerin boyutları büyüyüp nüfusları arttıkça ve bireyler biribirinden uzak yerlere dağıldıkça, kent devleti uygulaması olanağı ortadan kalkmıştır. Onun yerine temsil demokrasisi düzeni kurulmuştur.

Halk adına halkı temsil yoluyla yasalar çıkarma, temsil yoluyla yönetip yürütme yöntemi geliştirilmiştir. Halkın düşüncelerinin, özlemlerinin yetkili organlara aktarılması, halkın seçtiği milletvekilleri aracılığı ile gerçekleşebilmektedir.

Çağdaş demokrasi başlıca üç ilkeye dayanıyor:

Birinci ilke, kişilerin ve azınlık topluluklarının hak ve özgürlüklerini korumak için, hükümet gücünün veya iktidarın sınırlandırılmasıdır.

İkinci ilke, halkın devlet yönetiminde etkili biçimde temsil edilmesidir.

Üçüncü ilke de, iktidarın, anayasaya uygun olarak ve barış içinde değiştirilmesidir.

HÜKÜMET GÜCÜNÜN SINIRLANDIRILMASI

Hükümet gücünün veya iktidarın sınırsız olduğu yerde, yönetim, insan haklarına, temel haklara ve özgürlüklere saygı göstermeme eğilimine kendini kaptırır. Bunun toplumsal kaynaşmalara, çalkantılara neden olduğunu ise tarihsel olaylar kanıtlamaktadır.

Sınırsız hükümet gücü, yetkilerin uluorta kullanılmasını önleyecek etkili bir engelle karşılaşmadığı için, toplumsal dirliği ve düzeni sağlıyacak yerde, her zaman ve her ülkede keyfi uygulamalara sapmıştır ve sonunda hem topluma zarar vermiş hem de kendi başını yemiştir.

Yunan filozofu Sokrates daha İsa'dan önce 400'lü yıllarda bu durumu sezmiş ve politikacılara şöyle seslenmişti:

"Sizler, millet temsilcisi, bakan, kral ya da devlet başkanı, her ne olursanız olunuz ve hangi yönetim koltuğunda oturursanız oturunuz, güttüğünüz politikayla her köylünün, işçinin, beden veya düşün emekçisinin, kendi soyunuzdan olan her insanın haklarına, değerlerine, onuruna saygı göstermezseniz, insanlara eşit davranmak ve hak tanımak istemezseniz, sizlerin tutumunuz halk yığınları için ya bir zulüm ve zorbalık biçimini alır; ya da yönetim ve hükümet etme perdesi arkasına sığınarak ulusu soyma ve zenginlikleri acımasızca, dahası zorbaca yağma etme aracı durumuna gelir."

HALKIN YÖNETİMDE TEMSİLİ

Çağdaş demokrasinin ikinci ilkesi olan, halkın yönetimde etkili biçimde temsili, kendi kendini yönetme görüşünün zorunlu bir uygulamasıdır. Bu temsil, seçim yoluyla sağlanmaktadır. Halk, kendi düşüncelerini dile getirecek, kendi hakkını savunacak, kendi özlemlerini gerçekleştirecek temsilcilerini seçerek yönetime katılır.

Temsil, halk toplulukları arasındaki değişik düşüncelerin de devlet yönetimine yansımasını sağlar.

Halkın seçimlere katılması, seçim yoluyla temsilcilerini seçmesi ise siyasal partileri gerekli kılar.

Bu nedenledir ki siyasal partiler demokrasinin kaçınılmaz ögeleridir.

İKTİDARIN DEĞİŞTİRİLMESİ

Demokratik seçimlerin bir doğal sonucu da iktidarın halk iradesiyle değiştirilebilmesidir.

Seçim yoluyla iktidara geçen siyasal parti anayasa kuralları gereğince iktidarı bırakmasını bilmelidir. Çünkü demokraside ulusal egemenlik bir kişi, zümre veya sınıfça kullanılamaz.

İktidar tüm Ulus yararına kullanılacağı için, koşulları ortaya çıkınca değiştirilmesi, gerçek iktidar sahibi olan ulusun iradesiyle gerçekleştirilir.

İktidar, türeye (hukuka), insan haklarına ve özgürlüklerine bağlılığının ve saygısının gereği olarak, bu iradeye uymak ve barış içinde değiştirilmeyi kabul etmek durumundadır.

Demokraside serbest, erkin ve genel seçim, iktidara gelmenin olduğu kadar iktidardan ayrılmanın da tek yoludur.

CUMHURİYET ANAYASASI

9 Temmuz 1961'de yürürlüğe giren Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, demokrasinin tüm kurallarını içermektedir. O arada partilerin kuruluşunu ve uyacakları temel ilkeleri de göstermektedir.

Bizde siyasal partiler, insan haklarına ve özgürlüklerine, demokrasi kurallarına, lâik Cumhuriyet ilkelerine, devletin ülkesi ve milleti ile bölünmezliği ilkesine uygun olmak ve davranmak zorundadırlar.

Tüzüklerinde ve programlarında olduğu gibi, işlerinde işlevle-

rinde ve tüm davranışlarında da bu ilkeleri ve kuralları zedelemekten kaçınmakla yükümlüdürler.

ANAYASA TÜMÜYLE UYGULANAMADI

Türkiye'mizde demokrasi otuz yılda aşağı yukarı üç kez sendelemiştir. Bu sürçmelerin sorumluluğu demokraside değil, onun gereklerine uymayanlarda aranmalıdır.

Sendeleme, her seferinde, iktidarda bulunanların, yönetim gücünü ellerinde tutanların, başarısızlıklarından olduğu kadar, yanlış tutumlarından da doğmuştur. Demokrasiyle bağdaşmıyan örnekler vermişlerdir. Muhalefetle kıyasıya bir boğuşmanın kısır döngüsü içine girmişler, muhalefeti görev yapamaz duruma getirmek, halkın gözünde küçük düşürmek istemişlerdir.

Yeterli yetenekli olup olmadıklarına bakmaksızın, kamu görevlilerini, muhalefete eğilimli oldukları düşüncesiyle yerlerinden veya görevlerinden etmişlerdir; Danıştay kararlarını uygulamamışlardır; Devletin tüm iş yerlerini partizan kişilerle doldurmuş, yargı organlarına ve özellikle Danıştay'a karşı türe dışı davranışlarda bulunmuşlardır. Anayasa Mahkemesini gerekli kılan nedenleri unutmuş görünerek onu horlamaya çalışmışlardır.

Anayasada yer alan insan haklarına, özgürlüklerine, lâik Cumhuriyet ilkesine, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmezliği ilkelerine saygılı davranmamışlardır.

Demek oluyor ki demokrasi ve Anayasa kuralları tümüyle işletilememiştir, gereği gibi uygulanamamıştır.

Anayasanın partilerce uyulması gereken 57. maddesindeki bu kurallara aykırı davranan partiler hakkında yapılacak işlemlere işlerlik kazandırılamamıştır. Bu kurallara uymayan partilerin kapatılması kuralı, hemen hemen uygulanmamıştır.

Sonuç olarak da, seçimle iktidardan ayrılmayı içlerine sindiremiyen veya halkı aldatarak, lâiklik ilkesini çiğneyerek oy avcılığına çıkan partiler, demokrasinin zedelenip sendelemesine yol açmışlardır ve demokrasimiz kadar kendileri de bundan zarar görmüşlerdir.

Fakat Türk Ulusunun bu tür baskılara veya partizanlıklara boyun eğdiği de, oy avcılığı yöntemleriyle kandırıldığı da sanılmamalıdır.

Nitekim son yıllarda bu partiler, Ulusun oylarıyla iktidara gelemez duruma düşmüşlerdir.

Bu da o tür çarpık davranışlara ulusun tepkisini göstermektedir.

Demekki bu büyük Ulus, demokrasi kuralları içinde, doğru yolu seçebilmektedir.

Öyleyse suç, Anayasada da, demokraside de Ulusda da aranmamalıdır.

GERİYE DÖNÜLEMEZ

Gerekli olan, Anayasanın demokratik kurallarına daha çok işlerlik kazandırabilmektir; Türkiye Büyük Millet Meclisinin denetim yetkisini gereğince kullanabilmesini, çalışmalarını güvenlik içinde ve engellenmeden yerine getirebilmesini sağlamaktır.

Yasamada olduğu gibi, yönetimde de yapma tıkanıklıklar giderilmeli, yönetimin türe dışına sapmasını önleyici etkin önlemler getirilmelidir.

Kısacası, gerekli olan, Anayasadaki temel haklar ve özgürlükler zedelenmeksizin, demokrasinin temel ilkelerinden ayrılmaksızın, Anayasaya ve demokrasiye tam işlerlik kazandırmaktır.

O zaman, siyaset alanındaki didişmelerin, çatışmaların, yönetimdeki tıkanıklıkların yerini, Türkiye'nin bilimde ve teknikte, tarım ve sanayi alanında, gelişme ve uygarlık yolunda ilerleyip yücelmesine hız katıcı atılımlar alacaktır.

Türk Ulusu bu atılımların ve yeniliklerin özlemi içindedir.

Gelişmiş ülkelerin uzaya açıldıkları bir dönemde, Türk Ulusu için geriye dönüş söz konusu olamaz.

Bunalımları aşıp esenliğe varabilmemiz ve gelişme yolunda ilerliyebilmemiz için, demokrasiden vazgeçmemiz gerekmez. Tersine, ortaçağ kalıntısı kafaları değiştirip, demokrasiye aykırı zihniyetten ve davranışlardan vazgeçmek gerekir. Demokrasi yolundan ayrılmak değil, demokrasi yolunda yeni aşamalar yapmak ve demokrasiyi iktidarların engellemesinden kurtarmak gerekir... İktidara sınırsız yetkiler tanımak değil, demokrasinin iktidara getirdiği sınırlamaları içlere sindirmek gerekir.

Bazıları, o sınırlamaları, iktidarın halka hizmetini güçleştirici etkenler gibi görme ve gösterme eğilimindedirler. Oysa, tam tersine, iktidarın sınırlandırılması, halkı zulümden, baskıdan, haksızlıktan koruyabilmenin halkın temsil yoluyla kendi kendini yöneltmesine gerkçeklik kazandırabilmenin temel koşuludur. ●

EKONOMİ

DIŞSATIMDA DEVLETİN DESTEĞİ KADAR DENETİMİ DE GEREKLİ

● Denetimsiz desteğin beklenen yararı sağlamadığı; yalnız Devlete değil, dışsatımcılardan birçoğuna da zarar verdiği, 24 Ocak kararlarının uygulanmasında görüldü.

● Devlet denetimi olmayınca dışsatımcılar dünyadaki kartellerle başa çıkamıyorlar ve dışsatım gelirlerimiz düşük kalıyor.

● Tescilin kalkması, ürünlerimizin dış değerlerinin düşürülmesine neden olduğu gibi dışarda döviz bırakma yolunu da açtı.

24 Ocak kararları ile, Devlet, ekonominin çeşitli alanlarındaki denetim ve yönlendirme uygulamalarından giderek elini çekmeğe başladı. Fiyatlar, daha sonra da faizler bu anlmayış içinde serbest bırakıldı; dış ticarette uygulanan bazı denetimlerden de vaz geçildi.

Tütün, fındık, üzüm gibi temel

dışsatım malları ile temel gereksinme mallarında lisans ve tescil sistemi uygulanırdı. Bunun amacı, bir yandan, dışsatım mallarımızı en yüksek bedelle başka ülkelere satabilmek ve dışsatımcılarımızı korumak, bir yandan da iç piyasalardaki olumsuz gelişmeleri önlemekti.

Oysa 1980 yılı başından bu yana bu uygulamalar büyük ölçüde kaldırıldı.

Dışsatım konusunda devletin müdahalesi enaza inerse, dışsatımcılarımız bol ve ucuz kredilerle desteklenirse, iç tüketimden artırdığımız her şey dışa satılabilir gibi, aşırı iyimser bir düşünce benimsendi.

Fakat denetimsiz desteğin beklenen yararı sağlamadığı gibi; yalnız Devlete değil, dışsatımcılardan birçoğuna da zarar verdiği görüldü.

ÜRETMEK KADAR SATMAYI BİLMEK DE ÖNEMLİ

Dışsatımın temel koşullarından birisi, kuşkusuz, elde uluslararası ticarete konu olacak malların, yani uluslararası piyasalarda talep edilen malların, bu istemleri karşılayacak miktarda ve nitelikte bulunmasıdır. O nedenle dışsatımın arttırılabilmesi için, nitelik denetimi ile standardizasyon büyük önem taşır.

Belli türde ve nitelikte malların üretilmesi de yetmez. Bu malları önce yurt içinde ticaret merkezlerine ve sonra da yurt dışına taşımak için elverişli bir ulaşım altyapısı ile geniş depolama olanakları ve çağdaş bir yurtiçi ve yurtdışı iletişim ağı gerekir.

Ama 24 Ocak kararlarını hazırlıyanlar bu gerçekleri görmezlikten gelmişlerdir. Kararların hazırlanması sırasında da uygulanması sırasında da bu sorunları ele alma gereğini duymamışlardır.

Ne yazık ki, siyasal kararları etkileme sürecinde sesini duyurabilen dışsatımcılarımız da başarılarını engelleyen bu eksikliklerden, bu yetersizliklerden değil, fakat, bir devlet müdahalesi gibi gördükleri ama aslında Devletin dışsatımcılarımıza sunduğu bir hizmet niteliğinde olan tescil, lisans gibi uygulamalardan yakınmışlardır.

Bu yakınmaların da etkisiyle tescil uygulamaları kaldırılmış ve dışsatımcılarımız böylece bir devlet hizmetinden yoksun kalmışlardır. Önceleri bir "engel" sanılan devlet hizmetinin ve denetiminin, aslında, çok yararlı bir destek olduğunu şimdi şimdi farketmeğe başlamışlardır.

Dışsatımda hem ekonominin yararını hem de dışsatımcıların kârını ençoklamak için hangi malların, nerelere, ne zaman, hangi koşullarda ve hangi fiyattan satılabileceği bilinmelidir. Dışsatım mallarının uluslararası piyasalardaki fiyatları yakından izlenmeli, fiyat gelişmeleri önceden kestirilebilmelidir. Bunun için de belli bir bilgiye, beceriye, deneyime; etkin bir örgütlenmeye, yetişmiş kadrolara ve çağdaş iletişim olanaklarına gereksinme vardır.

Devlet, dünya ticaretinin ögelerini, elindeki geniş olanaklarla, bir ölçüde olsun değerlendirebiliyor; lisans ve tescil mekanizması yoluyla da, bu değerlendirmeleri, büyük çoğunluğu ile böyle olanaklardan yoksun bulunan dışsatımcılarımıza bir hizmet olarak sunuyordu.

Bu, gerçekten, hem ülke ekonomisi yararına hem de dışsatımcılar yararına değerli bir hizmetti. Çünkü ülkemiz dışsatımının yarısından çoğu dünyanın en zengin, engüçlü ülkelerine yapılmaktadır. O nedenle dışsatımcılarımız, her bakımdan geniş olanakları bulunan alıcı firmalarla karşı karşıyadırlar. Hattâ dünyanın en büyük kartelleriyle karşı karşıyadırlar. Arkalarında dünyanın en zengin ülkeleriyle en güçlü finansman kuruluşlarının desteği olan bu firmalar, daha güçsüz olan dışsatımcılarımıza belli fiyatları dikte edebildikleri gibi, dünya fiyatlarının oluşumunu da etkilerler. Bu güçlü kuruluşlar karşısında Devlet, dışsatımcılara olabildiğince güç katıyor, destek oluyordu.

DIŞSATIMCI GÜÇLÜ ALICILARDAN KOPARABİLDİĞİ FİYATLA YETİNİYOR

Şimdi tescil şemsiyesinin kaldırılmasından sonra, o güçlü yabancı firmalar karşısında devlet desteğinden yoksun kalmış dışsatımcılarımız, mallarının gerçek karşılığını değil, ancak bu firmalardan koparabildikleri fiyatları elde edebilmektedirler. Bu değerinden düşük fiyat, dışsatımcılarımız için bir ölçüde kârlı olsa bile, aslında kârdan zarar demektir ve ülke ekonomisi için de kayıptır.

Güçlü yabancı firmalar, devlet desteğinden yoksun kalmış dışsatımcılarımıza yalnız düşük fiyatları dikte etmekle kalmıyor, aynı zamanda birbirleriyle rekabete de sokarak, onları katlanabilecekleri en düşük fiyata kadar geriletebiliyorlar. Oysa devletin saptadığı enaz dışsatım fiyatı, bu açıdan bir sınır getiriyordu. Yabancı firmalar dışsatımcılarımızı bunun gerisine itemiyorlardı.

Üstelik, eskiden, dünyada başlıca dışsatımcıları arasında yeraldığımız tütün, fındık, kuru incir, pamuk gibi bazı mallarda uluslararası fiyatların oluşumuna etkili olabilirken, şimdi ulusca bu olanakdan da yoksun kalmış durumdayız.

Böylece kurdun ağzına kuzuyu atmış bulunuyoruz. Belki birkaç güçlü dışsatımcımız bu kurtlarla bir ölçüde mücadele edebiliyordur ama küçük ve orta boy dışsatımcılarımız, hele bu işlere yeni başlayanlar, düşük kârlarla yetinmeğe, belki de bu işden vaz geçmeğe zorlanmış oluyorlar. Bu, hem dışsatımcılarımız hem de ülkemiz açısından kaygı verici bir durumdur.

Öte yandan, devlet denetiminin ve fiyat tescilinin kaldırılması, bazı kimselere, dışsatım kazançlarını olduğundan daha düşük gibi gösterip, dışarıda döviz bırakma olanağını da sağlamaktadır.

Sayın Devlet Başkanı Alaşehir konuşmasında, **"Dışsatım serbest bırakıldı, ama gördük ki birbirleriyle rekabet edecekler diye, dünya piyasalarında Türk ürünlerinin fiyatlarını düşürüyorlar; buna müsaade etmiyeceğiz"** diyerek, sakıncaların en üst düzeyde görüldüğünü göstermiş bulunuyor.

DÖVİZİ KULLANAN DIŞSATIMA DAHA ÇOK KATKIDA BULUNMALI

1980 yılında 2 milyar 910 milyon dolar olan toplam dışsatım gelirinin 1 milyar 47 milyon doları imalat sanayii sektörü dışsatımından elde edildi. Buna karşılık 1980 yılı Ocak-Kasım döneminde, geçici verilere göre imalat sanayii sektörü gereksinmeleri için 3 milyar 954 milyon dolarlık dışalım yapıldı.

Yine bu dönemde 1 milyar 672 milyon dolarlık tarım ürünleri dışsatımına karşılık, 42 milyon dolarlık tarımsal ürün dışalımı yapıldı. Buna 350 milyon dolar dolayında gübre dışalımını da eklersek tarım sektörü için 400 milyon dolarlık dışalım yapıldı diyebiliriz. Öylelikle dışsatımımıza yüzde 36 dolayında katkıda bulunan imalat sanayii, dışalımımızın yüzde 72'sini oluşturdu. Yani, Türk çiftçisinin, Türk köylüsünün alın terinin ürünü olan dövizler, dışsatımı arttırmak yerine, iç tüketimde kullanıldı. Başka bir deyişle tarımın kazandığını sanayi eritti.

Tarımdan elde edilen döviz gelirleri elbet sanayi için de kullanılacaktır. Tarımın işlevlerinden birisi de sınaileşmeye dış kaynak sağlamaktır. Ama tarımın sağladığı dış kaynağı kullanan sanayi de dışsatıma gittikçe daha büyük oranlarda katkıda bulunmak, dışalımdaki payını da düşürmek zorundadır. Dış ödeme güçlüklerinin

yenilmesinin en sağlıklı yolu budur.

O nedenle, bugün olduğu gibi bir tür "kendi dövizini kendin bul" politikası uygulamak yerine, "Kendi dövizini kendin kazan" anlayışı içinde, kendi döviz gereksinmelerini karşılayabilmek için sanayi kuruluşlarını dışsatıma daha çok yöneltecek politikalar oluşturulmalıdır. 1978-79 döneminde bu tür politikalar uygulanmış ve bundan da büyük yararlar sağlanmıştı.

Şimdi sanayiciyi daha çok dışsatım yapmağa özendirmek, kendi döviz gereksinmesinin olabildiğince büyük bir bölümünü kazanmaya yöneltmek yerine, elde ettiği dışsatım gelirinin bir bölümünü dışarıda bırakmasına izin vermek ya da elde ettiği dövizlerin belli bir bölümünü başkasına devretmek hakkı vermek suretiyle bunun tam tersi bir uygulama yapılmaktadır.

Ülkemizin döviz gereksinmesini borç alarak karşılamak için bunca çabanın harcandığı bir dönemde, bu döviz cömertliğine neden gerek duyulduğu yetkililerce açıklanmadığı için pek anlaşılamadı. Ama sakıncaları anlaşılıyor. Şu sorulara yanıt arandıkça, kuşkusuz daha da iyi anlaşılacak: Dışarıda bırakılan dışsatım dövizleri daha sonra mal olarak ülkemize dönüyor mu, eğer dönüyorsa bunlarla ekonomimizin, halkımızın gereksinme duyduğu mallar mı geliyor, yoksa yoksa hiç istenmiyen şeyler mi geliyor, eğer böyle şeyler geliyorsa, ya da bu dövizler herhangi bir şekilde ülkeye dönmüyorsa, bu döviz darlığında bu eliaçıklık niye?

DIŞSATIM MİKTAR OLARAK DURALADI

1980 yılında dışsatımda değer olarak bir önceki yıla göre yüzde 28,7 oranında bir artış gözüküyor ama aslında fiyat artışlarından kaynaklanan bu artış aldatıcı. Çünkü miktar olarak dışsatımımız ancak yüzde bir artmış. Ayrıca 3.5 milyar dolar olan 1980 yılı Program hedefinin de yüzde 20 gerisinde kalmış.

Bu da yönlendirici bir devlet desteğinin ve denetiminin ne denli gerekli olduğunu gösteriyor.

DAHA İYİ ÖRGÜTLENMELİ VE YENİ PAZARLAR ARANMALI

Dışsatımda devlet yönlendiriciliği ve denetimi arttırılırken, kuşkusuz, Devlet bu alanda daha iyi örgütlenmelidir. İlgili Bakanlığın yurtiçi ve yurtdışı örgütleri güçlendirilmelidir. Bunun yanında, 1978-1979 yıllarında olduğu gibi, yetenekli ve deneyimli devlet görevlileriyle iş adamlarından oluşan karma heyetler, sürekli dolaşarak dünya piyasalarını ve dışarıdaki ihaleleri izlemeli ve mal ve hizmet dışsatımı için yeni pazarlar aramalıdır.

Yeni pazar arayışları çerçevesinde bir yandan Üçüncü Dünya ülkelerine önem verirken, bir yandan da petrol zengini komşu ülkelerle ve tüketim mallarımız için elverişli pazarlar oluşturan sosyalist ülkelerle olan ticaretimiz geliştirilmelidir. Yanıbaşımızdaki bu ülkelerin pazarlarında yer edinebilmek için tüm Batılı dostlarımız birbirleriyle yarış halinde iken dışsatımcılarımız bu pazarlara yönelmekten caydırılmamalı, tam aksine 1978-1979 yıllarında olduğu gibi özendirilmeli, yüreklendirilmelidir.

Ticari ilişkilerimizin geliştirilmesi için dışarıya gönderilen heyetlerin yetkileri genişletilmelidir. Örneğin belli malların dışsatımı veya dışalımı için belli ülkelere heyetler gönderilmektedir. Gittikleri ülkede belli bir malın dışında kendilerine başka olanaklar, çok yönlü olanaklar sağlandığı zaman çoğunlukla yetkisizlikleri nedeniyle bu heyetlerin elleri kolları bağlı kalır, bu olanakları istese de değerlendiremezler. O nedenle heyetler bu sakıncayı giderecek biçimde düzenlenmeli ve görevlendirilmelidir.

DEVLET ÖNCÜLÜĞÜNDE DIŞSATIM ÖRGÜTLERİ KURULMALI

Daha önce de değindiğimiz gibi dışalımcılar arasında birçok alanda yaygın kartel ilişkileri bulunmaktadır. Buna karşılık birçok gelişme sürecindeki ülke ya kendi aralarında anlaşarak ya da doğrudan doğruya kendi önlemlerini kendileri alarak dışsatım mallarının fiyatlarını yükseltme çabası içinde bulunuyorlar. Bazı durumlarda da bunun başarılı örneklerini veriyorlar. Kuşkusuz Petrol Dışsatımcısı Ülkeler Örgütü, kısa adıyla OPEC bunun en iyi örneği.

Birleşmiş Milletlerin çeşitli kuruluşları da gelişme sürecindeki ülkelere, dışsatım mallarını daha iyi fiyatlarla, gerçek değeri üzerinden satabilmeleri için yardımcı oluyorlar.

Geçmiş yüzyılın ilkel serbest ticaret anlayışının günümüzde artık geçersiz kaldığını kanıtlıyan bu örnekler ve bazı İskandinav ülkelerindeki, örneğin Finlandiya'daki uygulamalar gözönünde tutularak devlet öncülüğünde ve katkısıyla özel sektörün büyük dış ticaret örgütlenmelerine yönlendirilmesinde bu açıdan çok yarar vardır. Dışsatımcılarımızın tek tek edinemiyecekleri pahalı iletişim araçlarıyla, ulaşım araçlarıyla, kadrolarla donatılmış bu örgütlerde ayrıca geniş bilgi ve deneyim birikimi oluşur. En küçük, en deneyimsiz bir firma bile, o büyük kuruluşların gücüne yaslanarak dış pazarlara açılabilir. Üstelik herşey gözler önünde olacağı için, Devleti aldatma olanağı da kalmaz.

ÜRETİM ARTTIRILARAK DIŞA SATILMALI

Şimdi dişimizden tırnağımızdan artırdığımızı dışa satmaya çalışıyoruz.

İç tüketimden artırarak dışa satmanın da, kuşkusuz, belli bir sınırı vardır. Bu sınırın ötesinde tüketim kısılamaz. Ayrıca, bu tür bir dışsatımı arttırma çabası hem sosyal hem ekonomik bakımdan pahalı oluyor. Sosyal bakımdan pahalı oluyor, çünkü, zaten yaşamları için zorunlu enaz tüketimi yapan yoksul kesimler ile dar ve değişmez gelirliler bu enaz düzeyden de özveride bulunmak zorunda kalıyorlar. Ekonomik bakımdan pahalı oluyor, çünkü, zamanında yüksek gümrük korumacılığında ve türlü özendirme önlemleriyle uluslararası piyasalardaki fiyatını, yarışabilirliğini düşünmeden iç tüketim için ürettiğimiz malları dışa satıyoruz. Bu mallar dışarıya satılabilsin diye, Devlet, büyük maddi destek sağlıyor. Ayrıca bu mallardan bazılarını üretebilmek için harcanan döviz, onların dışsatımından sağlanan dövizden daha çok oluyor. Bu durumda astarı yüzünden pahalı bir dışsatımla kendimizi aldatmış oluyoruz.

Onun için, tüketimi kısmaktan çok üretimi arttırmak üzerinde durulmalıdır. Dışsatım bu yoldan arttırılırken seçici olmalı, dışsatımı Devlete, topluma, ekonomiye yük olacak ürünler yerine uluslararası pazarlarda yarışma gücü olan ürünler seçilmelidir.

Gelişme sürecindeki ülkelere serbest ticareti salık verirken çıkarlarının gerektirdiği yerde korumacılığın da, devlet müdahalesinin de en somut örneklerini veren sınaileşmiş ülkelerin uygulamalarından ders almalı, onların dedikleri değil yaptıkları yapılmalı, Devletin demokratik öncülüğünde ve denetiminde dışsatım alanındaki çabalarımız daha yoğunlaştırılmalıdır. ●

Dünyanın Üçüncü Dev Gücü:

ÇOKULUSLU ŞİRKETLER

- **Çokuluslu şirketler, ellerinde bulundurdukları ekonomik güce göre, Amerika'dan ve Sovyetler Birliğinden sonra, Dünyanın üçüncü süper gücünü oluşturuyorlar.**
- **Bu ekonomik devler, Dünya üretiminin üçte birine yakınını gerçekleştiriyorlar.**
- **Çokuluslu şirketler, gelişme sürecindeki ülkelerde ancak belli alanlara yöneliyorlar ve genellikle getirdiklerinden daha çoğunu dışarı götürüyorlar.**

"Arayış"ın dokuzuncu sayısında çıkan "Yabancı Sermaye Dış Ödemeler Sorununa Çözüm mü?", başlıklı yazıda, Türkiye'nin yabancı sermayeye birçok kolaylıklar sağladığını; özellikle 24 Ocak 1980 kararlarıyla, bu kolaylıkların sınırsız denebilecek ölçülere vardığını; ona karşın Türkiye'ye yabancı sermaye gelişinde bir kıpırdanma görülmediğini belirtmiştik.

1980 sonunda Türkiye'deki yabancı sermaye stokunun 200 milyon dolar gibi, önemsenmiyecek bir düzeyde kaldığına değinmiştik.

Yabancı sermaye konusunun, çağımızda, çokuluslu şirketler sorunu durumuna geldiğini hatırlatarak, yabancı sermaye açısından Türkiye'nin durumunu değerlendirebilmek için, çokuluslu şirketler gerçeğini incelemek gerektiği üzerinde durmuştuk.

Aşağıdaki yazıda, çokuluslu şirketler olgusu incelenmektedir.

ÖZELLİKLE İkinci Dünya Savaşından sonra özel yabancı sermaye yeni bir kimlik, çokuluslu şirketler kimliği edindi.. Günümüzde uluslararası alanda her bakımdan etkin rol oynayan çokuluslu şirketler, belli ölçüde denetimleri altında bulundurdukları yan şirketleri ve kuruluşları aracılığı ile birçok yabancı ülkede faaliyette bulunuyorlar.

Bu şirketler ellerinde biriktirdikleri ve denetimleri altında bulundurdukları ekonomik güce göre, bu alanda, şimdi, Amerika Birleşik devletlerinden ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliğinden sonra dünyanın üçüncü süper gücünü oluşturuyorlar.

Örneğin 1970'li yılların ortalarında yapılan tahminlere göre, çokuluslu şirketlerin dünyadaki toplam yatırım stokları 250 milyar doları aşmış. 1974 yılındaki toplam satışlarının tutarı, aynı yıldaki dünya ticaret hacminin bir buçuk katı; gelişmiş ülkeler arasındaki ticaretin iki katı; gelişme süresindeki ülkeler arasındaki ticaretin de on yedi katı.

1976 yılında çokuluslu şirketlerin yan şirketlerinin satışlarının toplamı 830 milyar dolardı ve bu, petrol dışsatımcısı ülkeler dışında kalan gelişme sürecindeki tüm ülkelerin gayri safi ulusal gelirleri toplamına eşitti.

Bu ekonomik devler, dünya üretiminin üçte birine yakın bir bölümünü gerçekleştiriyorlar.

Bu büyük ekonomik güçleri sayesinde, çokuluslu şirketler, dünyada ekonomik ve politik güç savaşımında yerlerini almış bulunuyorlar. Artık günümüzde, yabancı sermayeye açılmak, bu devlere açılmak, bu devlerle ilişki kurmak anlamına geliyor.

ÇOKULUSLU ŞİRKETLER SINAİLEŞMİŞ ÜLKELERE YÖNELDİ

Çokuluslu şirketlerle birlikte uluslararası sermaye hareketlerinde yeni bir aşamaya girildi. Bu aşamada, yabancı sermaye hareketlerinden çok, uluslararası üretim hareketlerinden ya da üretimin uluslararasılaşmasından söz edilir oldu. Çünkü bu yeni dönemde, yabancı sermaye, çokuluslu şirketler aracılığı ile gittiği ülkelerde doğrudan üretim yapmağa başladı.

Bu yeni aşamada, özel yabancı sermayenin yöneltisi de değişti. Önceleri büyük ölçüde geri kalmış ülkelere, kolonilere ve sömürgelere giden yabancı sermaye, çokuluslu şirketler kimliğine büründükten sonra, sınaileşmiş ülkelere yöneldi. Nitekim şimdi özel yabancı sermaye toplam yatırım stokunun dörtte üçünün sınaileşmiş ülkelerde toplandığı tahmin ediliyor.

Çokuluslu şirketlerle birlikte, yabancı sermayenin faaliyet alanları da hem genişledi hem çeşitlendi. Başlangıçta hammadde kaynaklarına yönelmişken, bugün yabancı sermaye, sigaradan içkiye, petrolden petro-kimyaya, elektronikden madenciliğe, turizmden pazarlamaya kadar çok çeşitli alanlarda, özellikle hızla büyüyen kilit sektörlerde faaliyette bulunuyor.

BELLİ KOŞULLARDA GELİŞME SÜRECİNDEKİ ÜLKELERLEDE İLGİLENİYORLAR

Sınaileşmiş ülkeleri ve o ülkelerdeki hızlı büyüyen kilit sektörleri daha çekici bulmakla birlikte, çokuluslu şirketler, belli koşullar altında gelişme sürecindeki ülkelerlede ilgileniyorlar. Şirketlerin, gelişme sürecindeki ülkelerden hangilerine ne gibi koşullarla yöneldiği, Batı Almanya eski başbakanlarından Willy Brandt başkanlığındaki bir komisyon tarafından hazırlanmış olan ve bütün dünyada geniş yankılar uyandıran "Kuzey-Güney" başlıklı rapordan aktarmakta yarar vardır:

"1975 yılında, gelişme sürecindeki ülkelerde yabancı sermayenin toplam doğrudan yatırım stoku 68 milyar dolar dolayında idi; dünyadaki toplam yabancı sermaye stokunun dörtte biri kadardı. 1970'li yılların ortalarında bu ülkelere yıllık ortalama yabancı sermaye akımı 8 milyar dolar dolayındaydı ve bu, üçüncü dünyaya olan tüm kaynak akımının yüzde 12'sini oluş-

turuyordu. Yabancı sermaye, siyasal istikrarı olan, vergi alanındaki özendirici önlemleri de içerecek biçimde elverişli bir ekonomik ortam sunan, ucuz işgücü, geniş pazar olanakları bulunan ve başta petrol olmak üzere öteki doğal kaynaklarına girişin kolay olduğu çok az sayıda kalkınma yolundaki ülkeye yönelmiştir. Yabancı sermayenin mali yatırımları ise, Birleşmiş Milletlerin hazırladığı listeye göre Barbados, Bahama, Bermuda, Hollanda Antilleri ve Panama gibi vergi cenneti olan ülkelere gitmiştir. Üçüncü dünyadaki yatırımların yüzde yetmişi 15 gelişme sürecindeki ülkede toplanmıştır. Bunun da yüzde yirmisi Brezilya ile Meksika'da ve geri kalanı da Latin Amerika'nın Arjantin, Peru, Venezuela gibi orta gelir düzeyindeki ülkeleriyle Malezya, Singapur, Hong Kong gibi Güney Doğu Asya ülkelerindedir. Yabancı sermaye yatırım stokunun dörtte biri de petrol dışsatıcısı ülkelerdedir. Daha yoksul ülkelerde ise yabancı sermaye maden kaynaklarına, plantasyonlara ve Hindistan gibi geniş pazar oluşturan ülkelere gitmektedir. Yabancı sermaye, dış yardıma ek, onu tamamlayıcı bir kaynaktır, ama onun yerine geçemez ve o nedenle yardım gereksinmesi en çok olan ülkelere ve sektörlere gitme eğiliminde değildir."

ÇOKULUSLU ŞİRKETLERİN TUTUMU VE ÇALIŞMA ÖZELLİKLERİ

Gerek Brandt Komisyonu Raporunda gerek dünyadaki uygulamaların incelenmesinden çıkarılabilecek bazı sonuçlar şunlardır:

Çokuluslu şirketler, gelişme sürecindeki ülkelerde hammadde kaynaklarına ve çıkardıkları hammaddeleri yarı mamül haline getiren sanayilere yöneliyorlar. Bu yüzden gelişme sürecindeki ülkeler daha çok hammadde ile yarı işlenmiş maddeleri dışa satabiliyorlar. Oysa hammaddelerin ve yarı işlenmiş malların fiyatları, mamul fiyatlarından daha yavaş artıyor. Bu yüzden gelişme sürecindeki ülkeler uluslararası ticaretten hep zararlı çıkıyorlar. Yine aynı nedenle gelişme sürecindeki ülkeler uzun dönemde bir yoksulluk tuzağına düşme tehlikesiyle karşı karşıya bulunuyorlar.

Çokuluslu şirketler, ev sahibi ülkenin en çok gereksinme duyduğu alanlara değil, kendileri için en karlı alanlara yatırım yapıyorlar. O nedenle ev sahibi ülkenin sınaileşmesine önemli bir katkıda bulunmuyorlar. Üstelik, lüks tüketim mallarına istem ve pazar yaratmak ve bu tür malları üretmek yoluyla sınaileşme sürecini saptırıyorlar. Ayrıca, kurdukları sanayiler de, genellikle, montaj aşamasını geçmiyor.

Bu şirketlerce yapılan uluslararası ticaretin büyük bir bölümü, onların örgütleri içinde, ana firma ile yan firmalar arasında cereyan ediyor. Bu firma içi ticaret, bazı tahminlere göre dünya ticaretinin yüzde 30'unu oluşturuyor. Ayrıca bu şirketler, yine kendi içlerinde borç verme, teknoloji lisansları verme ve bazı hizmetler sağlama gibi işlemler yapıyorlar. Ana firmalar, yan firmalara bu mallları ve hizmetleri aktarırken, uluslararası piyasalarda oluşan fiyatlardan daha yüsek fiyatlar koyuyorlar. Öylelikle normal kârlarının yanında bir de bu aktarma fiyatları dolayısıyla gizli kâr transfer ediyorlar. Öylelikle yabancı sermaye, ev sahibi ülkenin ödemeler dengesine başlangıçta bir net katkıda bulunsa bile, uzun dönemde kâr transferleri yüzünden getirdiğinden daha çoğunu dışa götürüyor.

Kaldı ki son zamanlarda çokuluslu şirketler, yatırım yaptıkları ülkeye olabildiğince az sermaye aktarmağa özen gösteriyorlar. Bu anlayış içinde, örneğin, o ülkede birikmiş kârlarını yatırıma dönüştürüyorlar. Hatta yatırım yaptıkları ülkede yerel sermaye piyasasından borçlanıyorlar. Sermaye paylarını döviz olarak ödemek yerine mal ile ödüyorlar. Öylelikle en az sermaye ile en çok kâr etme yoluna gidiyorlar. O nedenle ilgili ülkenin ödemeler dengesine olan katkıları da azalıyor.

ÇOKULUSLULARIN ÇALIŞMALARINI DENETLEME GEREĞİ

Bunun yanında, çokuluslu şirketler ticari ve siyasal alanda ahlâk kurallarına uymayan davranışları dolayısıyla ağır eleştirilerle karşı karşıya bulunuyorlar. Şili'de Allende rejimini düşürme girişimleri, petrol şirketlerince dünyanın çeşitli yerlerinde hükümetlere ödenen yasa dışı paralar ile bu şirketlerce hukuk devleti kurallarını çiğneyen rejimlere destekler, bu eleştirilerin ve bu şirketler karşısında duyulan kaygıların başlıca kaynağını oluşturuyor.

Çokuluslu şirketlerin faaliyetlerinin devletler ve uluslararası kuruluşlar tarafından denetim altına alınamaması da, yalnız ulusal düzeyde değil, uluslararası düzey de bir kaygı kaynağı. Bu kaygılardan ötürü, söz konusu şirketletin faaliyetlerinin ve davranışlarının düzenlenmesi için uluslararası alanda çalışmalar yapılıyor.

★
★ ★

Çokuluslu şirketlerle ilgili bu gerçekler karşısında, Türkiye'nin beklentileri ve tutumu ne olmalıdır. Gelecek sayıda çıkacak yazıda da bunun üzerinde duracağız. ●

SIRDAŞ HESAPLAR 42 MİLYARA ULAŞTI

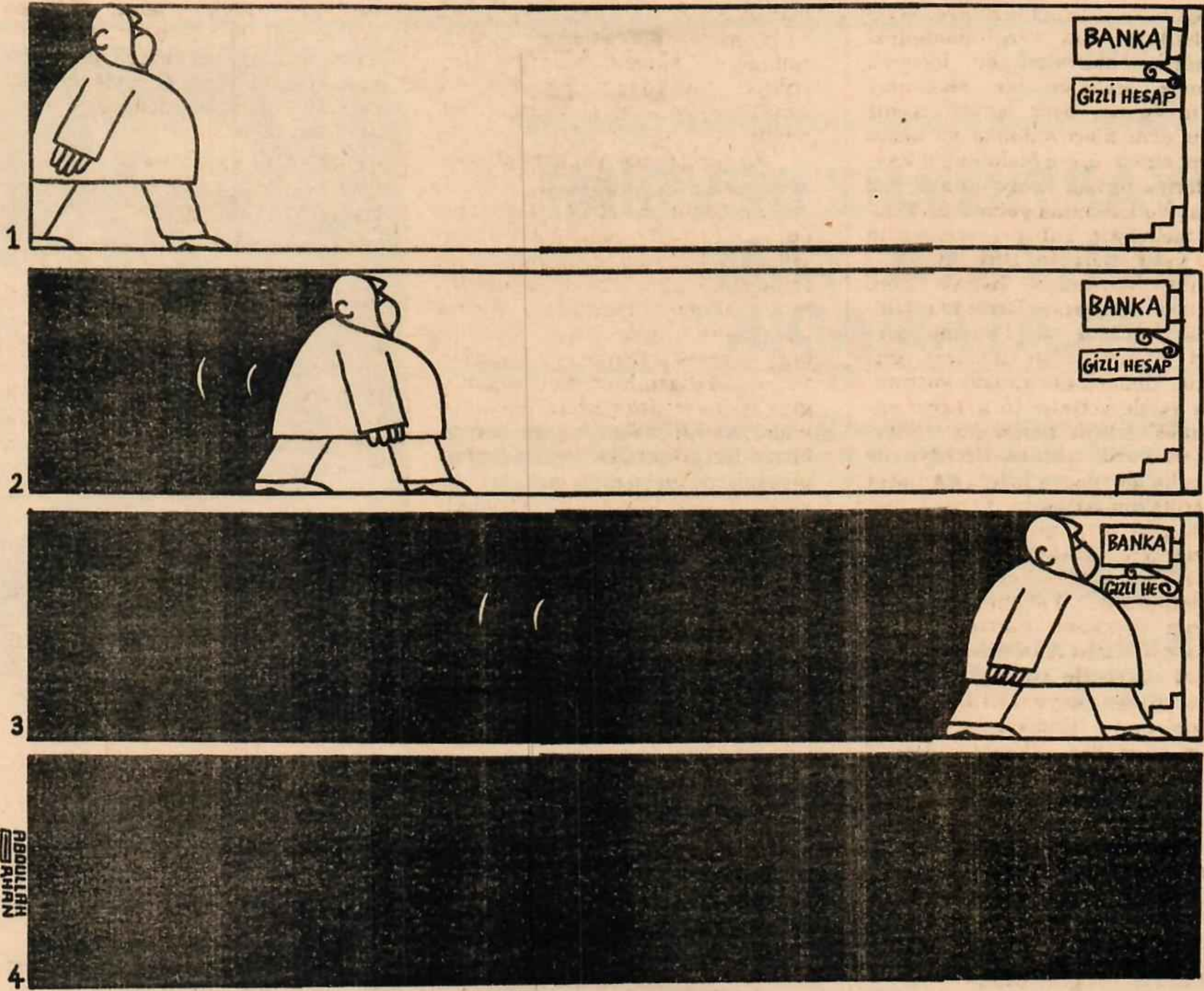
1980 yılında uygulamaya konulan ekonomik programın bir parçası da Bankacılık ve faiz alanında yapılan düzenlemelerdi. Bu çerçeve içinde faiz oranları serbest bırakılırken, bankalar arasındaki düzenli rekabet ortamı da tümüyle kaldırıldı.

Enflasyonun alabildiğine hızlandığı dönemlerde mevduat faizlerinin yükseltilmesi bir bakıma doğrudur. Nitekim 1978 ve 1979 yılında da mevduata verilen faiz oranları yükseltilmişti. Ama, ekonomik yaşamımızda büyük önemi olan banka sistemimizi ve bu sistemde toplanan kaynakların kullanımını serbest ve denetimsiz bırakılması çok yanlıştı.

Bu düzenlemeler çerçevesinde uygulamaya konulan ve o zamana kadar Türk bankacılık sisteminde hiç yer almamış olan "mevduat sertifikası" adı altındaki düzenleme de bunun en açık örneklerinden birini oluşturuyordu.

Gerçekte bazı batı ülkelerinde mevduat sertifikası denen bir sistem vardır. Bu bir bakıma hamiline yazılı kısa vadeli hazine bonosuna benzemektedir ve şirketlerin fonlarının değerlendirilmesi amacıyla kullanılır.

Oysa bizde mevduat sertifikası sistemi, geçmişte kazanılmış yasa dışı paraların, yani kara paranın, vergisi ödenmemiş servetlerin banka sistemine çekilmesi sonucunu yarattı.

Bankalar bu alanda tüm yaratıcılıklarını kullanarak bu mevduat türünü, "sırdaş hesap", "isimsiz hesap" gibi adlar altında kamu oyuna tanıttılar. Bu yoldan bankalara yatırılan paraların ve elde edilen gelirlerin devlet tarafından bile bilinemiyeceğini söylediler. Bu mevduat türünün gelişmesi için, TRT'yi de kullanarak, büyük bir reklâm kampanyasına giriştiler.

Öylelikle "sırdaş hesap" ya da "isimsiz hesap" artık günlük yaşamımızın bir parçası haline geldi.

Bunun sonucu olarak bir yıldan kısa bir süre içinde bankalarda 42 milyar liraya ulaşan mevduat toplandı.

Kuşkusuz bunun tümü kara para değildir. Parasını bankada vadeli mevduat şeklinde tutma yerine sırdaş hesap açma yolunu bir kısım tasarruf sahipleri, faiz yönünden belli bir avantaj sağlamamasına ve hatta çalınma gibi büyük tehlikelerine karşın seçmiş olabilirler.

Ancak o arada, yeni bir yasa ile stok ve servet affına da gidilmiş bulunuyor. Geçmişte yasal olmayan yollardan kazanılan paralardan yüzde yirmi vergi alınarak bunların yasal hale gelmesi sağlandı.

Öyle olunca, sırdaş hesabın veya isimsiz hesabın geçmişe dönük bir işlevi kalmamış gibi görünüyor. Bundan böyle bu sistem, yeniden yasa dışı oluşabilecek paraların değerlendirilmesine olanak sağlıyacak.

Bunun yanında mevduat sertifikası uygulaması vergi kaçırmaya da yol açabilecek. Bugünkü yasalara göre mevduat sertifikasından kazanılan faiz gelirlerinden yüzde yirmibeş oranında vergi kesiliyor.

Oysa sırdaş hesap uygulaması olmasa, belli bir miktarı aşan bu tür kazançlardan en az yüzde kırk vergi alınacak. Asgari ücretin bile bir bölümü yüzde kırk oranında vergilendirilirken, bankalarındaki sırdaş hesaplarından milyonları aşan gelir elde eden varlıklı kişilerin yüzde yirmibeş vergi ödemeleri büyük bir haksızlık yaratacaktır.

Üzerinde durulması gereken başka bir husus ta şudur: Türk Vergi Sisteminde veraset ve intikal vergisi, gelir dağılımının daha hakça olmasını amaçlayan bir vergi türüdür. Ancak sırdaş hesaplarda tutulan paralar, kendiliğinden veraset ve intikal vergisi dışında kalmaktadır. Bunları hiç bir şekilde vergilendirme olanağı yoktur. Bu bir bakıma haksız kazançların ölüm halinde bile vergilendirilemiyeceği anlamını taşır.

Sanırız stok ve servet affı çıktığına göre, sırdaş hesap ya da isimsiz mevduat diye adlandırılan sistemin Türk bankacılığından tümüyle kaldırılması doğru ve yerinde olacaktır.

Bir yandan, rüşvetler ve yolsuzluklar üzerine gidilirken, vergi kaçırmayı önleyici çözümler aranırken, bir yandan, rüşveti, yasal olmayan kazancı, kara serveti, vergi kaçırmayı alabildiğine kolaylaştırıcı, hattâ özendirici bu banka hesabı türünü sürdürmek, büyük bir çelişki olmaktadır.

İran Devlet Başkanı Beni Sadr'ın bir gazeteciyle görüşmesi:

"YAPTIĞIMIZ DEVRİMİ DÜNYAYA TAM ANLATAMADIK"

Beni Sadr; "Yaptığımız devrimi dünyaya tam anlatamadık."

- **Halkın eğitim ve deneyimini kuvvet kullanarak yok etmemeliyiz. Özgürce tartışalım ve bırakalım tecrübe kendi doğal yolunu seçsin. Bir ulusun kendisinin bulacağı yol en istikrarlısıdır**
- **Benim temel yakınmam, sansür ve siyasal özgürlüklere getirilen sınırlamalar üzerinde**
- **Yıkımı beraberinde getirecek bir zafer peşinde değilim. İçimizde gerçekleşecek değişikliklere dayanan bir zafer arıyorum**

Soru - Silâhlı Kuvvetlerin Başkumandanı olarak, burada, Kuzekistan'da bulunmayı mı yoksa Devlet Başkanı olarak Tahran'da olmayı mı tercih ederdiniz?

BEDİ SADR- Burada olmam, bunu tercih ettiğimi göstermiyor mu? Bana göre, savaş tiksindirici bir şey. Ancak savaşa zorlanırsanız, onu, liderlik yöntemlerinizi uyguluyacağınız bir alan olarak görmelisiniz, aynen Kuran'da Peygamberimize gösterildiği gibi... Savaş bana bu fırsatı verdi. Liderlik yöntemlerinin sonucu olarak dört aydır karşı koyabiliyoruz. İşimiz kolay değil, fakat kendimizi iyi savunduk, gelecek daha parlak olacak.

Soru - Kendinizi modern Sezar olarak mı görüyorsunuz?

BENİ SADR- Hayır, yıkımı beraberinde getirecek bir zafer peşinde değilim. İçimizde gerçekleşecek değişikliklere dayanan bir zafer arıyorum. kendimize güven duymaya başladığımız an, zafere ulaşmış oluruz. Başlangıçta subaylarımız düşmana ancak dört gün dayanabileceklerine inanıyorlardı. Şimdi düşmanı yeneceklerini düşünüyorlar.

Subaylarımızın morali o kadar kötü değildi, fakat şöyle düşünüyorlardı: "Düşmanın şusu var busu var, bizim ise çok eksiğimiz var, bu durumda onlara karşı koyamayız." Biz de onlara şunu söyledik: "Bu doğru, ancak bizim de bütün bu sorunların üstesinden gelecek gücümüz var. Güçlü olduklarını anladıkça kendilerine olan güvenleri de arttı. Bizim peşinde olduğumuz zafer bu işte.

Soru - Siz kendinizi, Silâhlı Kuvvetlerin Askerî lideri mi yoksa manevî lideri mi görüyorsunuz?

BENİ SADR- Ben bir asker değilim. Manevî lider sayılabilirim.

Soru - Yani, bir siyasal lider değil misiniz?

BENİ SADR- Toplumdaki koşulların elverdiği ölçüde olmaya çalışıyorum. Toplum gerçeği gösterir.

Soru- Bu, Bonapart'ın yada De Gaulle'in izlediği yol sayılmaz mı?

BENİ SADR- Hayır, Bonapart'ın hiç değil, De Gaulle ise daha farklı. Tarihi iyi bilirim. De Gaulle, Bonapart ve Sezar hakkında çok okudum. Onlar farklı ve bizim sorunlarımız da onlarınki gibi hiç değil.

Bu savaşı, yaptığımız devrim sürdürüyor. Devrim ve baş kaldıran bugünkü kuşak, şimdi saldırı karşısında. Devrimi bugünkü kuşak koruyacak ve geleceğehazırlayacak. Başarmak istediğim bu işte... Neden Sezar ya da diğerlerine benzemek isteyim? Yalnızca Muhammed'in bir öğrencisi olmak yetmez mi?

Bu savaş, yalnızca Irak'ın bize karşı bir saldırısı değil, İran'ı yeniden kazanmak isteyen Amerika'nın bu alandaki çabalarının da bir parçasıdır. İyi hazırlanmış bir düşmanı durdurabilmemiz ve onları geriye sürebilmemiz gerçeği bile bu toplum için bir devrim sayılır. Ekonomik ambargoya ve yalnızlığımıza karşın bunu başardık.

Bizim için çok önemli olan, iki yüzyıldan beri yitirdiğimiz kendimize güvenme duygusuna yeniden kavuşmuş olmamızdır. Başarısızlığa uğrarsak, kendimize güveni yitirirsek, o zaman bugünkü kuşak yıkıma uğrar.

Soru - Amerika'lı tutuklular sorununun sonunda çözümlenmiş olmasından memnun musunuz?

BENİ SADR- O koşullar altında tutulan insanların gitmiş olmalarından mutluyum. Fakat sorunun bu biçimde çözülmüş olmasından memnun değilim. Bu sorun, güçlü olduğumuz günlerde sonuçlandırılmalıydı. Oysa, en zayıf olduğumuz günlere bırakıldı. Bu yüzden, o koşulları kabul etmek zorunda kaldık.

Soru- Hem savaşı sürdüren, hem de iktidarın muhalefet kanadının liderliğini yürüten barışçı bir Devlet Başkanı olmak biraz garip değil mi?

BENİ SADR- Savaştan nefret ederim, ama bu, zorla savaşa sokulunca savaşmıyacağım anlamını taşımaz. Kenarda durup seyredemem ki...

Soru - Şu anda İran'da siyasal istikrarın bulunduğu söylenebilir mi?

BENİ SADR- Dünyanın hiç bir yöresinde gerçek siyasal istikrar yoktur. İngiltere'de var mı? İran, bir rejimin 50 yıl yıkıcı etkilerini yaşadı ve

bu rejim gittikten sonra da içden dışdan saldırıya uğradı. Değişik yönde değişik güçlerin saldırılarıyla karşı karşıya... Bu koşullar altında, siyasal istikrara o kadar çabuk kavuşmamızı nasıl beklersiniz?

İç ve dış düşmanlarla savaşarak iki yıl geçirmiş olmamız gerçeği, İran'da önemli başka bir tür siyasi istikrarın bulunduğunu gösterir. Halk bilinçli ve bu bilincini gösteriyor. Önemli olan budur.

Soru - İç politikada size saldırılmadığı sürece sizin de başkalarına saldırmayacağınızı belirtmiştiniz. Bu noktaya halâ ulaşılmadı mı?

BENİ SADR- Yanlış yapan bir öğretmen öğrencisine doğru yolu nasıl gesterebilir? Öğrencinize yanlışını sabırla göstermek zorundasınız, sonunda doğruyu anlayacaktır. Bundan bıkmadığınız sürece düzeltme umudunuz vardır.

Soru - İki ya da daha çok sayıda öğretmen varsa ne olacak?

BENİ SADR- Demokrasiye inanıyorsanız öğretmenlerin sayısından niye tasalanacaksınız? Herkes kendi görüşlerini ortaya kor, en iyi olan sonunda kabul edilir. Ancak, zorbalıktan kaçınmak gerekir. Zorbalığa baş vuruldumu sonuç farklı olur.

Soru- İki yıldan beri ülkeniz karışıklık içinde, bu ne zaman bitecek?

BENİ SADR- Kuvvet ve sansür kullanılmamış olsa ve bu durum daha iki yıl sürse, bir ulusun kendi yolunu bulması için dört yıl çok mu uzun bir süre sayılır? Asırlarca baskı altında yaşadık ve bunun sonuçlarını görüyoruz. Halkın eğitim ve deneyimini kuvvet kullanarak yok etmeyelim. Özgürce tartışalım ve bırakalım tecrübe kendi doğal yolunu seçsin. Bir ulusun kendisinin bulacağı yol en istikrarlısı olacak ve onu amaçlarına en kısa zamanda ulaştıracaktır.

Soru- Hiç bir Devlet Başkanının sizin kadar engellenmediğini söylemiştiniz, ne demek istiyordunuz? Din adamlarından mı yakınıyordunuz?

BENİ SADR- Din adamlarının beni engellediğini hiç bir zaman söylemedim. Değişik güçler var, ama benim temel yakınmam, sansür ve siyasal özgürlüklere getirilen sınırlamalar üzerinde.. Benim görüşüme göre, yaptığımız devrimin en önemli düşmanları bunlardır. Benim görevim buna karşı çıkmak ve durumu halka anlatmaktır.

Soru- Humeyni sizi destekliyor mu?

BENİ SADR- Seçimler sırasında beni destekledi ve bugün de destekliyor. Bazen kendisine yanlış bilgi veriliyor ve bu durum sorunlara yol açıyor. İmam'la olan ilişkilerimde sınırlama olmasa, güçlükler ortadan kaldırılabilir. Ne yazık ki, basın, radyo ve TV gerçeği söylemiyor ve eksik bilgiler hızla yayılıyor. Bazen bu maksatlı olarak yapılıyor. Herkese güvenmese bile, İmam bana güveniyor.

Soru - Başbakan Rajai hükümetinin savaştan daha kötü bir tehlike olduğuna halâ inanıyor musunuz?

BENİ SADR- Bu konudaki düşüncem henüz değişmedi.

Soru- Bu zor günlerde sorumluluk Hükümetin üzerinde olsa savaş daha kolay olmaz mı?

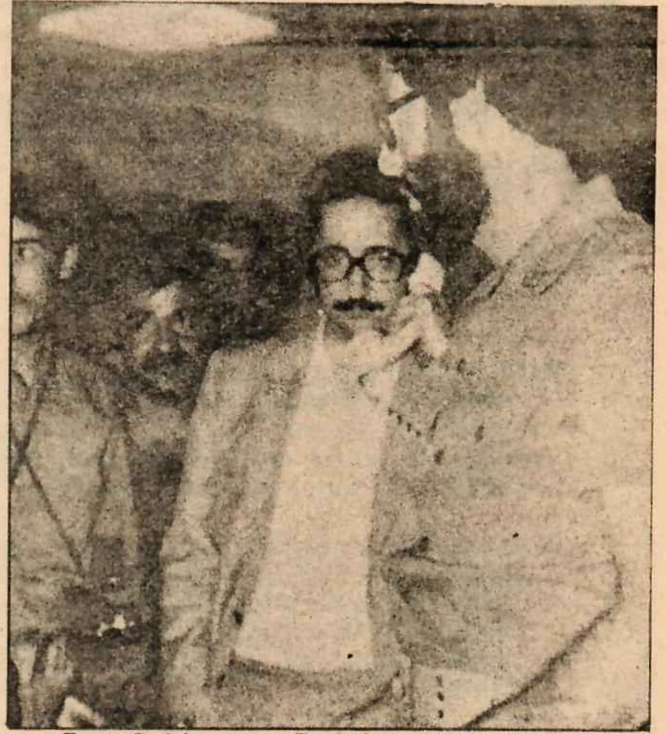
BENİ SADR- Hayır. Görevim çok güç. Kuvvetlerimiz dağılmıştı ve gerçek bir ordudan da söz edilemezdi. Ama başardık. İşler o kadar zordu ki, bazen kendi kendime bu işin üstesinden nasıl kalkabildiğimi sorarım. Aleyhimde iğrenç bir propaganda yürütülüyordu. Bu bugün de var. Bütün bunlara karşı başardık.

Soru- Devrimin ikinci yıldönümünde Dünyanın sizi nasıl görmesini istersiniz?

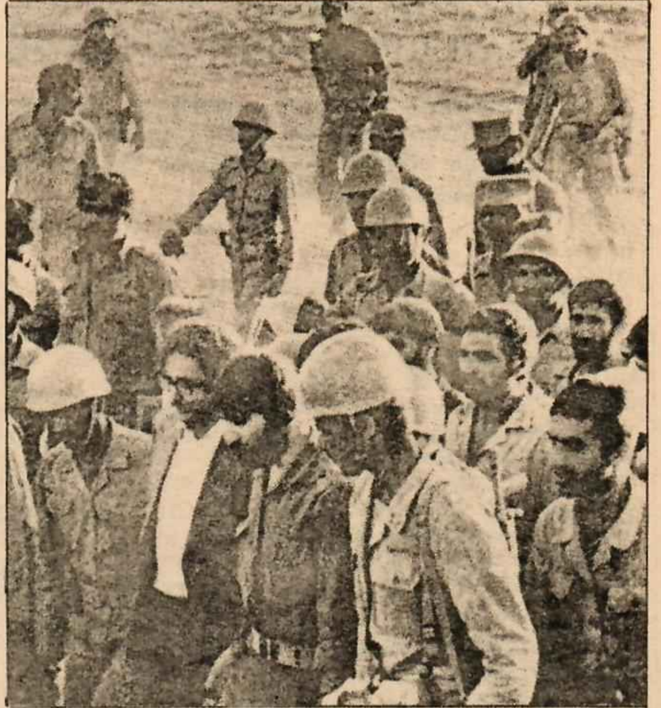
BENİ-SADR Dünya, yaptığımız devrim hakkında yanmlış bilgiler içinde. Devrimin gerçek yüzünü söylemekte başarılı olabilsek ve Dünyaya halkımızın nasıl savaştığını ve mücadele verdiğini gösterebilsek, o zaman durum farklı olacak. Fakat kendi hatalarımız yüzünden, devrimimiz hakkında kötü bir görüntü yarattık.

Bu kötü işler, halka ya da devrime yüklenemez. Yaptığımız devrimin hem güzel hem çirkin yönleri var.

Yalnızca çirkin olan şeyi gösterirseniz, Dünya doğal olarak bunu anlamaz. Elimizden geleni yapacağız, ancak basın olarak siz de üzerinize düşeni yapmalısınız. ●

Beni Sadr'a göre, Başbakan Rajai hükümeti savaştan daha kötü bir tehlike

Beni Sadr savaştan nefret ettiğini söyledi.

PETROL

PETROL BÖLGESİNDE GÖRÜNENLER VE GÖRÜNMEYENLER

- **Güneydoğu Anadolu petrol bölgesi parsellenmiştir. Yerli ve yabancı özel sektörün elinde bulunan, arama ve üretim yapılabilecek çalışma alanı kamu sektörünün iki katıdır, ama çokuluslu petrol tekelleri bu zengin petrol yöresini genellikle uyur durumda bekletmektedirler.**
- **Atatürk'ün devletçilik ilkesiyle taban tabana zıt Friedman ekonomi modeline göre çıkarılan, 24 Ocak 1980 tarihli ve 8/178 sayılı kararnameyle de, ülkenin petrol varlığının, kamu kuruluşu TPAO dışında yerli ve yabancı özel şirketler tarafından aranması ve işletilmesi düzeni getirilmek istenmiştir.**
- **On yıl önce yaklaşık 3.5 milyon ton yerli petrol üreten Türkiye, şimdi yerli ve yabancı tüm şirketlerle yalnızca 2.3 milyon ton petrol üretebilmektedir. Buna karşılık petrol tüketimi 17.5 milyon ton düzeyine sıçramıştır**
- **Friedman ekonomi modeliyle devletçilik engellenince, TPAO'nun 1980 yılı üretimi düşmüştür. TPAO, özel sektör yanlısı yöneticilerin yanısıra, yanlış personel politikasıyla da engellenmektedir.**

DEVLET Başkanı Orgeneral Kenan Evren, Güneydoğu Anadolu'da Batman ve Nusaybin'de Şelmo 103, Güney Dinçer 1 ve Dinçer 2 petrol kuyularını gezerken, **"Biliyorsunuz ki, Türkiye'miz en çok sıkıntıyı petrole ödediği paradan çekmektedir"** dedi. Sayın Evren konuşması arasında, **"Burada daha çok kuyu açılmasını ve daha yoğun şekilde petrol bulunmasını bekliyoruz"** diyerek, Türk halkının istemini de dile getirdi.

Güneydoğu Anadolu bölgesinde şimdi devlet kuruluşu Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO)'nın ruhsatlı alanlarında yapılan yoğun arama ve işletme çalışmaları görülüyor. Yapılan en gerçekçi kestirimlere göre, Türkiye'nin toplam petrol rezervi 400 milyon 982 bin ton kadardır ve bu rezervin 361 milyon 91 bin tonluk bölüntüsü Güneydoğu Anadolu'da bulunmaktadır.

Ancak, Güneydoğu Anadolu bölgesi parsellenmiştir. Yörede TPAO'nın 38 ruhsatla kapatılmış bir milyon 800 bin hektarlık çalışma alanı vardır. Buna karşılık yerli ve yabancı özel sektör kuruluşlarının elinde, özellikle çokuluslu petrol tekellerinin egemenliğinde 55 ruhsatla kapatılmış iki milyon 550 bin hektarlık çalışma alanı bulunmaktadır. Böylece yerli ve yabancı özel sektörün elinde bulunan, arama ve üretim yapılabilecek çalışma alanı kamu sektörünün iki katıdır, ama çokuluslu petrol tekelleri bu zengin petrol yöresini genellikle uyur durumda bekletmektedirler. İşte ilk bakışta görünmeyen ve gizlenmiş olan da, bu parsellenme ve uyutmadır.

Türkiye'de petrol aramalarının yetersiz olduğu bir gerçektir. Öteki yeraltı zenginliklerimiz gibi, petrol kapanlarımız da uyutulagelinmiştir. Bu uyutula gelinişin ana nedeni, 1954 yılında çıkarılan ve Amerikan petrol şirketlerinin danışmanı Max Ball'ın yapıtı petrol yasasıdır. Oysa 1954 yılına kadar, petrolde Atatürk'ün başlattığı devletçilik dönemi süre gelmişti. Max Ball yapıtı yasa ise petrolde özel sektörcülük diye, yabancı şirketlerin egemenliği dönemini başlatmıştır. Yabancı şirketlere, gerçekte Türk Ulusunun malı olan petrolü kendi malları gibi çıkarma, üstelik Türkiye ile paylaşmadan kazanç sağlama hakları tanınmıştır. Çokuluslu petrol tekelleri de, Atatürk'ün başlattığı devletçi çalışmalar sonucu belirlenmiş petrol yörelerinde, verimli petrol kuyularının üzerine oturarak onları sömürmüşlerdir. Kazançlarını döviz olarak yurt dışına çıkarabilmişler, paravan şirketlerle bir çok ruhsat alarak TPAO'nın çalışma alanını daraltmışlardır. Türkiye'de petrol arıyoruz diye slogan atarken, gerçekte petrol aramalarını engellemişlerdir. Türkiye'nin petrol dışalımını kamçılamışlar, başka ülkelerdeki şubelerinden getirdikleri petrolü Türkiye'yi satarak kazançlarına yeni kazançlar katmışlardır. Kendilerine yasal olanak tanındığı için, Türkiye'yi sömürme oyununu sürdürebilmişlerdir. 1973 yılında çıkarılan petrol reformu yasası da göstermelik biçimde kalmış, reform yasasıyla TPAO'nın ruhsat sayısı artırılabilmişse de, yabancı şirketler yararına olan düzen bozulmamıştır. Çağdaş ulusçuluğun ve özellikle Atatürk milliyetçiliğinin temel ilkelerinden biri, ülkenin yeraltı kaynaklarına sahip çıkmaktır. Ne yazık ki Türkiye'de gerçek Atatürkçüler, "yabancı petrol şirketlerinin sömürüsüne son verilsin" diye çaba gösterirlerken; gelişmeleri izlemekle yetinen gardrop Atatürkçüleri bu duruma seyirci kalmışlar, zoru görünce dönme Atatürkçü olan yabancı sermaye yanlıları da ulusal petrol isteyenleri komünistlikle bile suçlamışlardır.

Şimdi Friedman modelini benimseyen özel ve yabancı sermaye yandaşları, nisan 1979'da İstanbul'daki Intercontinental Otel'de yapılan "Petrol Semineri"nde, devletin petrol kesiminden uzaklaştırılmasını istemişlerdir. Atatürk'ün devletçilik ilkesiyle taban tabana zıt Friedman ekonomi modeline göre çıkarılan, 24 ocak 1980 tarihli ve 8/178 sayılı kararnameyle de; ülkenin petrol varlığının, TPAO dışındaki yerli ve yabancı özel şirketler tarafından aranması ve işletilmesi düzeni getirilmek istenmiştir. Günümüzde de yürürlükte olan bu kararname, TPAO'nın ruhsatlı alanlarının da yabancı şirketlere açılmasını öngörmektedir. Bu kararnameye dayanarak, yerli ve yabancı özel sektörün Güney Dinçer petrol alanına girmek istediği de bilinmektedir. Bu nedenle TPAO, Güneydoğu Anadolu'da diğer şirketlerle işbirliği yapmak istemediğini, bulunanı yabancılara kaptırmaktan çekindiğini, geçtiği-

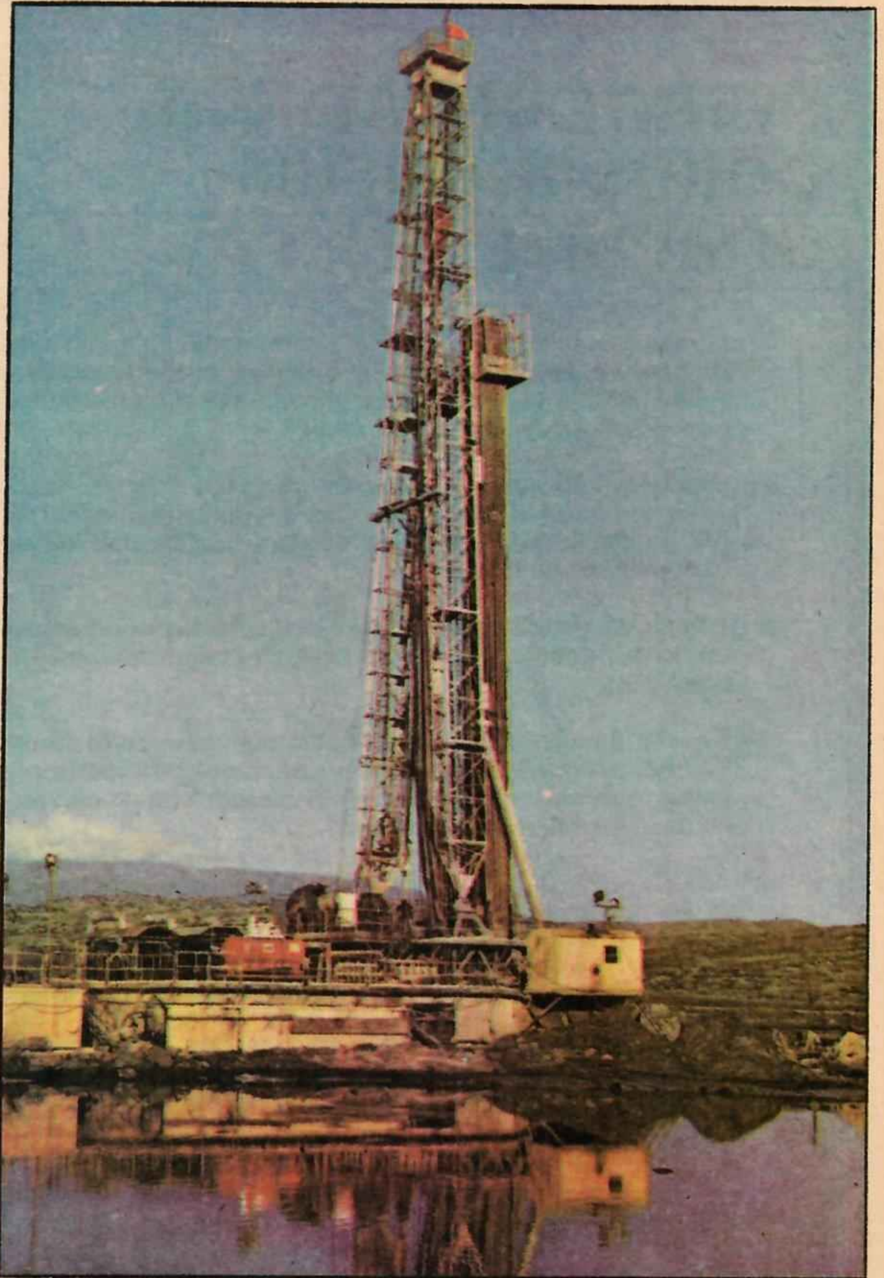
miz aylar içerisinde, resmi raporlara geçirmekten öte, kamuoyuna da açıklamıştır.

Türkiye'de ulusal petrol uğraşısı sürmekte, petrol üretiminin artırılması için önlemler alınmakta, kalkınma planlarına ilkeler geçirilmekte, hükümet programlarında yerli petrol üretimine ağırlık verilmekte, oluk oluk petrol akıtacaklar diye kapılar yabancı şirketlere açılmakta, ama sonuçta yerli petrol üretimi duraksamaktadır. On yıl önce yaklaşık 3.5 milyon ton yerli petrol üreten Türkiye, şimdi yerli yabancı tüm şirketlerle yalnızca 2.3 milyon ton petrol üretebilmektedir. Buna karşılık petrol tüketimi 17.5 milyon ton düzeyine sıçramıştır. Dışsatımdan sağladığı gelirinin 1.3 katını petrol dışalımına ödemek zorunda kalan Türkiye, yerli petrol üretiminin artırılmasını yabancı şirketlerden isteyemez ve bekleyemez.

Sayın Evren'in Güneydoğu petrol bölgesi gezisinde de görüldüğü gibi, yalnız kamu sektöründen üretim artışı beklenebilir. Oysa ulusal kuruluşumuz TPAO'nın çalışmalarının, yeterince desteklene gelindiğini söylemek zordur. Çeşitli zamanlarda engellendiği ise acı bir gerçektir. TPAO'nın üretimi 1974 yılında bir milyon 116 bin 65 tona çıkmışken, 1977 yılında bir milyon 74 bin 389 tona düşmüştü. 1978 yılında alınan önlemler sonucu 1979 yılında bu üretim bir milyon 151 bin 928 tona çıkarılmıştır. 1980 yılında Friedman ekonomi modeliyle devletçilik engellenince, TPAO'nın üretimi de 940 bin 281 tona düşmüştür. TPAO, özel sektör yanlısı yöneticilerin yanısıra, yanlış personel politikasıyla da engellenmektedir.

Güneydoğu Anadolu'daki son petrol bulguları, ulusal ekonomimiz açısından sevinilecek olgulardır. Türkiye'nin petrol sorununu çözmek için bu bulguların yeterli olmadığı da bir gerçektir. TPAO'nın yaklaşık bir milyon ton olan yıllık üretimi, bu bulgularla 200 ya da 300 bin ton daha artar; ama Türkiye'nin istemini karşılamak için yeni kuyular açmak, yeni bulgular saptamak gerekmektedir. Son bulguların önemli olan yanı, Türk halkının Anadolu'nun bağrında saklanmış petrolünün, ancak devlet işletmeciliğiyle bulunup çıkarılacağını kanıtlamasıdır. Bunun için TPAO yeni bir anlayışla desteklenmelidir.

Son yıllarda yanlış personel politikası sonucu, TPAO'nın yetişkin jeolog, jeofizikçi ve petrol mühendisinden oluşan beyin kadrosu adeta dış göçe zorlanmıştır. Dışa giden yerli uzmanın yerine de, yabancı gazetelere ilânlar verilerek, yabancı uzman getirilmek istenmektedir. Gelmek isteyen yabancı uzmanların, kendi uzmanlarımızdan daha az yetenekli oldukları da bilinmektedir.

Türk halkının Anadolu'nun bağrında saklı bulunan petrolü ancak devlet eliyle bulunup işletilebilecektir

TPAO'nın 1980 yılı çalışma raporunda belirtildiği gibi Atatürk, **"vatan ve cumhuriyet çalışkan insanların omuzlarında yükselir"** demiştir. Çalışkan devlet kuruluşu TPAO, özel sektörcülük ve Friedmancılık diye engellenmemeli, tüm Türkiye tek bir ruhsat alanı yapılarak, güçlendirilerek yeniden düzenlenecek ve kamu kuruluşu olacak bir "Ulusal Petrol Örgütü"nün eline bırakılmalıdır. Bunun için de Max Ball kalıtı petrol yasası, Atatürk'ün ilkeleri doğrultusunda yeniden düzenlenmelidir. Yeni yasal düzenleme yabancı teknolojiden yararlanmak için de tutarlı kurallar getirebilir. Ulusal çıkarları koruyan bir strateji ile çokuluslu tekellerin boyunduruğuna girilmeksizin yabancı teknolojiden yararlanılabilir. Türkiye'nin çıkarı ile bağdaşmayan, petrolde özel sektörcülük ve uluslararası petrol tekelleri egemenliğine, bugünkü yönetimin son vermesi çok kolaydır. ●

ENERJİ

ENERJİ DÜNYASINDA ÇARPIK BÖLÜŞÜM

Dr. MUSTAFA ÖZCAN ÜLTANIR

● Gelişme sürecindeki ülkelerin kalkınmada karşılaştıkları zorluklar ve enerji darboğazı, enerji dünyasını ve uluslararası endüstrileşme ortamını, dünyada yeni bir ekonomik düzen arayışına itmektedir.

● Endüstriyel ülkeler uzmanlarının geleceğe yönelik kestirimleri, enerji tüketimleri açısından gelişme sürecindeki ülkelerin 2000 yılında da dünya ortalaması düzeyine ulaşamayacakları biçimindedir.

● Gelişme sürecindeki ülkeler aralarında, "Gelişen Dünyanın Hammadde-Enerji ve Teknoloji Birliği"ni oluşturup geliştirmelidirler.

● Bu arada Sosyalist Enternasyonal'in yeni ekonomik dünya düzeni düşüncesine güçlü biçimde eğilmesi, tarihi bir görev olduğu gibi, sosyal demokrasinin sistem olarak güç kazanması açısından da zorunludur.

YAKIN zamanlara dek ülkelerin gelişme ve kalkınma aşamaları, daha çok gelir düzeylerine bakılarak açıklanıyordu. Artık gelir ölçütünün yeterli sayılmadığı günümüzde, enerji tüketim ölçütüne ağırlık verilmektedir. Çeşitli birincil enerji kaynaklarından yapılan tüketimin toplamını gösteren genel enerji tüketiminin artması, ekonomik üretim artışının bir göstergesidir. Enerji tüketimindeki artışa koşut olarak, ekonomik üretim ve ulusal gelir de artmaktadır. Ancak, tüm ülkeler bu olanağı bulabiliyorlar mı?

BİRİNİN YEYİP DİĞERİNİN BAKTIĞI BİR DÜNYA MI?

Enerji dünyasına yalın bir bakış bile, gelişmiş ülkelerin aşırı enerji tüketimlerine ya da enerji oburu olmalarına karşın; gelişme sürecindeki ve az gelişmiş ülkelerin yetersiz enerji tüketimlerini ya da enerji açlıklarını göstermektedir. Gelişmiş kapitalist ülkeler, dünya genel enerji tüketiminden yarının üstünde pay alırlarken; dünya genel enerji üretimine yalnızca üçte bir kadar katkı yapmaktadırlar. Kapitalist ekonomi modelini benimsemiş gelişme sürecindeki ülkeler de, dünya genel enerji üretimine üçte bire yakın oranda katkı yapmaktadırlar ama; dünya nüfusunun yarısını kapsamalarına karşın, dünya genel enerji tüketiminden ancak onda bir kadar pay alabilmektedirler. Gelişme sürecindeki çoğu ülkelerin endüstrileşmelerinin önünde, enerji darboğazının bulunduğu yadsınamaz. Enerji dünyasındaki bölüşüm dengesizliğinden kaynaklanan bu darboğazın, gelecekte de sürmesi olasıdır.

Gelişme sürecindeki ülkelerin kalkınmada karşılaştıkları zorluklar ve enerji darboğazı, enerji dünyasını ve uluslararası endüstrileşme ortamını, dünyada yeni bir ekonomik düzen arayışına itmektedir. Bu ülkeleri gelişmiş ülkelerin kıskacından kurtarma arayışı nedeniyle, Birleşmiş Milletler örgütünün desteğinde Brandt Komisyonu oluşturulmuştur. Gelişmiş ülkelerin çıkarlarının yanında, gelişme sürecindeki ülkelere de yarar sağlayıcı bir düzenin koşullarını araştıran Brandt Komisyonu'nun önerilerine göre, gelişme sürecindeki ülkelerin kalkınmalarının sürebilmesi için, enerji istemlerinin sağlıklı biçimde karşılanması gerekmektedir.

Bugün için dünya ortalaması olarak, kişi başına yıllık genel enerji tüketimi 1.45 ton petrol eşdeğeri kadardır. Bu değer Batı Avrupa'da 3.1 tona, Kuzey Amerika'da 7.8 tona çıkarken, gelişme sürecindeki ülkeler bölüntüsünde 0.34 tona düşmektedir. Yaşadığımız yüzyılın sonunda gelişme sürecindeki ülkeler, gelişmiş ülkeleri bir yana bırakın, hiç olmazsa dünya ortalaması düzeyine ulaşabilecekler midir? 1981 yılının ilk yarısında açıklanmış en son oranlamalara göre, 2000 yılında dünyada kişi başına yıllık genel enerji tüketimi, alt ve üst sınırlar olarak 1.9 ile 3.2 ton petrol eşdeğeri arasında olabilecektir. Kişi başına yıllık genel enerji tüketiminin, yüzyılımız sonunda, Batı Avrupa'da 4.4 ile 6.5 ton, Kuzey Amerika'da 10 ile 14 ton petrol eşdeğeri düzeylerine yükselmesi beklenirken; gelişme sürecindeki ülkelerin ortalamasının 0.7 ile 1.4 ton petrol eşdeğeri arasında kalacağı kestirilmektedir.

Kısacası, endüstriyel ülkeler uzmanlarının geleceğe yönelik kestirimleri, enerji tüketimleri açısından gelişme sürecindeki ülkelerin 2000 yılında da dünya ortalaması düzeyine ulaşamayacakları biçimindedir. Bunun bir kestirim mi, yoksa dünya planlaması mı olduğu tartışılabilir. Ayrıca burada yanıtının düşünülmesi gereken bir soru yada sorular bulunuyor. Gelişmiş ülkeler ile gelişme sürecindeki ülkeler arasında, aşılma olasılığı bulunmayan bir engel mi vardır? Gelişme sürecindeki ülkeler koşup yaklaşsalar da, gelişmişlik sınır çizgisi yer değiştirilerek, daha öte mi kaçırılmaktadır? Ucuz enerji döneminin kapandığı dünyamızda, gelişme sürecindeki ülkelerin endüstrileşmeleri, yüksek enerji maliyetine dayalı bir model içerisinde de olsa gerçekleşemez mi?

DÜNYA EKONOMİK DÜZENİ YENİDEN OLUŞTURULABİLİR Mİ?

Dünyanın ekonomik örgütlenmesinde kabaca iki sistem egemendir. Kapitalist Ülkeler, Ekonomik İşbirliği ve Gelişme Örgütü (OECD) ile Uluslararası Enerji Ajansı (IEA), Avrupa Ekonomik Topluluğu ve benzer çatılar altında örgütlenmişlerdir. Buna karşılık merkezi planlı sosyalist ülkelerin ana ekonomik örgütü de Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Konseyi (COMECON) olmaktadır. Ekonomik sistem olarak sosyal demokrasiyi ya da demokratik sosyalizmi benimsemiş ülkeler arasında, kendilerine özgü bir ekonomik örgütlenme oluşturulamamıştır. Gelişme sürecindeki ülkelerin örgütlenmesinin ise, "kuzey-güney" diyalog-

larından söz edilse de, çeşitli biçimlerde engellendiği bir gerçektir.

Dünyanın tümündeki uluslararası ekonomik ilişkileri, az gelişmiş veya gelişme sürecindeki ülkelerin kalkınma ve endüstrileşme çabalarını güçleştirmeyecek, kolaylaştırıp hızlandıracak bir düzene kavuşturmak gerekmektedir. Yeni bir Uluslararası ekonomik düzen arayışının temelinde bu görüş yatmaktadır. Bazı çevrelerce yapıldığı gibi, bu düzen arayışını gelişmiş ülkelerin oyunlarına bağlamak, gelişme sürecindeki ülkelerin çıkarlarını görememektir.

YENİ BİR ÖRGÜTLENME GEREĞİ

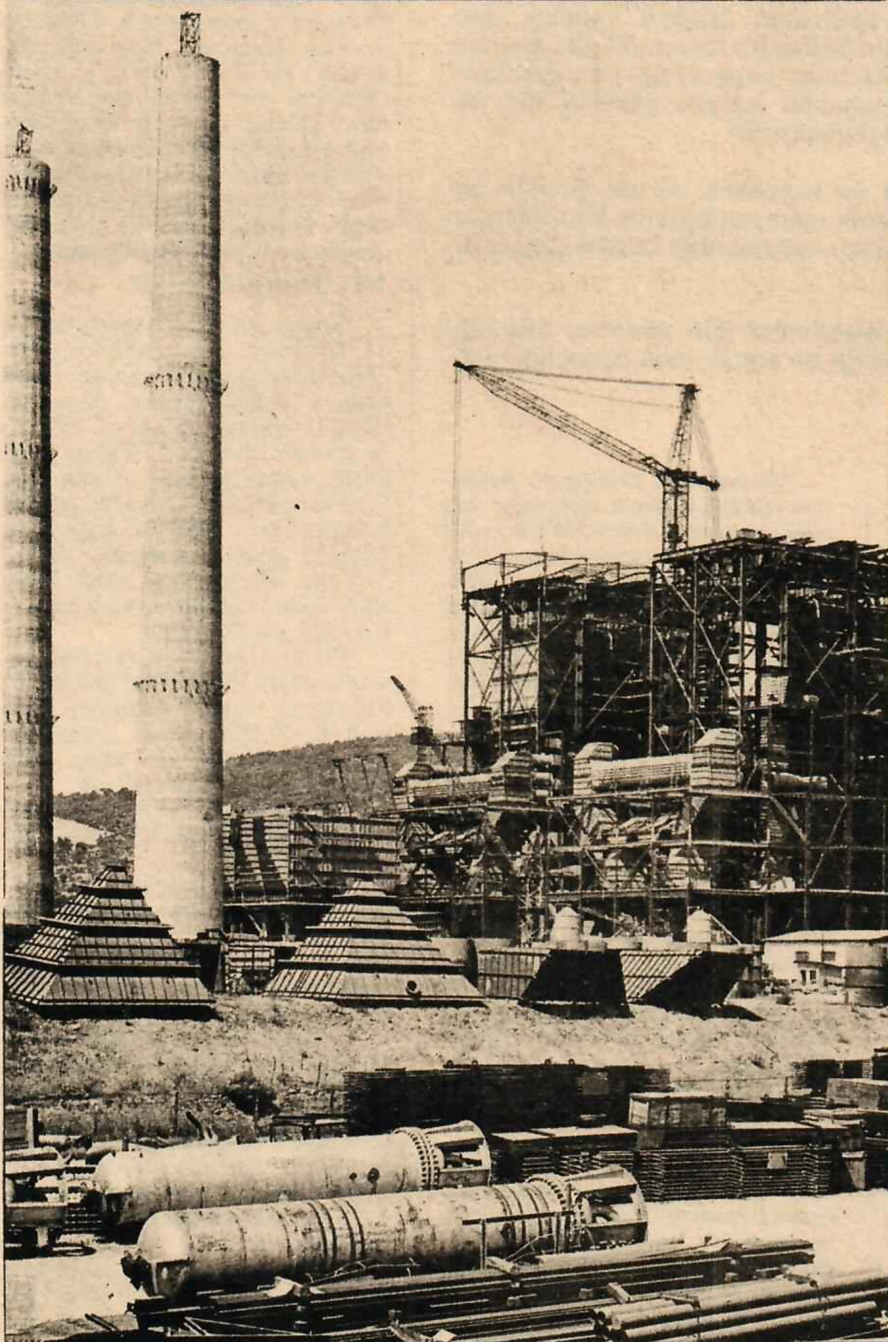
Enerji dünyasında dengeli bölüşüm ve kaynakların tam kullanımı için, "Birleşmiş Milletler Enerji Araştırma ve Geliştirme Örgütü" gibi öneriler görülmekteyse de, böyle bir örgütlenme gelişme sürecindeki ülkelerin sorunlarının çözülmesi için yeterli değildir. Sorunun çözümü, gelişme sürecindeki ülkelerin kendi aralarında yapacakları işbirliklerinde yatmaktadır. Yalnızca enerjide de değil, ekonominin önemli kesimlerinde çeşitli işbirliklerine gereksinim vardır. Bu ülkelerden ekonomik olanakları birbirini tamamlayabilecek durumda olanların, ekonomik işbirliği gruplaşmalarına gitmeleri, güçlü ekonomiler oluşturmalarını sağlayabilir. Gelişme sürecindeki ülkeler arasında, "Gelişen Dünyanın Hammadde-Enerji ve Teknoloji Birliği" kurulup geliştirilebilmelidir. Yola çıkarken, bölgesel işbirliklerinden başlamak da akılcı tutumdur. Gelişme sürecindeki ülkeler, endüstriyel ülkelerin hammadde kaynakları durumunda olup, bu konumlarını koz olarak böyle bir işbirliği kapsamında kullanabilirler. Ekonomik işbirliği kapsamına teknoloji konusunu da alarak, geri kalmışlık çemberini yırtamamalarına neden olan teknoloji birikimsizliklerini giderebilirler, teknoloji olgusunu gelişmiş ülkelerin tekellerinden koparabilirler.

Burada belirtmek gerekir ki, gelişme sürecindeki Türkiye, gelişen dünyanın ekonomik örgütlenmesinde önemli rol oynayabilecek durumdadır.

SOSYALİST ENTERNASYONAL'İN KATKISI OLABİLİR

Dünyada doğal kaynakların bölüşümünün, Brandt Komisyonu'nun önerileri doğrultusunda hakça bir çözüme bağlanması istemi, sosyal demokrat ve gelişmiş batılı ülkelerce de desteklenmektedir. Sosyal demokrat veya demokratik sosyalist ülkelerin güçlü dünya örgütü Sosyalist Enternasyonal'in de, gelişmiş kapitalist ülkelerin çıkarlarına ve egemenliğine dayalı olmayan, kaynakların hakça bölüşümünü benimseyen, gelişme sürecindeki ülkeleri endüstriyel ülkelerin kıskacından kurtarmayı amaçlayan bir tutumla, gelişen üçüncü dünyaya eğilmesi gerekmektedir. Kuşkusuz gelişen dünya da Sosyalist Enternasyonal ile ilişkiler oluşturmalıdır. Sosyalist Enternasyonal'in yeni ekonomik dünya düzeni düşüncesine güçlü biçimde eğilmesi, tarihi bir görev olduğu gibi, sosyal demokrasinin sistem olarak güç kazanması için zorunludur da.

Willy Brandt'ın başkanlık döneminde, esasen, Sosyalist Enternasyonal, üçüncü dünya ülkelerine hızla açılmakta ve onların dünya ekonomisindeki yerlerini güçlendirme gereği üzerinde durmaktadır. ●

1978-1979 döneminde başlatılan kömüre dayalı enerji politikası sonucu yapımına girişilen linyit elektrik santrallarındanbiri, yılda 2.5 milyar kilovat-saat elektrik üretecek YATAĞAN

ÜNİVERSİTEDE YENİLEŞME

Prof. Dr. Timur KARAÇAY

- **Üniversiteyi toplumsal değişimin öncüsü yapmak isteyenler onu sanki toplumun önüne bir lokomotif gibi koymak istemektedirler. Üniversite bunu yapamadığı ve yapamayacağı için bu rolü yüklenmesini isteyen çevreler onu tutuculukla, çağdışılıkla suçlamaktadır**
- **Üniversitenin kargaşaya ne kaynaklık, ne de yataklık etmediği, tersine olarak, özerk olmayan öğretim kurumlarının kargaşaya yataklık etmekten sakınmadığı bugün apaçık ortaya çıkmıştır**
- **Bilimsel özerkliğin var olabilmesi için yönetim özerkliği gereklidir. Yönetim özerkliği de ancak mali özerklikle sağlanabilir**

ÜNİVERSİTELER Türkiye'de düzeltme yapmak isteyen her hükümetin gündemine giren öncelikli konulardan birisi olagelmektedir. Böyle olması doğaldır. Çünkü Üniversite ülkenin üstyapıkurumlarından birisidir.

Hızlı toplumsal değişim üst yapı kurumlarını aynı hızla eskitiyor.

Yüzyıllardır kendi içine kapalı sosyal, kültürel ve ekonomik bir yapı içinde bulunan toplumumuz çağımızın teknolojisiyle, basın-yayın araçlarıyla, örgün ve yaygın eğitimiyle, ekonomik değişimle durmaksızın sarsılıyor. Toplumsal yapı, ekonomik yapı değişiyor, yenileşiyor, başkalaşıyor. Bu oluşumlar üstyapı kurumlarını yenileşmeye, başkalaşmaya zorluyor. Üniversitenin düzeltilmesinin ya da yenileştirilmesinin gündemde sürekli kalışı bundandır.

Ne var ki, üniversiteyle ilgili bu olgu, kamuoyuna biraz çarpık biçimde yansımakta ya da yansıtılmaktadır: Bir yandan, Üniversite, kurumsal yapısıyla, hızla değişen toplumsal yapıya ayak uyduramazken, öte yandan, genç demokrasimizin temel direklerinden birisi olarak, demokrasinin korunmasında ve yerleştirilmesinde önemli işlevler üstlenmiştir. Bu konumu, üniversiteyi sürekli iki ateş arasında bırakmaktadır.

Üniversiteyi toplumsal değişimin öncüsü yapmak isteyenler onu sanki toplumun önüne bir lokomotif gibi koymak istemektedirler. Üniversite bunu yapamadığı ve yapamayacağı için, bu rolü yeklenmesini isteyen çevreler onu tutuculukla, çağdışılıkla suçlamaktadır. Tersine olarak, Türkiye'de toplumsal değişimden, demokrasinin yerleşmesinden ve genişlemesinden türlü nedenlerle hoşlanmayan çevreler de, toplumsal değişmeyi yaratan asıl öge sanısıyla üniversiteye yüklenmektedirler.

Ne yazık ki, üniversitenin gerçekten eleştirilecek yanları hemen çarptırılarak bu iki boyutun belirlediğidüzleme kolayca izdüşürülmektedir. Örneğin, tıpta ticaret konusuna el attınız mı, bu iş birdenbire ilericilik-gerecilik ya da solculuk-sağcılık kavgasına dönüştürülmekte, ana sorun kolayca halkın gözünden kaçırılmaktadır.

Üniversitelerde düzeltmeyi ya da yenileşmeyi doğru yapabilmek için üniversitenin ne olduğunu, daha iyisi ne olması gerektiğini doğru bilmek zorundayız. Ne şimdi ne geçmişte üniversitenin üstlenmediği rolleri oynadığını varsaymak ve bu varsayımla onun oyun alanını daraltmak, ileride giderilmesi zor olacak olguları yaratabilir.

Demokrasinin yerleşik olduğu batı ülkelerinde, demokrasiyi temel üstyapı kurumlarıyla kollayıp korumak bizdeki kadar gerekli değildir. Dolayısıyla, oralarda üniversite özerkliğinin sağlam yasal güvencelere dayanıp dayanmaması, demokrasiyi ve üniversitenin işlevini bizimki gibi etkiliyemez. O ülkelerde özerkliğin yasalardan daha sağlam dayanakları, gelenekleri vardır. Bu açıdan, karşılaştırmalar ya da benzetmeler doğru sonuçlara götüremez.

Üniversite bilgi üreten ve bilgi yayan bir kurumdur. Bilgi deneyle, araştırmayla, düşünmeyle üretilir. Bilgi öğretimle, yayınla yayılır. Denemeye, araştırmaya, düşünmeye sınır konamaz. Sınır konulduğunda bilgi üretimi yavaşlar durur. Öğretime ve yayına ancak ilgili bilim dalının, mesleğin ve pedagojinin gerektirdiği sınırlamalar ya da biçimler getirilir. Bu sınırlamaları ya da biçimlendirmeleri, siyasal erk değil, üniversite belirler. İşte üniversitede bilimsel özerklik budur.

İNSAN-DOĞA-BİLGİ

Bilimsel özerklik bilginin özgürce üretilmesi için gereklidir. Bilgiden insanlığa zarar gelmez. İnsan doğaya bilgiyle egemen olmuştur. Bilgiyle yakmıştır ilk ateşi, bilgiyle çevirmiştir ilk tekeri. Bilgiyle gelişmiştir, çağlar açmıştır, yücelmiştir. Yedi kat yeri delen bilgidir, petrolü bulayım diye... Yedi kat göğe çıkan bilgidir, evreni göreyim diye... Tohumu diken odur, ekini biçen odur. Bilimi tekniği yaratan odur... İnsanlığı yücelten odur.

Bilimsel özerkliğin varolabilmesi için yönetim özerkliği gereklidir. Yönetimin özerk olabilmesi için mali özerkliğin olması gereklidir. Bu üç özerkliğe de sahip olan üniversite özerk üniversitedir.

Üniversite özerkliğine karşı olanların ileri sürdükleri başlıca gerekçeler şunlardır:

1. Özerk Üniversite kargaşaya (anarşiye) kaynaklık ya da yataklık etmiştir.
2. Özerk Üniversite üzerinde devletin gözetim ve denetimi sağlanamamaktadır.
3. Özerk Üniversite Türkiye'de Yüksek Öğretim sisteminin düzenlenmesi, planlanması, bütünleştirilmesi ve yeni kurulan yüksek öğretim kurumlarının gelişmesi için gerekli işlevi üstlenmemiştir. Hatta bu işlerin yapılmasını engellemiştir.

Şimdi bu görüşleri sırasıyla irdeliyelim.

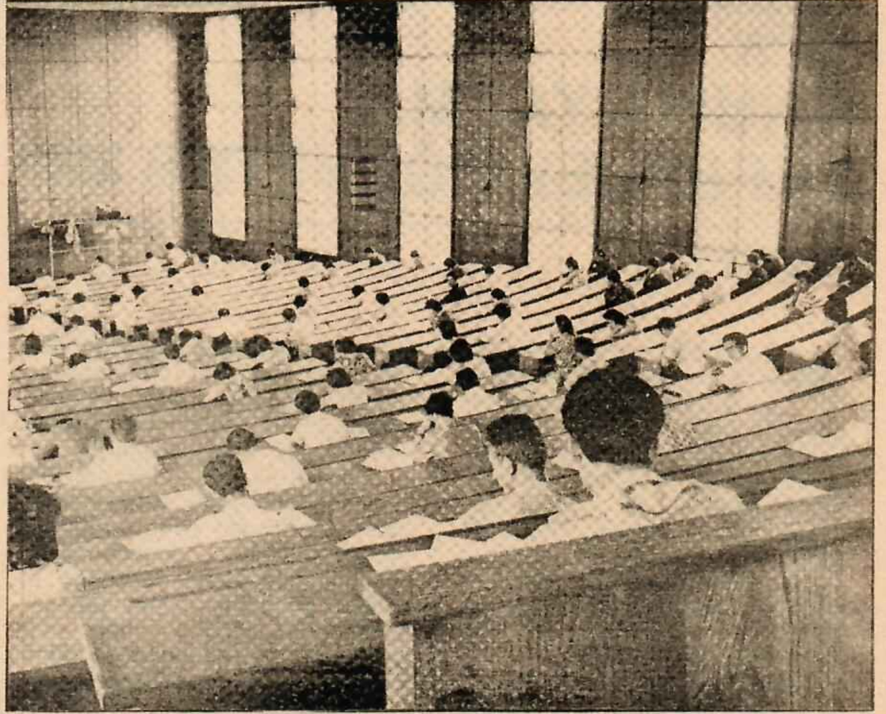
Özerk Üniversitenin kargaşaya kaynaklık da yataklık da etmediği; tersine olarak, özerk olmayan öğretim kurumlarının kargaşaya yataklık etmekten sakınamadığı bugün apaçık ortaya çıkmıştır. Gerçek

olan şey, demokrasiyi yıkmak ve devleti zorla ele geçirmek isteyen güçlerin, öncelikle, toplumun en devingen (dinamik) kesimi olan öğrenci kesimini, gençlik kesimini ele geçirmeye çalıştığıdır. Bu uğurda, ilk hedef olarak üniversitenin seçildiği doğrudur. Böyle olmasında özerk üniversitenin günahı yoktur. Üstelik, özerk üniversiteler hazırlıksız ve savunmasız uğradıkları bu baskını, yavaş ama sağlam önlemlerle, büyük yaralar almadan savmayı başarmışlardır. Bunun yanında, özerk olmayan ya da özerkliğin işlerliğini sağlayabilecek sayıda öğretim üyesi olmayan üniversitelerde kargaşa kolayca egemenlik kurabilmiş ve kalıcı olmuştur. Bu durum özerk olmayan öteki yüksek öğretim kurumları için aşırı ölçülerde geçerlidir. Bir zamanlar Türk eğitim sistemi içinde çok saygın bir yer tutan öğretmen okullarının son yıllarda içine düşürüldüğü acıklı durum bunun açık kanıtıdır.

Üniversite üzerinde devletin gözetim ve denetiminin sağlanmasına özerklik engel değildir. Bunu uygun ve demokratik yöntemleri bulunabilir. Ancak devletin denetimi ilkesini hükümetin denetimi ilkesine dönüştürecek yolları kapalı tutmak gerekir. Üniversitenin öğretim, araştırma, yayım, bilim adamı yetiştirme gibi temel görevlerini gereğince yapabildiğini henüz kimse savunmuyor. Özdenetimi işletemediği, sağlam bilimsel ölçütler kuramadığı, gelenekler oluşturamadığı da doğrudur. Ama bütün bunlar, bir ülkede demokrasinin yerleştirilebilmesi kadar zor ve zaman isteyen işlerdir. Özerkliği elinden alınan üniversitede bütün bunların daha çabuk ve daha iyi olacağını kim nasıl söyleyebilir?

ROTASYON DÜZENİ

Türkiye'de Yüksek Öğretim Sisteminin düzenlenememesinden planlanamamasından ve bütünleştirilememesinden özerk üniversite sorumlu tutulamaz. Bu görev ona verilmemiştir. Yüksek Öğretim Sistemimiz düzeltilmelidir, bütünleştirilmelidir. Özerklik buna engel değil, bunun destekleyicisi olacaktır. Anadolu Üniversitelerinin gelişemeyişi, öğretim üyesi bulamayışı özerkliğin yarattığı sonuçlar değildir. Bunun, birçoğu o üniversitelerin kendilerinden kaynaklanan, türl ünedenleri vardır. Bu nedenlerin incelenmesi ayrı bir yazı konusudur. Burada şunu söylemekle yetinelim. Büyük kent üniversitelerinde çakılı kalmak özerkliğin ne gerekli ne de yeterli koşuludur. Üstelik yerleşik kadronun taşrada kolayca politize olduğu, büyük kentlerde ise belli alanlarda çıkar grupları yarattığı iyi bilinen gerçeklerdir. Sistemin işlerliğini bozmayan, iki yönlü, adil ve ödünsüz bir "rotasyon" düzeni büyük ve küçük üniversitelerimize taze kan taşıyacak, durgunluğu kıracak, bilimsel devinimi yaratacaktır.

Üniversitelerde eğitim, öğretim sistemi yeni bir anlayışla düzenlenmelidir

ZAMAN-EMEK-PARA

Türk Yüksek Öğretim Sisteminin uzun yıllar boyunca savsaklanmış büyük sorunları vardır. Bu sorunları çözecek yasal düzenlemelere ivedilikle gidilmelidir. Böyle bir yasa hazırlığının uzun süredir titizlikle yürütüldüğü sezilmektedir. Bu işin gizlilik içinde yürütülmesinde güdülen amaçları bilmiyoruz. Kamuoyunda iyice tartışılamayışından doğabilecek eksikler herhalde gözönünde tutulmalıdır. Yüksek Öğretim Sistemimizin yenileştirilmesi, bütünleştirilmesi gerekli, zor ve büyük bir iştir. Zor ve büyük işlerin kolay çözümleri yoktur. Sorunlarımızı çözmeye hemen girişmeliyiz. Ama bu çözümlerin sağlıklı ve kalıcı olmasını istiyorsak gerekli zamanı, emeği ve parayı esirgeyemeyiz.

Yüksek öğretimin bütünleştirilmesi, özerkliğin korunması gibi konularda kamuoyu yeterince bilinçli ve isteklidir. Yönetim biçimine getirilecek değişikliklerin yalnızca üniversitenin hantal işleyişine neden olan etkenler üzerinde kalması dileğimizdir. Rektör ve dekanlara daha geniş yetkiler verilmeli, bu yetkilerin kullanımı kurulların denetiminden olmalıdır.

EĞİTİM YUVALARI

Başıboş yurtlarda sahipsiz kalan pekçok gencimiz geçmiş yıllarda kargaşanın içine kolayca itilmişlerdir. Artık bu tür olgulara izin verilemez. Üniversite yalnız öğretim tesislerin, spor tesislerinin ve benzerlerinin yönetim ve denetim sorumluluğunu üstlenmelidir. Bugünkü durumuyla, üniversite, bir öğrencinin günde ancak 3-6 saatini değerlendirebilmekte, denetleyebilmektedir. Oysa, geride kalan zaman öğrencinin başarısında ve kişiliğinin genişlemesinde büyük bir etkendir. Öğrenci yurtları "birer" "yatakhane" olmaktan çıkarmayı amaçlıyan çalışmalar sürdürülmelidir. Beslenme, sağlık ve çalışma sorunları çözülmelidir. Öğrenim başarısını geliştiren, yönlendiren iyi bir belletenlik düzeni kurulmalıdır. Sosyal, kültürel ve spor çalışmalarıyla, bu kurumlar, birer eğitim yuvası biçimine sokulmalıdır.

Üniversitelerde eğitim-öğretim sistemi yeni bir anlayışla düzenlenmelidir. Yaratıcılığı geliştirmek için araştırma, geliştirme ve giderek üretime dönük öğretim çalışmalarına geçilmelidir.

Umuyoruz ki Yüksek öğretimde düzeltme ve yenileşme hareketi Türk Eğitim Sisteminin ana sorunlarını gündeme getirecek, yalnızca yönetim biçimleriyle uğraşmak gibi kolay ama kısır yöntemlerden sakınacaktır.

OKUMA-YAZMA SEFERBERLİĞİ YETER Mİ?

Hüsnü CİLA

ATATÜRK'ün doğumunun yüzüncü yıldönümünü kutlama etkinlikleri arasında yer alan ikinci okuma-yazma seferberliği Milli Eğitim Bakanı Sayın Hasan Sağlam'ın 22 Mart 1981 tarihinde televizyonda yaptığı açış konuşması ile başladı. Bu seferberlik nedeniyle güncellik kazanan okuma-yazma yönünden Dünya uluslarının durumu ve Türkiye'nin Dünya ulusları arasındaki yeri üzerinde durmak istiyoruz.

Kimi ülkelerin okumaz-yazmazlık oranları çizelge'de gösterilmiştir. Bu çizelgenin birinci bölümü incelendiğinde görülmektedir ki 20. yüzyılın üçüncü çeyreğinde okumaz-yazmazlık sorununu yüzde yüz çözmüş ülkelerin yanında henüz yüzde iki oranında çözebilmiş ülkeler de vardır. Bu durumdan okumaz-yazmazlık sorununun günümüzde de ana sorun olma niteliğini sürdüreceği anlaşılmaktadır.

Çizelgenin ikinci bölümü bize okuma-yazma denen araçtan kadınların erkeklerden daha az oranda yararlandıklarını göstermektedir. Okumaz yazmazlık sorununu en yüksek düzeyde çözmüş olan ülkelerde bile okumaz yazmaz olan kadınların yüzdesi benzer durumda bulunan erkeklerin yüzdesinden daha yüksektir.

Çizelgenin üçüncü bölümünde okumaz yazmazlık yüzdesinde sağlanan yıllık azalmayı görmekteyiz. Bu yüzdeler hiç de umut verici değildir. Çünkü her ülkenin yıllık yüzdesi o ülkenin yıllık nüfus artış yüzdesinden daha küçüktür. Örneğin, en yüksek yüzdeye sahip olan ülke Kamboçya'nın doğum oranı yüzde beş, ölüm oranı ise yüzde ikidir. Yani nüfus her yıl yüzde üç artmaktadır. Oysaki, okumaz yazmazların yüzdesi her yıl 2,55 azalmaktadır. Bunun sonucu şu olmaktadır: Bu ülkedeki okumaz yazmazlık yüzdesi her yıl düşmekte fakat okumaz yazmaz vatandaşların sayısı binde 45 artmaktadır. Yani okumaz yazmaz vatandaş sayısı azalmamakta, artmaktadır.

Çizelgenin dördüncü bölümünde okumaz yazmazlık yüzdesi ile kişi başına düşen ulusal gelir arasındaki ilişki gözönüne serilmektedir. Özel durumu bulunan bazı ülkeler Cezayir, Libya, İran dışta tutulursa okur-yazar yüzdesi düşük olan ülkelerde kişi başına düşen ulusal gelirin de düşük olduğu görülür. Bunun tersi de doğrudur. Yani okur-yazar yüzdesi yüksek olan ülkelerde kişi başına düşen ulusal gelir de yüksektir. Bu gözlem çizelge II'deki bilgilerle de desteklenmektedir. Dünya Bankasınca 1980'de yayınlanan Dünya Kalkınma Raporunun 110-111. sayfala-

ÇİZELGE I

Sıra No	Ülke	Kapsanan Yaş Grubu	Yılı	Bölüm: 1			Bölüm: 2		Bölüm: 3			Bölüm: 4		
				Okumaz-Yazmazlık Yüzdesi			Kadın-Erkek Arasındaki Fark	Farka Göre Sıra No.	Okumaz-Yazmazlık Yüzdesinin Yıllık Azalma Hızı			Kişi başına Düşen ulusal gelir (Dolar olarak)	Gelire Göre Sıra No	Okumaz-Yazmazlık YüzdesineGöre Sıra No
				Erkek	Kadın	Erkek Kadın			Kadın Erkek arasındaki fark	Yıllık Azalma Hızı	Hıza Göre Sıra No			
1	Mali	15+	1961	96.0	99.5	97.8	3.5	34				110	3	1
6	Cezayir	15+	1966	70.1	92.1	81.2	22.0	11				1110	23	6
8	Libya	15+	1964	62.5	95.8	78.3	35.3	5	1954-64	08.88	15	6680	35	8
10	İran	15+	1966	67.2	87.8	77.2	20.6	14	1956-66	1.99	12	21.60	26	10
17	Kamboçya	15+	1962	30.1	87.3	59.0	57.2	1	1958-62	2.55	1			
18	Türkiye	15+	1965	35.5	72.6	54.0	37.1	4	1960-65	1.58	5	1110	24	16
19	El Salvador	25+	1961	46.1	55.5	55.0	9.4	28	1950-61	0.78	18	550	14	17
40	Macaristan	15+	1963	2.1	3.1	2.6	1.0	38	1960-63	0.02	29	2580	28	33
41	Japonya	15+	1960	1.0	3.3	2.2		37				56.70	34	34
42	Rusya	9-49	1970	0.2	0.3	0.3	0.1	40				3020	32	35

ÇİZELGE II

	Ülke sayısı	Okur-Yazarlık Yüzdesi			Kişi Başına Düşen Ulusal Gelir		
		En Düsük	En Yüksek	Orta-lama	En Düşük	En Yüksek	Ortalama
Düşük Gelir Grubundaki Ülkeler	27	5	87	29	90	300	182
Orta Gelir Gurubundaki Ülkeler	46	10	95	63	320	2.880	1.085
Yüksek Gelir Grubundaki Ülkeler	22	98	100	99	1.580	9.970	5.933

rında yer alan bilgilerden yararlanılarak hazırlanan bu tabloda görüldüğü gibi okur-yazar yüzdesi ile kişi başına düşen ulusal gelir arasında olumlu bir ilişki vardır.

GENEL DURUM:

Buraya kadar verilen bilgilere öteki bilgiler de eklendiğinde okumaz-yazmazlık sorununa ilişkin olarak şu genellemelere gidilebilir:

★ Endüstrileşmiş ülkeler dışında kalan tüm ülkelerde okumaz-yazmazlık sorunu sürmektedir.

★ Kadınların okumaz-yazmazlık yüzdesi erkeklerdekinden daha yüksektir.

★ Köylerde yaşayan insanların okumaz-yazmazlık yüzdesi kentlerde yaşayan insanların okumaz-yazmazlık yüzdesinden yüksektir.

★ Bir ülkenin geri kalmış bölgelerinde yaşayan insanların okumaz-yazmazlık yüzdesi o ülkenin kalkınmış bölgelerinde yaşayan insanların okumaz-yazmazlık yüzdesinden daha yüksektir.

★ Yaşlıların okumaz-yazmazlık yüzdesi gençlerin okumaz-yazmazlık yüzdesinden daha yüksektir.

★ Okumaz-yazmazların yüzdesi azalmakla birlikte, gerçekte sayıları azalmamakta, artmaktadır. Çünkü, okumaz-yazmazlık yüzdesindeki yıllık azalma hızı, nüfus artış hızının gerisinde kalmaktadır.

★ Bir ülkenin okur-yazarlık yüzdesi ile o ülkenin kişi başına düşen geliri arasında olumlu bir ilişki vardır. Genel olarak, bir ülkenin okur-yazarlık oranı yüksekse o ülkenin kişi başına düşen ulusal geliri de yüksektir. Bunun tersi de doğrudur. Okur-yazarlık yüzdesi düşük olan ülkelerde kişi başına düşen ulusal gelir de düşüktür.

TÜRKİYE'NİN DURUMU

Şimdi Türkiye'nin durumuna bakalım. Okumaz-yazmazlık yüzdesi bakımından Türkiye'nin dünyadaki yeri neresidir ve bu dokuz genelleme Türkiye için de geçerli midir?

Çizelge I'in birinci bölümüne baktığımızda okumaz-yazmazlık yüzdesine göre yapılan sıralamada Türkiye 18'inci sırada yer almaktadır. Yani Türkiye, istatistiği yapılan 43 ülkenin yüzde 40'ını oluşturan 17'sinden daha iyi durumdadır. Ama yüzde 60'ını oluşturan 24'ünden de daha kötü durumdadır.

Kadın-erkek arasındaki fark yönünden daha da kötü durumdayız. Bu yönden yapılan sıralamada dördüncü sıradayız. Yani, kadın okumaz-yazmazların yüzdesi ile erkek okumaz-yazmazların yüzdesi arasındaki kadınların aleyhine olan farkın en yüksek olduğu dördüncü ülke biziz. Kadın-erkek eşitliğini bu tabloda yer alan ülkelerin çoğunda daha önce bir devlet politikası olarak benimsemiş olan Türkiye için bu durum üzüntü vericidir.

Okumaz-yazmazlık yüzdesinin yıllık azalma hızı yönünden yapılacak bir karşılaştırmada durumumuz iyi görünüyor. Bunda beşinci sıradayız. Yani en yüksek hıza sahip beş ülkeden biriyiz.

Kişi başına düşen ulusal gelir yönünden bakıldığında Türkiye'nin yeri okumaz-yazmazlık sıralamasındaki yerinden daha iyi görünüyor. Yani, okumaz-yazmazlık yüzdesi yönünden tablodaki 15 ülkeden daha iyi durumda olmasına karşın kişi başına düşen ulusal gelir yönünden 23 ülkeden daha iyi durumda görünmektedir.

Okumaz-yazmazlık sorunu ile ilgili diğer genellemeler de ülkemiz için geçerlidir. Milli Eğitim Bakanlığı Yaygın Eğitim Enstitüsünce 1978 yılında yayınlanan **"Türkiye Okuryazarlık Sorunu"** isimli kitapçıktan öğrendimize göre:

★ Köylerde yaşayan nüfusun okumaz-yazmazlık yüzdesi kentlerde yaşayan nüfusun okumaz-yazmazlık yüzdesinden yüksektir.

★ Bölgelerin geri kalmışlık yüzdesine koşut olarak okumaz-yazmazlık yüzdeleri de artmaktadır. Marmara Bölgesindeki illerde okumaz-yazmazlık yüzdesi 20.6 ile 39.3 arasında değiştiği halde Güney-Doğu Anadolu Bölgesindeki illerde okumaz-yazmazlık yüzdesi 70.5 ile 77.1 arasındadır.

★ Yaşlıların okumaz-yazmazlık yüzdesi gençlerinkinden yüksektir. Örneğin 45-49 yaşlarındaki nüfusumuzun okumaz-yazmazlık yüzdesi 51.2 olduğu halde bu yüzde 30-34 yaş grubunda 36,4'e, 15-19 yaş grubunda ise 18,3'e düşmektedir.

Okumaz-yazmazlık sorunu yönünden Türkiye'nin diğer ülkeler karşısındaki yerini böylece gördükten sonra Sayın Milli Eğitim Bakanının açış konuşması ile başlattığı "İkinci Okuma-Yazma Seferberliğini"nin sonuçlarını iyimserlikle beklemeye olanak yoktur. Ancak bunu yaparken, ileride karşılaşılması olası olan hayal kırıklığını önlemek, hiç değilse enaz düzeye indirmek için, bazı açıklama ve uyarıları şimdiden yapmakta yarar görüyoruz.

OKUR-YAZARLIĞIN YARARLARI

Vatandaş eğitiminin devlet tarafından üstlenilmesinin bazı nedenleri vardır. Bu nedenlerden birisi eğitilen vatandaşın, vatandaşlık görevlerini daha iyi yerine getireceğinin varsayılması, bir diğeri de eğitilen vatandaşın iş ve hizmet üretme gücünün artacağının, böylece ekonomik kalkınmaya daha çok katkıda bulunacağının varsayılmasıdır.

Bu varsayımların ikisi de doğrudur. Gerçekten eğitilmiş insan eğitilmemiş insana göre, demokratik yönetime daha yüksek oranda ve daha etkin biçimde katılır. Daha bilinçi ve yerinde oy kullanır. Yurt savunmasında daha başarılı görev yapar, daha az suç işler, kendi sağlığını ve çevresindeki insanların sağlığını daha iyi korur. Çocuklarının eğitiminde daha bilinçli ve

etkin rol alır. Bunlara daha başkaları da eklenebilir.

OKUR-YAZARLIK VE SONRASI

Gerek bilimsel araştırmalar gerekse çizelge I'in dördüncü bölümü ile çizelge II'deki rakamlar bir ülkenin vatandaşlarının okur-yazarlık yüzdesi ile o ülkede kişi başına düşen ulusal gelir arasında olumlu bir ilişkinin bulunduğunu göstermektedir. Ancak, burada bir yanılgıya düşülüp sanılmamalıdır ki bir ülkedeki vatandaşların tümü kısa bir süre içinde okur-yazar duruma getirilirse, o ülkedeki kişi başına düşen gelir okur-yazarlık düzeyi yüzde yüz olan ülkelerdeki kişi başına düşen gelir ‹düzeyine› ulaşacaktır. Böyle bir sonuç olanaklı değildir. Çünkü, o ülkelerde okur-yazar görünen kişiler okur-yazar olmanın ötesinde ileri düzeyde eğitim görmüş kişilerdir. Ekonomiye yaptıkları katkı okuma-yazma bilişlerinin ürünü olmayıp okuma-yazma aracından yararlanarak gördükleri ileri düzeydeki eğitimin ürünüdür.

Başlatılan okuma-yazma seferberliği bir yaygın eğitim seferberliğinin bir bölümü değilse, planlanan sayıda vatandaşa okuma-yazma öğretilmesinde başarı sağlansa bile, ekonomik kalkınmaya ve toplumsal gelişmeye katkıda bulunmayacaktır.

Köylerde yaşayan nüfusun okamaz-yazmazlık yüzdesi kentlerde yaşayan nüfusun okamaz-yazmazlık yüzdesinden yüksektir

Okuma-yazma öğretmenin tek başına yetersiz kalacağını gören Atatürk'ün uygulamaya koyduğu Millet Mekteplerinde okuma-yazma öğretmek ile vatandaşlık bilgileri kazandırma birlikte ele alınmıştır.

"Biz vatandaşa okuma-yazmayı öğretirsek o, bu becerisini kullanarak okuyacağı gazete, dergi ve kitaplarla kendi eğitim düzeyini yükseltir" diye düşünülmesi yanlıştır. Çünkü, okuma yazmayı yeni öğrenmiş olan kişinin okuyacağı gereci kendi başına bulması, sağlaması zordur. Fakat daha önemlisi bulacağı gereç kendi düzeyinin üstünde olacağından onları okuduğunda anlamıyacak, anlayamadığı için de okumaktan vazgeçecektir. Okumayınca da beklenen gelişme gerçekleşmiyeceği gibi bir süre sonra okuma-yazmayı unutacaktır.

Bu durum Türk Silahlı Kuvvetleri Temel Okuma-Yazma Okullarında okuma yazmayı öğrenen erlerde gözlenmiştir. Bu okullar okuma-yazma öğretiminin en iyi yürütüldüğü okullardı. Bunlardan birisinde dört ay süreli okuma-yazma programını tamamlayıp askerlik temel eğitimine başlayan erleri iki ay sonra ve dört ay sonra yeniden bulup okuma-yazma becerilerindeki gelişmelere bakıldı. Beş bin kadar er üzerinde yapılan bu çalışma sonunda erlerin okuma yazma becerilerinde ilk iki ayda yüzde 20, ikinci ayda yüzde 22 olmak üzere, ilk dört ayda toplam olarak yüzde 42 gerileme olduğu saptandı.

BAŞARININ GEREKLERİ

Okuma yazma bir beceridir. Kullanılmayan her beceri gibi okuma-yazma seferberliğinin başarıya ulaşabilmesi için bazı önlemlerle birlikte ele alınması zorunludur. Bu önlemlerden bazıları şunlardır:

★ Okuma-yazmayı öğrenen kişiler için onların ilgi alanlarında anlaşılma güçlüğü yönünden kademeleştirilmiş kitaplar hazırlanmalı. Bu kitaplar kişiye sıra ile verilmeli.

★ Okuma-yazmayı yeni öğrenenler için özel gazete ve dergiler çıkarılmalı. Bunlar kişilere ulaştırılmalı.

★ Okuma-yazmayı öğrenen kişi uzunca bir süre kendisine en yakın Halk Eğitim Merkezindeki bir uzman tarafından izlenmeli. Bu uzman o kişinin gelişme düzeyinde uygun yayınları kendisine salık vermeli, bunları sağlamasında yardımcı olmalı, güçlüğe uğradığı yerde kendisine yardım sağlamalı.

★ Okuma-yazmayı öğrenen kişinin yaygın eğitim etkinlerine katılması sağlanmalı ve bu etkinlikler sırasında, daha önce öğrendiği okuma-yazma becerisini kullanmasına olanak sağlanmalıdır.

★ Bu aşamalardan geçen kişi artık, okuma-yazma becerisini kendi başına kullanıp kendisini yetiştirmeyi, geliştirmeyi sürdürebilir. Bunun için okuması gerekir. Okuması için okuyacağı şeyi ya satın alması, ya kira ile alması, ya da bir yerden ödünç alması gerekir.

Kitap ve dergi fiatlarının bugün ulaştığı düzey düşünülürse vatandaşların büyük bir bölümünün okumak için kitap alması beklenemez. Kira ile kitap veren kurumlar ise hemen hiç yok. Olanlar da çok sınırlı sayıdaki büyük kentlerde bulunuyor. Ödünç kitap verebilecek kitaplıkların sayısı da çok sınırlı olduğu gibi birtakım bürokratik engeller yüzünden buralardan yararlanmak neredeyse olanaksızdır.

Bu durumun düzeltilmesi için kitaplıklar yaygınlaştırılıp yayın yönünden zenginleştirilmelidir, bunlardan yararlanılması kolaylaştırılmalı, gezici kitaplıkların sayısı arttırılmalı, kitap, dergi ve gazetelerin maliyetini düşürücü önlemler alınmalıdır. ●

OKUMA YAZMA VE TELEVİZYON

- **Ülkemizde yaklaşık 13 milyon kişi okur-yazar değildir. Çoğunluğu kırsal kesimde yaşayan bu yurttaşların önemli bir bölümünü kadınlar oluşturuyor.**
- **TRT, "TV OKULU" ile, Anayasa'nın ve 359 sayılı TRT Yasasının kendisine yüklediği eğitim işlevini yerine getirme yolunda önemli bir adım atmış oldu.**
- **64 programlık bir dizi olarak saptanan "TV OKULU"ndan beklenen, öğrenime gereksinimi olan kişilerin okur-yazar duruma gelmeleri...**
- **Ancak, yayının başlangıcı ne derece umut verici olduysa, bu tür yayınlarda bulunması gerekenleri görememek de o derece umut kırıcıdır.**

"Ali topu at. At, at tut." Okumanın ilk temel tümceleri bunlar ve bunları öğrenip, yazmaya çalışan her yaştan insan... Haber programlar içerisinde yeralan görüntülerden çıkardık tümceyi. Yazılı basında ise, okuma-yazma seferberliği ile ilgili hemen her gün bir veya bir kaç haber yeralıyor.

1981 yılı, Atatürk'ün 100. doğum yılıyla birlikte, **"Okuma-yazma yılı"** olarak da anımsanma yolunda. İstatistiklere göre; halen ülkemizde yaklaşık 13 milyon kişi okur-yazar değildir. Çoğunluğu kırsal kesimde yaşayan, bu yurttaşların önemli bir bölümünü kadınlar oluşturuyor.

"TV OKULU"

8 Ocak 1981 gününden başlayarak, televizyon yayınları içerisinde, sessiz, sedasız bir program yayına girmeye başladı: "TV OKULU".

TRT, bu programla Anayasa'nın ve 359 sayılı TRT yasasının kendisine yüklediği eğitim işlevini yerine getirme yolunda önemli bir adım atmış oldu.

Şimdiye dek eğitsel yayınlarda, gerek seçilen konular, gerekse bu içeriğin yöneldiği kesim doğru olarak saptanamamış ve boşluğa yapılan **"Kör atışlar"** şeklinde yürütülmeye çalışılmıştı. Örneğin Doğu Anadolu Bölgesi hayvan besicileri, hayvanlarına yedirecek saman bulamazken, onlara, kompoze yem yapılışı öğretilmeye çalışılmıştı.

DOĞRUDAN EĞİTİM AMAÇLI İLK DİZİ PROGRAMI

Güncel konular ve magazin salgını içerisinde eriyen eğitim programları yerine, eğlence ağırlıklı Amerikan Televizyonculuğuna özenen bir yayıncılığın yerleşmeye başladığı günlerde yayına gelen "TV Okulu" ile televizyon yayınları içinde, doğrudan eğitim amaçlı ilk dizi program başlamış oluyordu.

Şimdi ise, haftanın beş günü, yarımşar saat okuma-yazma dersleri TV aracılığıyla, bölgesel yayın içerisinde veriliyor. Bilindiği gibi, bölgesel yayın geri kalmış 27 il'e yönelik olarak, genel yayının birbuçuk saat önce açılmasıyla oluşuyor.

Bir dönemin TRT Genel Müdürü bu durumu, ikinci kanalın devreye girmesi olarak tanımlamıştı. 27 il'e yönelik bölgesel yayın, alelacele ikinci kanal olarak tanıtılır ve yayın başlarken herhangi bir araştırma yapılmış mıydı? Verilecek programlar için bir ön hazırlık yapılmış mıydı? Tabii ki hayır. Yayın hep arşivden, daha önce yayınlanmış programlardan oluşmaktaydı. Tek yenilik, 8 Ocak günü yayına başlayan **"TV OKULU"** idi.

Okuma-yazma programı hazırlanırken, herhangi bir hazırlık yapıldığını da hiç sanmıyoruz. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da geri kalmış illerimizde şüphesiz okur-yazar oranı düşüktü. Ama, gelişmiş illerimizde durum farklı mıdır?

TRT Haber Merkezi'nin hazırladığı bir haber programında, başkent Ankara'nın bir bucağında açılan okuma-yazma kursundan görüntüler verildi. Geçtiğimiz günlerde ve başkentte okur-yazar olmayan insanlarımız olduğunu belgeledi aynı TRT...

BÜYÜK İLLERİMİZDE OKUMA YAZMA DURUMU

Devletin resmî verilerine göre Ankara, İstanbul, İzmir, Adana ve Bursa gibi beş büyük ilimizde toplam 2 milyon kişi şu anda okur-yazar değildir.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın açtığı kurslara ise 800 bin dolayında yurttaşımız katılmıştır. **"Bilen bilmeyene öğretsin"** metoduyla da, bu rakamın 1 milyona ulaşacağı beklenmektedir.

TRT ise, "TV OKULU"nu hâlâ 27 il'e yönelik olarak sürdürmeye devam ediyor... Üstelik de, 18.00 gibi erken bir saatte başlatarak ve özellikle kırsal kesimde yeralan izleyiciler için... Henüz çalışma saati sona ermeden yayına giren programın izleyici sayısı azalmakta, harcanan emek bir ölçüde boşa gitmektedir.

64 programlık bir dizi olarak saptanan **"TV OKULU"**ndan beklenen, öğrenime gereksinimi olan kişilerin okur-yazar duruma gelmeleri... Ancak, yayının başlangıcı ne derece umut verici olduysa, bu tür yayınlarda bulunması gerekenleri görememek de o derece umut kırıcıdır.

Eğitim görevini üstlenen kuruluşlarla eşgüdüm sağlanamaması, yayına ön araştırma yapılmadan, rastgele bir atışla girilmesi en büyük eksikliklerdir. Yayınların sesleneceği kitlelerin yapısal özellikleri, izleyebilme olanakları, dersler sırasında gerekli olacak basılı kitap, broşür gibi malzemelerin hazırlığı yapılmadan, belli bir bölgeye mi yoksa genel yayına mı gireceğini saptamayıp, bu durumdaki kişileri haberli kılmadan, böylesi bir eğitim yayınına başlamak, dipsiz kuyuya taş atmak gibi, bir şey olsa gerek.

Tüm bu olumsuzluklara karşın, sessiz sedasız yayına verilen bu program dizisi TRT'nin eğitime yardımcı olma görevi nedeniyle anlam kazanıyor.

TRT belki de, farkında olmadan, Atatürk'ün 100'üncü doğum yılında, en önemli işlevini yerine getiriyor.

OKUMA-YAZMA SEFERBERLİĞİ ÜZERİNDE DÜŞÜNCELER

DOÇ. DR. A. SUDİ BÜLBÜL

GÜNÜMÜZDE eğitim, kalkınmanın etkili bir aracı olarak görülmekte, eğitim harcamaları ise tüketim olmaktan çok, toplumun insangücü kaynaklarına yapılan bir yatırım olarak ele alınmaktadır. Ülkelerin gelişmişlik düzeyi ile eğitim düzeyi arasındaki sıkı ilişki açısından yüksek okumazlık yazmazlık oranı ile örgün eğitimdeki düşük okullaşma oranlarına, ülkelerin geri kalmışlık düzeyinin bir göstergesi olarak bakılmaktadır.

Türkiye, eğitim kalkınma ve çağdaşlaşmadaki rolünü ilk sezen ülkelerden biridir. Cumhuriyetimizin kurucularının, toplumumuzu çağdaşlaştırma atılımlarına cehaletle savaştan başlamaları bir rastlantı değildir.

"Başöğretmen Atatürk"ün öncülüğünde başlatılan ilk okuma-yazma seferberliğinden bu yana, yarım yüzyılı aşan bir süre geçti. 1928'de yüzle 11 olan okur-yazar oranını yüzde 66.7'ye yükselttik. Eğitimin her düzeyinde de, küçümsenemiyecek gelişmeler sağladık. Ne var ki, hâlâ 13 milyon vatandaşımız okumaz-yazmazdır. Ülkemizde okur-yazarlıkla ilgili sayıların sayım memurunun sorusuna "evet" yada "hayır" diyenlerin sayısı olduğunu düşünürsek, aslında okumaz-yazmazlarımızın 13 milyondan fazla olduğunu da kabul etmek zorundayız. Öte yandan, 7-12 yaşları arasında olup ta ilkokula gidemeyen, geleceğin okumaz-yazmaz adayı olan bir milyona yakın çocuğumuzun bulunduğunu da gözden uzak tutmamalıyız.

KAYNAĞINDA KURUTULMALI

Okumazlık-yazmazlık sorununu kaynağında kurutmanın en etkili yolu, kuşkusuz, ilköğretimi çağ nüfusunun tümüne yaygınlaştırmaktır. Ancak, daha uzun süre bu sonuca ulaşılamıyacağı anlaşılmaktadır. Çünkü, ilköğretim hizmetini henüz ulaştıramadığımız yörelerimiz, ulaşılması en güç yörelerimizdir. Öte yandan, özellikle büyük şehirlerimizin gecekondu bölgelerinde, ilköğretim çağındaki çocuklarımızın (özellikle kızların) bir bölümünün okula devam etmediği bilinmektedir. Bu çocukları saptayacak ve okula devam etmelerini sağlayacak etkili bir izleme ve denetleme sistemi de kurulamamıştır.

Kuşkusuz, ilköğretimi ülkemizin tüm yörelerine ulaştırmak ve tüm çocuklarımızın okula devam etmelerini sağlamak için gerekli bütün önlemler alınmalı, bu amaca yönelik çalışmalar titizlikle sürdürülmeli ve okumazlık-yazmazlık kaynağında kurutulmalıdır. Ancak, ilköğretim çağındaki tüm çocuklarımızı ilkokula kavuştursak bile, 13 milyon okumaz-yazmaz vatandaşımızı yok sayamayız. Onlar, daha çok üretmek, vatandaşlarının yaşam düzeylerini yükseltmek zorunda bulunan toplumumuzun faal nüfusu içinde yer almaktadırlar; demokrasiyi yaşatmak ve yerleştirmek azim ve inancında olan toplumumuzun vatandaşları, ana-babaları ya da ana-baba adayıdırlar.

Bu nedenle bir yandan ilköğretimde yüzde 100 okullaşmayı en kısa sürede sağlayıcı önlemleri alırken, bir yandan da okumaz-yazmazlarımızı okur yazar hale getirmek ve okur-yazar olup da temel eğitim görmemiş tüm vatandaşlarımıza temel eğitim vermek zorundayız. Gelişme amaçlarımızı hızla gerçekleştirmek için olduğu kadar, eğitimde fırsat ve olanak eşitliği ve adalet inancımızın bir gereği olduğu için bunu yapmak zorundayız.

Okumaz-yazmazlarımızı okur-yazar hale getirmek, sadece okumaz-yazmazlarımıza karşı değil, onların çocuklarına karşı da görevimizdir; çünkü, ana-babaların eğitim düzeyi ile çocuklarının eğitime gösterdikleri ilgi ve okuldaki başarıları arasında bir ilişki bulunduğu bilinmektedir. ~~eşitli~~ ülkelerde yapılmış araştırmaların bulguları bunu göstermektedir. 1970-1971 öğretim yılında Uşak ili ortaokullarında yapılan bir araştırmanın bulguları da bunu desteklemektedir. (x) Anılan öğretim yılının sonunda, ortaokullardaki öğrencilerin yüzde 27'si sınıfta kalmıştı. Bu oran, babaları lise ve üstünde eğitim görmüş olan çocuklarda yüzde 10,5, babaları okumaz-yazmaz olan çocuklarda ise yüzde 44 dolayında idi. Okumaz-yazmazlığın olumsuz etkisi sadece okumaz-yazmazda kalmamakta, onların çocuklarına da yansımaktadır. Bu durum, okumaz-yazmazlık sorununun önemini bir kat daha artırmaktadır.

"ÇATMAYI BECEREMİYORUM"

23 Mart 1981 günü Milli Eğitim Bakanı Hasan Sağlam tarafından başlatılan yeni okuma-yazma seferberliği sevinç ve heyecanla karşılanmıştır. Seferberliğin daha ilk haftası içinde 41 ilimizde 21 bin 294 kursun açılması ve bu kurslara 506 bin 703 vatandaşımızın kayıt olması bunu göstermektedir. Ancak, kendi ülkemizde ve çeşitli ülkelerde geçirilen deneyimlerden, işin ne denli çetin bir iş olduğu bilinmektedir. Eğer kurslar başarılı yürütülemez, devam eden yetişkin vatandaş beklentisinin gerçekleştiğini göremezse, başlangıçtaki heyecanı hemen kaybolmakta ve kursu terketmektedir. Sonu başarısızlıkla biten bir kurs aynı yörede gelecekte yeni kurslar açmayı da zorlaştırmaktadır.

Televizyonda okuma-yazma seferberliği hakkında vatandaşlarla yapılan bir konuşmada bunun bir örneğini izledik. Seferberliğin başlatılmasından memnun olduğunu belirten orta yaşın biraz üstünde bir vatandaş, spikerin "Siz kursa devam edecek misiniz?" sorusunu "Hayır" diye yanıtlamış, kendisine "Niçin?" denildiğinde de, "Ben eskiden gittim. Çatmayı beceremiyorum" demişti.

Okuma-yazma öğrenmek için kursa gelen yetişkin insan çocuktan farklıdır. Örneğin, onuruna daha düşkündür, daha alıngandır, daha çabuk kırılır, başkalarının yanında küçük duruma düşmeme konusunda daha titizdir. Yedi yaşında çocukların bile, okuma-yazma bildiği bir ortamda, okumaz-yazmazlığın ezikliğini yaşayan bir yetişkinin bu duyarlığını anlamak gerekir. Bu nedenle, kursların titizlikle düzenlenmesi, görevli öğretmenlerin, yöneticilerin çok dikkatli davranması, kursiyerlere karşı nazik olması ve onları yapabileceklerinin üstünde bir şey yapmaya zorlamaması gerekir.

Kursları açmak için tüm hazırlıklar yapıldıktan sonra, okuma-yazma çalışmalarında izlenecek aşamalar, şöyle özetlenebilir:

İlk aşama: vatandaşlara kendileri için okuma-yazma öğrenme olanağının bulunduğunu duyurmak ve onların ilgilenmesini sağlamaktır. Buna "tanıtma" aşaması diyoruz. Yeni seferberlik başta televizyon olmak üzere, çeşitli yollarla kitlelere duyurulmuş ve ilgi sağlanmıştır.

İkinci aşama: okumaz-yazmazları kurslara getirmedir. Bu aşamada başarı, okumaz yazmazların okuma-yazma öğrenmeye ihtiyaç duymalarına bağlıdır. Televizyonda, yeni açılan bir kursa devam eden bayan vatandaşlarımızla yapılan bir konuşmayı izledik. Kendilerine niçin kursa geldikleri sorulan iki bayandan birisi "Erzurum'daki kızıma mektup yazmak istiyorum" dedi, diğeri de Almanya'daki bir yakınına mektup yazmak istediğini belirtti. Bazı bayanlar da başaramama kaygılarından söz ettiler. Bir bayan, okul müdürünün "Türk kadını neyi başaramadı ki okuma-yazmayı başaramasın" diyerek kendisini cesaretlendirdiğini açıkladı.

Kursa gelmeyen okumaz-yazmazları okula getirmenin yolu, onlara okuma-yazma bilmek ile hissettikleri bir ihtiyaç arasındaki ilişkiyi göstermek ve onları bu işi yapabileceklerine inandırmaktır.

Üçüncü aşama, kursa gelenleri sonuna kadar kursta "tutmak"tır.

Bunu **Dördüncü aşama** olana "öğretmen" izler. İkisi birbirine bağlıdır. Vatandaş öğrendiğini görürse, başardığını anlarsa kursa gelmeye devam eder; devam edince de öğrenir. Başarısızlık duygusuna kapılır ya da aşağılandığını hissederse, kursu terk eder. Geçmiş yıllarda açtığımız halk dersanelerinden çoğunun süre bitmeden kapanmış olduğu ve bu durumun, sonradan tekrar kurs açmamızı engellediği unutulmamalıdır.

DEVAM PROGRAMI

Beşinci aşama, okuma-yazma öğrenen vatandaşın bu davranışı kullanmasına süreklilik kazandırmayı amaçlayan ve "devam programı" olarak adlandırılan aşamadır. Bu aşama çok önemlidir, çünkü devam edilmezse kazandırılan davranış kısa zamanda kaybolabilir. Ülkemizde ilkokulu bitirdikten sonra okuma-yazmayı kullanmayan çocukların bile, bir süre sonra okuyup yazmaz hale geldikleri görülmüştür. Bunun için ilk koşul, yetişkinin sadece okumanın mekaniğini sökmesiyle yetinmemek, onu okuduğunu anlar, düşündüğünü yazabilir bir düzeye getirmektir. Sonra da yetişkinin anlama düzeyine uygun ve ihtiyaçlarına yönelik kitaplar hazırlamalı, bunlar bütçesinde bir yük olmayacak şekilde ona ulaştırılmalıdır.

Son aşama, "Uygulama" aşamasıdır. bu aşamada amaç, yetişkinin yazılı olarak kendisine ulaştırılan bilgileri, yaşamına yansıtmasına ve uygulamaya dönüştürmesine yardım etmektir. Herhalde, okuma yazmanın birey yaşamında etkili bir araç olabilmesi, bu son aşamanın gerçekleştirilmesine bağlıdır. Yukarıda özetlenen aşamalardan her birindeki başarı, ihtiyaç, program, yöntem, öğretmen, araç-gereç, kurs zamanı, kurs süresi, başarının ölçülmesi, örgütlenmesi, yönetim, denetim, rehberlik, hizmet içi eğitim, özendirici önlemler, finansman ve benzeri konularda yapılacak hazırlıklara ve düzenlemelere bağlı olacaktır.

Ülkemizde okumaz-yazmazlık daha çok kırsal alanda ve kadınlar arasında yoğunluktadır. Bu kesime ulaşmak ve okumaz-yazmazları kurslara getirmek çok zor olmaktadır. Dil sorunu, okur-yazar olmanın günlük yaşamda işlevsel bir yerinin bulunmayışı. bu konuda karşılaşılan güçlüklerin başında gelmektedir. Bu durum. soruna değişik biçimde yaklaşmayı ve değişik yöntemler geliştirmeyi gerektirmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığının konuya böyle bir çok boyutluluk içinde yaklaşmaya çalıştığını ve geçmişteki tecrübelerden yararlanmaya özen gösterdiğini görmekteyiz. Bu sevindirici bir durumdur.

Herkes bu girişimin başarılı olmasına katkıda bulunmak görevi ile karşı karşıyadır.

(x) A. Sudi Bülbül, Identification of Faktors, Related to the Student Flow Within the Middle Schools of Uşak Province, Michigan State Universty, 1974, basılmamış doktora tezi. ●

SEÇİMLER

MUHTAR VE İHTİYAR MECLİSLERİ SEÇİMLERİ NE OLACAK?

RECAİ KOCAMAN

- **Yasa değişmediğine göre köy ve mahalle yöneticileri için ara ve genel seçimlerin yapılması zorunlu.**
- **Siyasal parti faaliyetlerinin yasaklanmış olması engel sayılamaz, çünkü bu seçimlere partiler zaten katılamazlar.**

Yasama Meclisleri ile Belediye Başkanları, Belediye ve İl Genel Meclisleri, köy muhtar ve ihtiyar meclisleri, mahalle muhtar ve ihtiyar heyetleri, genel oyla seçilen kişilerin görev yaptıkları kamu kuruluşlarıdır.

Bunlardan:

★ Yasama meclisleri, Milli Güvenlik Konseyinin (1) numaralı bildirisi ile feshedilmiş; Anayasa Düzeni Hakkındaki 2324 sayılı yasa uyarınca, Türkiye Büyük Millet Meclisine, Millet Meclisine ve C.Senatosuna ait görev ve yetkiler 12 Eylül 1980 tarihinden itibaren, geçici olarak, Milli Güvenlik Kuruluna verilmiştir.

★ 2303 sayılı yasa ile, 12 Eylül 1980 tarihinden itibaren, tüm belediye meclisleri feshedilmiş ve Belediye Başkanları görevden alınmıştır. Bu yasada, yeni belediye meclisleri üyeleri seçilinceye kadar belediye meclisine ait görevlerin daire başamirlerinden oluşan belediye encümenlerince yürütülmesi ve görevden alınan belediye başkanları yerine İçişleri Bakanlığı veya valiliklerce atamalar yapılması da hükme bağlanmıştır.

★ 2304 sayılı yasa ile de İl

Genel Meclislerinin tümü feshedilmiştir. Yeni il genel meclisi üyeleri seçilinceye kadar, il genel meclisi ve il daimi encümeni görevlerinin kimler tarafından yürütüleceği bu yasada belirlenmiştir.

★ Görevlileri genel oyla belirlenen öteki iki kamu kuruluşu hakkında ise, herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Başka deyişle, köy muhtar ve ihtiyar meclisleri ile mahalle muhtar ve ihtiyar heyetlerinin seçilmeleri, görev ve yetkileri, görev süreleri ve bu görev yerlerinde oluşacak boşalmalar üzerine yapılacak işlemler ile ilgili olarak, 12 Eylül öncesinde yürürlükte bulunan kurallarda hiçbir değişiklik yapılmamış, bunlar, olduğu gibi yürürlükte bırakılmıştır.

BOŞALAN YERLERİN SEÇİMLE DOLDURULMASI

Köy kanununa, 1963 yılında 286 sayılı yasa ile eklenen - ve sonradan 906 sayılı yasa ile değiştirilmiş olan - ek üçüncü madde gereğince, **"seçim döneminin sona ermesinden önce ihtiyar meclisi üye sayısının - yedeklerin de getirilmesinden sonra - meclis üye tamsayısının, tabii üyeler hariç, yarısına düşmesi halinde, ilçe seçim kurulu başkanlığınca keyfiyet 48 saat içinde ilan edilir. İlan tarihinden sonra gelen 60'ıncı günü takibeden ilk Pazar günü oy verilir. Boşalan muhtarlıklar için yılda bir defa Haziran ayının ilk Pazar günü seçim yapılır. Seçim yapılıncaya kadar muhtarlık görevi birinci üye tarafından yürütülür. İhtiyar Meclisi seçiminin yapılması gerektiği hallerde, köy muhtarlığı da boşalmışsa, Haziran ayı beklenmeksizin her iki seçim beraber yapılır."**

Şehir ve kasabalarda mahalle muhtar ve ihtiyar heyetleri kurulmasına ilişkin 4541 sayılı yasanın 19'uncu maddesinde, boşalan mahalle ihtiyar heyetleri ile muhtarlıkları için, köylerinkine benzer düzenlemeler yapılmıştır.

Köy ve mahalle muhtarları ile ihtiyar meclis ve heyetlerinin yapmakla yükümlü bulundukları çok çeşitli ve önemli kamu hizmetlerini dikkate alan yasakoyucu, bu görev yerlerinin iki aydan fazla açık tutulmasını sakıncalı görmüş olduğu için, bu süre içinde ara seçimlerin mutlaka yapılması zorunluluğunu vurgulamıştır.

Gerek 12 Eylülden iki ay öncesinde, gerek 12 Eylülden sonraki yedi aylık süre içinde, çok sayıda köy ve mahallede tümden boşalan ihtiyar meclis ve heyetleri ile bazı köy ve mahallelerde üyeliklerle birlikte boşalmış olan muhtarlıklar için seçim yapılmamıştır.

Bu seçimlerin ertelendiğine ve boşalan görev yerlerinin hangi yoldan doldurulacağına ilişkin herhangi bir yasa da yürürlüğe konmamıştır.

Yasalarımızda, muhtarlıklarla ihtiyar meclisi ve heyeti üyeliklerinin tümden boşalması durumunda, yenileri seçilinceye kadar bunların görevlerini yapmak üzere, atama yoluyla başka kimselerin işbaşına getirilmesine olanak veren bir hüküm yoktur. Bu nedenle, bu gibi köy ve mahallelerde, muhtar ve ihtiyar meclislerince yapılacak hizmetlerin tümü askıda kalmakmaktadır.

SEÇİM DÖNEMİNE GİRİLDİ AMA HAZIRLIK YOK

Öte yandan, köy kanundaki aynı ek madde gereğince; **"Köy muhtar ve ihtiyar meclisi üyeleri seçimi her dört yılda bir yapılır. Her seçim döneminin son yılının mart ayının 30'uncu günü, seçimin başlangıç tarihidir. Aynı yıl Haziran ayının ilk pazar gününe rastlıyan gün oy verilir"**

Her ne kadar, son yerel seçimlerin 11 aralık 1977 günü yapılmış olması nedeniyle, dört yıllık dönemin 1981 yılı Aralık ayında sona ereceği düşünülebilirse de, 1977 yerel seçimleri, özel bir yasa olan 2033 sayılı yasa ile, bir defaya mahsus olmak üzere Aralık ayına ertelenmiştir ve bu yasanın Geçici 3'üncü maddesinde, sonraki yerel seçimlerin 1981 yılı haziran ayında yapılacağı açıkca belirtilmiştir.

Şehir ve kasabalarda mahalle muhtar ve ihtiyar heyetleri kurulmasına ilişkin 4541 sayılı yasanın 5'inci maddesi uyarınca, **"Mahalle muhtar ve ihtiyar heyeti seçimleri, köy muhtar ve ihtiyar meclisi seçimleri ile aynı dönemde ve aynı günde yapılır."**

Bu hükümlerden çıkan sonuç şudur: Ayrı bir yasa ile ertelenmediği takdirde, 7 Haziran Pazar günü tüm köy ve mahallelerde muhtar, ihtiyar meclisi ve ihtiyar heyeti genel seçimlerinin yapılması, yasa gereğidir. Bu seçimler için "Seçim başlangıç tarihi" de geride bıraktığımız 30 Mart günü idi...

Ne varki, Anayasamızın ve yasalarımızın, seçim işlerini yürütmekle görevli kıldığı mercilerce, şu ana kadar, bu konuda herhangi bir hazırlık yapıldığı duyulmamıştır.

PARTİ FAALİYETLERİNİN YASAKLANMASI ENGEL DEĞİL

Siyasal parti faaliyetlerinin durdurulmuş olması, köy ve mahalle yöneticilerini belirleyecek genel ve ara seçimlerin yasada gösterilen zamanlarda yapılmasına engel değildir.

Çünkü, yasalarımız, siyasal partilerin köy ve mahalle seçimlerine katılmalarını ve aday göstermelerini zaten yasaklamıştır. Bu seçimlerle ilgili işlemler, siyasal partilerin katkısı olmaksızın yürütülmektedir.

Bu durumda:

★ Ya gün geçirilmeden seçim çalışmalarına başlanarak, bir yandan Hukuk Devleti ilkesinin gereği yerine getirilirken, öte yandan çok sayıda köy ve mahalledeki yönetim boşluğu giderilmeli,

★ Ya da, yeni bir yasa düzenlenerek, genel ve ara seçimlerin ertelenmesi ve görev başındaki köy ve mahalle yöneticilerinin görev sürelerinin yeni genel seçimlere kadar uzatılması hükme bağlanmakla birlikte, ihtiyar meclisi ve muhtarı boşalmış olan köy ve mahallelerin durumuna da çözüm getirilmelidir.

Unutulmamalıdır ki, şu anda, Yüksek Seçim Kurulu ile tüm il ve ilçe seçim kurulları, yürürlükteki yasa hükümlerini yerine getirmeyen kamu görevlileri görünümündedirler... ●

Bulmacanın Çözümü

SOLDAN SAĞA:

1— Dolunay, Hara. 2— İlim, Nakarat. 3— yA, Ulaşım. 4— Anemon, Tapon. 5— Patika, Arena. 6— Aka, Asalak. 7—Mil, Tefe, 8— Ofis, Ski, Na. 9— Nen, Me, Matla. 10— Kalpak, Av. 11— Gümele, Marka. 12— Alosa, Berbat.

YUKARIDAN AŞAĞIYA:

1- Diyapazon, Ga. 2—Olanak, Fekül. 3— Li, Etamin, Mo. 4— Umumi, İs, Kes. 5— Lokal, Mala. 6— Ananas, Sele. 7— Yaş, Ark. 8— Kıtal, İmame. 9— Hamarat, Akar. 10— Ar, Pekent, rB. 11— Racon, Falaka. 12— At, Name, avaT.

BELEDİYECİLİKTE DEMOKRASİ KURALLARINDAN UZAKLAŞILMAMALI

● 1580 Sayılı Belediyeler Yasasının en önemli eksikliği, nüfusun 2000'in üzerinde olan ufak ve geliri az bir beldenin belediyesi ile milyonluk beldelerin belediyelerini aynı yasaya uyma zorunluluğudur. Belediyeleri, "Kırsal alan belediyeleri", "kentsel alan belediyeleri" ve "metropol belediyeleri" olmak üzere üç bölümde sınıflandıran bir belediye yasasına Türkiye'nin gereksinimi vardır

● Çevre belediyelerin merkez belediyelere bağlanması, nüfusu 2000'in üzerinde olan yörelerden belediye kurabilme hakkının istismarını önlemesi açısından olumlu sayılabilir. Ancak bu, çağımızın yerel yönetimlere geliştirme eğilimine ve demokratikleşme sürecine ters düşmektedir

1927 ve 1961 Anayasalarımız Türkiye Devleti'nin idaresini hem merkezden yönetim sistemine hem de yerinden yönetim sistemine bağlamıştır. Yerel yönetimleri, 1961 Anayasası üç bölümde topluyor: Köyler, Belediyeler ve İl Özel İdareleri...

Bunlardan İl Özel İdareleri fazla bir özellik göstermez. Köy idareleri de konumuzun dışındadır. Ama herkesi yakından ilgilendiren tipik bir yerel yönetim örneği olan Belediyeler için çok şey söylenebilir.

Türkiye'de belediyeleri 1930 tarihli ve 1580 sayılı Belediyeler Yasası tanımlar. Bu yasanın üçüncü maddesinde Belediyelerin görevleri anlatılırken şöyle denilmiştir:

"Belediyelerin görevleri, o belde içinde yaşayan halkın rahatı, huzuru, nizamı ve intizamını temin etmek, mahalli gereksinimleri merkezden değil, mahalli olanaklarla halletmek, bu arada halkın yiyip içmesine, yatıp kalkmasına, taranıp temizlenmesine ve eğlenmesine mahsus mahallerin açılma ruhsatlarını vermek, açık ve kapalı kalacakları saatleri belirlemek, tarifeleri ve gerekirse sınıflarını saptamaktır."

Demek ki belediyeler bir yerel yönetim tipi olarak her beldenin özelliğine göre o belde içinde yaşayan halkın yerel gereksinimlerini sağlamakla yükümlüdürler. 1580 sayılı yasada belediyelerin asıl görevleri sayıldığı gibi, maddi olanakları yeterli belediyelerin yapabilecekleri ek görevler de belirtilmiştir. Asıl görevlerini yerine getiren belediyeler ek görevlerini de yapabilirler. Ancak 1930'dan bugüne kadar geçen 50 yıllık uygulamada Belediyeler Yasasının gösterdiği görevlerin zorunlu olanları bile tam anlamıyla yerine getirilememiştir.

Bu yasa çıkarıldığı andaki amacına uygun olarak tatbik edilebilmiş olsaydı, bugün Türkiye'nin kentleşme atılımı sağlıklı biçimde başarılmış olurdu. Oysa baktığımızda görüyoruz ki, nüfusu 4 Milyona yaklaşan İstanbul bile bugün çağdaş anlamda bir kent olmaktan uzaktır.

Ankara'nın başlangıçta bir plâna göre geliştirilmiş olmasına karşın giderek burada da yeni gelişen bölgelerde düzenin bozulduğu görülmektedir.

YASADAKİ AKSAKLIKLAR

1580 sayılı Belediyeler Yasasının en büyük eksikliği, nüfusu 2000'in üzerinde olan çok ufak, geliri az bir beldenin belediyesi ile nüfusu milyonları aşan beldelerin belediyelerini aynı yasaya bağlı tutmasıdır. Oysa, belediyeleri, **"kırsal alan belediyeleri", "kentsel alan belediyeleri" ve "metropol belediyeleri"** olmak üzere üç ayrı bölümde sınıflandıran bir belediye yasasına ülkemizin gereksinimi vardır. Birçok ülkede Başkent belediyeleri, başka belediyelerin bağlı olduklarından değişik bir takım kurallarla yönetilirler.

Türkiye'de ise belediye kurulması için yasada belirtilen koşul şudur: Bütün İl ve İlçe merkezleri, nüfusları ne olursa olsun, bir belediye kurmaya mecburdurlar. Buna ek olarak nüfusu 2000'in üzerinde olan yerleşme merkezleri de yönetsel bazı işlemleri tamamladıkları zaman, İlçe merkezi olmasalar bile belediye kurabilirler.

BELEDİYE ŞUBELERİ

Bunların yanısıra bir de büyük kent belediyeleri vardır. 1580 sayılı yasa büyük kentlerde belediyelerin şubelerle yönetimine de olanak vermektedir. Buna İstanbul'dan bir örnek vermek gerekirse, İstanbul'un merkez belediye sınırları içinde 14 İlçe bulunduğu için, her İlçe'nin belediye başkanlığı hizmetini görmek üzere merkez belediye başkanınca atanan müdürler yönetiminde 14 belediye şubesi vardır. Bu nedenle İstanbul ve Ankara'daki şube müdürleri, bu İlçe'lerin tayinle gelmiş belediye başkanları gibi hizmet görürler. Ancak bağımsız belediye meclisleri yoktur. Merkez belediye meclisinin kararlarını uygularlar. Bağımsız bütçeleri yoktur, merkez bütçelerinden kendilerine ayrılan ödeneği kullanırlar.

Bu tür uygulama son zamanlarda Milli Güvenlik Konseyi'nin çıkardığı bir yasa ile yaygınlaştırılmıştır. Bu yaygınlaştırmayı iki bakımdan irdelemek gerekir:

Birincisi, son zamanlarda, nüfusu 2000'den çok olan beldelerin belediye kurabilme hakkı fazlasıyla istismar edilmişti. 2000 nüfusun üzerine çıkan heryerde bir belediye kurulmuştu. Oysa, belediyeyi işletmek belirli bir gelire dayanır. Nüfusu 2000'in üzerinde olan ve tarımsal gelire dayanan yerlerde belediyeye yeterli ödenek bulunamıyordu. Böylelikle belediyeler, yasada belirtilen görevlerini yapamaz durumda kalıyorlardı. Formalite olarak da öteki belediyeler gibi yönetiliyorlardı. Bu bakımdan çevre belediyelerin feshedilip birer şube müdürlüğüne dönüştürülmesi ve ilin merkez belediyesine bağlanması, bu kuruluşların denetlenmesi açısından olumlu birkarar olarak nitelenebilir.

DEMOKRATİK AÇIDAN SAKINCALAR

Fakat, konuyu ikinci bir yö-

nüyle incelediğimizde, bu yörelerde oturan halkın merkez belediyeye bağlanmaktan ve oranın şubesi olmaktan ne kazanacağı, bunun ne yararı olacağı düşünülmelidir. Bu uygulama ile küçük yerlerin belediye şube müdürlükleri elde ettikleri yerel geliri merkez belediyeye göndermek zorunda kalacaklardır.

Bu gelir, merkez belediyede başka gelirlerle birleştirildikten sonra yeniden dağıtılırken o yöreden toplanan miktar kadar bir ödenek düşecek midir şube müdürlüğüne?

Yoksa böyle bir-kaç küçük yerin gelirleri de, merkezdeki belediyenin gereksinimlerini karşılayacak biçimde mi kullanılacaktır?

Üçüncü önemli nokta ise, idare hukuku ve dünyadaki demokratikleşme süreci yerel yönetimlerin geliştirilmesi, güçlendirilmesi bağımsız gelirlere kavuşması, hizmetlerin büyük bölümünün yerinden yönetilmesi kurallarını benimsemektedir. Bu arada merkez idaresinin sadece güvenlik hizmetleri, adalet hizmetleri, genel sevk ve idare hizmetleri gibi konularla ilgilenmesi, bunun dışında yerel yönetimlerin halktan alınan yetkiye dayalı güçlü bir otorite ile o beldeyi yönetmesi görüşü ağır basmaktadır.

Dünyanın gidişi ve uygulaması bu yöndedir.

Bu gidiş ve uygulamaya karşıt olarak çevre belediyeleri merkez belediyelerin şubesi durumuna getirerek onlara bağlamak bu genel gidişe ve demokratikleşme sürecine aykırı olacaktır.

Öte yandan, devlet yapısı yeniden oluşturulurken belediye başkanlarının seçimle değil atama yoluyla belirlenmesi yolunda eğilimler bulunduğu söyleniyor. Bu söylentilerin doğru olmadığı umulur. Batılı anlamda demokratik sayılmayan ülkelerden bile bir çoğunda belediye yönetimleri seçimle oluşurken, Türkiye'nin bu gelenekten ayrılması, demokrasiyi büyük ölçüde temelsiz bırakır. ●

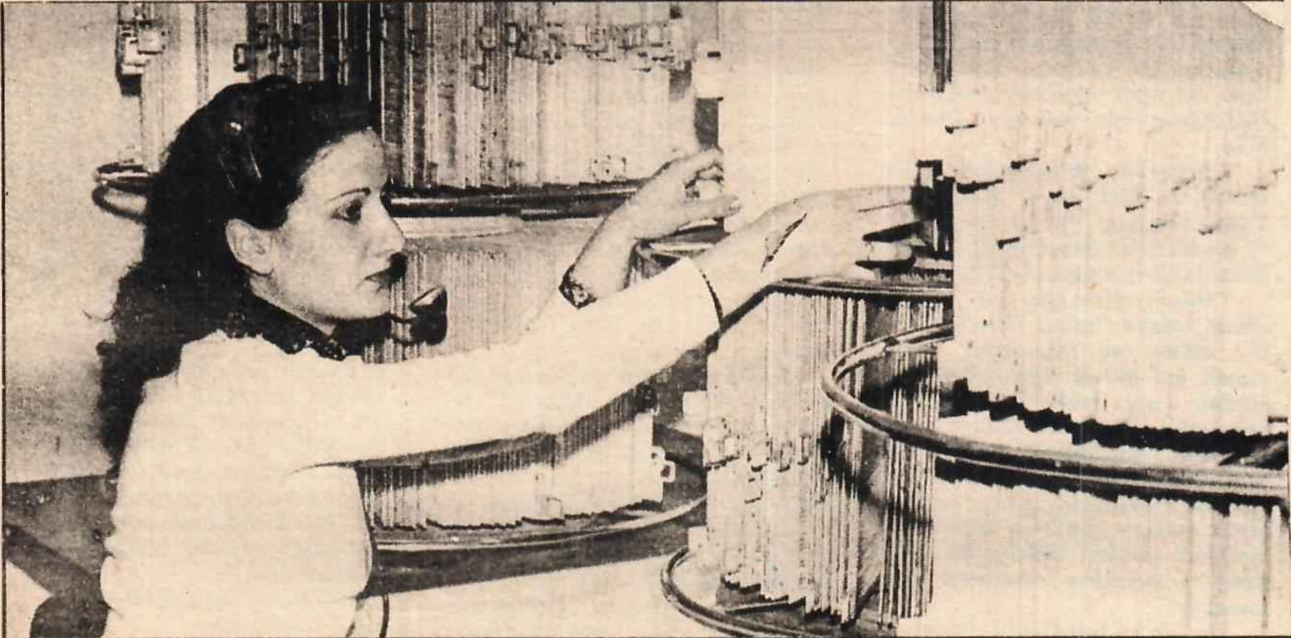
İLETİŞİMİ İSTENEN DÜZEYE ÇIKARABİLMEK İÇİN BİR TRİLYON GEREKLİ

● Japonya'da yüz kişiye 56 Yunanistan'da 23, Türkiye'de sadece 3 telefon düşüyor.

● 5 Yıl kadar önce Lübnan'daki iç savaş sırasında, burada bulunan çokuluslu şirketler yeni merkez olarak İstanbul'u seçtiler, ancak iletişimin yetersizliği nedeniyle Atina'da karar kıldılar.

Türkiye'nin iletişim (haberleşme) sistemi bugünkü dünya üzeyinin çok gerisinde.. Konuyla ilgili olarak Devlet Planlama Teşkilatınca oluşturulan bir alt komisyonun 1975 yılında yaptığı incelemelere göre, iletişimi istenen düzeye eriştirebilmek için o yılın fiyatlarıyla 150 milyar lira harcanması gerekiyordu.

Uzmanların verdiği bilgiye göre 1975 yılından bugüne kadar Türkiye'deki enflasyon ve maliyetlerdeki yükseliş hesaba katılırsa bu rakam şimdi bir trilyon lirayı buluyor. Türkiye'nin 1981 yılı bütçesi bir buçuk trilyon lira olduğuna göre, yurdumuzun ideal bir iletişime kavuşması, yakın yıllar için olanaksız görülüyor.

Türkiye'deki iletişim olanakları, dünya standartlarının çok gerisinde bulunuyor

Bir yetkili konuyla ilgili olarak şu bilgiyi verdi:

"Bundan 5 yıl kadar önce Lübnan'daki iç savaş sırasında orada bulunan çok uluslu şirketler Beyrut'u terketmek zorunda kaldıklarında Orta Doğuda yerleşebilecekleri bir takım merkezler aramışlardı. Bu şirketlerin o zamanlar ilk akıllarına gelen merkez, Türkiye'de İstanbul olmuştu. Fakat yapılan inceleme sonunda İstanbul'un iletişim olanakları açısından gereksinimlerini karşılıyamıyacağı düşüncesiyle buradan vazgeçmişler ve yeni merkezleri olarak Yunanistan'ın başkenti Atina'yı seçmişlerdir.

Bu, Türkiye'nin, iletişim sistemlerinin eksikliği nedeniyle yitirdiği çok önemli bir fırsattır. Beyrut'ta bulunan yüzlerce çokuluslu şirket memleketimize göçetmiş olsalardı bunların telefon, teleks, telgraf trafiğinden elde edilecek çok büyük oranlardaki döviz geliri ülke ekonomisine önemli bir katkı olacaktı."

Türkiye'deki iletişim olanaklarının, her geçen yıl, verilen bütçe ödenekleri ve yapılan eklerle genişletilmesine karşın bu konuda Türkiye dünya standartlarının çok gerisinde bulunuyor. Örneğin, Japonya'da bugün yüz kişiye 56 telefon düşerken, bu rakam İngiltere, Amerika Birleşik Devletlerinde 40 ile 50 arasında bulunuyor.

Yüz kişiye Yunanistan'da bile 13 telefon düşerken Türkiye'de yüz kişiden ancak üçünde telefon var.

Uluslararası bağlantılar açısından da Türkiye oldukça geride... Ancak bir süre önce Ankara'da Gölbaşı yakınlarındaki Ahlatlıbel'de açılan yer istasyonu ile kıtalararası görüşmelerde uzay telefon trafiği bakımından Türkiye önemli gelişmeler sağladı.

Türkiye'nin bu konuda en önemli özelliği, günümüzde büyük değer taşıyan petrol potansiyeli bulunan İran, Basra Körfezi, Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan gibi Arap ülkeleri ile büyük petrol tüketicisi olan Avrupa ülkeleri arasında bir köprü görevi görmesi.

Türkiye bu köprü görevini değerlendirerek, ileri ekonomik ve sınai gelişme aşamasında bulunan Avrupa ülkeleri ile petrol ülkeleri arasında iletişimi üzerine alabilirse çok büyük döviz sağlama olanağına kavuşacak. Türkiye bu konudaki çabalarını sürdürüyor. Bu amaçla kurulmakta olan link hattının tamamlanmasına çalışılıyor. ●

Yurtdışı İşçi Çocuklarının Sorunları

EL KAPISINDAN TÜRKİYE'YE SELAMLAR

- **Olabildiğince çabuk ve çok para kazanmak durumunda el kapısında yaşam kavgası veren bu insanlarımızın çocuklarından da bekledikleri önce kazanca katkıda bulunmaları.**

- **Sorunları, önerileri, çözümleri, görüşleri toparlamak, bunların bilimsel bir grup çalışması içinde Üniversitelerimizin ve Bakanlıkların işbirliği ile ele alınmasını, önlemler saptanmasını ve gereğinin yapılmasını sağlamak devletin ödevi.**

EL kapılarındaki yurttaşlarımızın sorunları öylesine çok, öylesine karmaşık. Sorun tek yönlü değil. Çok yönlü sorunlarla içiçeler.

Yurtdışında çalışan yurttaşlarımızın en önemli sorunları dil olsa gerek. Konuşma gerçekleşemeyince var olan önyargılar, olumsuzluklar, zorluklar daha da büyüyüverir. Olabildiğince çabuk ve çok para kazanmak durumunda el kapısında yaşam kavgası veren bu insanlarımızın çocuklarından da bekledikleri, önce kazanca katkıda bulunmaları. Böylece eğitim, meslek edinme, yüksek öğretime önem verme eğilimi eriyip azalıyor. Yeri geldiğinde arkadaşlık edecek, onu yönlendirecek, sorunlara birlikte çözüm arayacak ana baba benzer güçlüklerle karşı karşıya. Yeterince ilgilenemiyor çocuklarıyla.

Yaşadığı ülke koşullarına uyum sağlama, kendi gereksinimlerini karşılama, kendine verilmiş hak ve olanaklardan yararlanma, yeni hak ve olanaklaa erişebilme ve benzeri durumlarda, önce dil söz konusu.

EL KAPISINDAKİ EMEKÇİLERİN DİL SORUNU

Çoğunluğu Almanya'da bulunan el kapısındaki emekçilerin dil sorunları çok büyük gerçekten. Diğer ülke işçileri ile karşılaştırıldığında bizim yurttaşlarımızın du-

ALMANCA BİLGİLERİNE GÖRE YABANCI İŞÇİLER:

	ERKEKLER				KADINLAR			
Ulus	**ÇOKİYİ**	**Biraz**	**Kötü**	**Hiç**	**Çokiyi**	**Biraz**	**Kötü**	**Hiç**
İtalyan	18	43	28	11	12	35	36	17
Yunan	14	41	36	9	6	34	40	20
İspanyol	11	32	39	18	10	34	40	16
Portekiz	6	26	41	27	7	26	47	23
Türk	7	35	43	15	0	30	43	20
Yugoslav	17	45	30	8	24	43	26	7
Diğer Yabancı	70	20	10	–	67	25	–	–
Genel	22	36	31	11	21	34	31	14

Kaynak: Bundesanstalt für Arbeit, Reprasentativununtersuchung.

rumu hiçte iç açıcı görülmüyor.

Çizelge'de görüldüğü gibi aralarında yaşadığı insanlarla anlaşma'nın, geçinmenin ve ilişkilerin temel koşulu dil açısından, dili çok iyi bilme açısından kadınlarımız sonuncu, erkeklerimiz ise sondan ikinci sırada.

Bu durumda "Suç kendilerinin. Öğrenmeliydiler. Uğraşmıyorlar, öğrenmiyorlar" demek olası, olası ama büyük haksızlık.

Ülkenin en ivedi sorunu döviz girdilerinin kaçınılmaz kaynağı bu insanlara insan olarak hangi olanaklar verilebildi, yurttaş olarak hangi olanaklar verilebildi, döviz kaynağı işlevlerine karşılık neler yapılabildi? Yapılabildi ise, yapılanlar yeterli miydi? Bu sorulara yanıt arandığında pek olumlu karşılıklar bulunamıyor. Ortada yitik bir kuşak var. Bu yitik kuşağın yetişmekte olan yeni sürgünleri var. Ne gövdesine bakılabilmiş bu ağacın, ne de sürgünlerine iyi bir ortam hazırlanabilmiş.

Yaşamayı öğretmesi gereken, yaşamı kolaylaştırması gereken, yaşamda başarıya ulaşmanın yollarını gösteren eğitim ana-baba'dan şöyle ya da böyle esirgenmiş, çocuklardan esirgenmiş. Sonra da ikisi birden dilini, kültürünü bilmedikleri, çok daha geniş olanakları ve eğitim düzeyi olan bir toplum içine itilivermişlerdir. Bu durumda ana-babanın çocuklarına, çocuklarının ana-babalarına yararı olamamaktadır.

İki kültür arasında bocalayıp durmakta, yalnızca ülkesine değil, yaşama yabancılaşmakta bu insanlar.

Kur'an kursları uyumu daha da zorlaştırmakta. Kurslar içe kapanmanın, dışa açılmamanın aracı kılınmış. Kapalı toplum özlemini diri tutmanın aracı olmuş.

Devlet bu konuda hiçbirşey yapmamıştır, denemez. Bu ülkede elçiliklerimiz vardır. Çalışma ateşelerimiz vardır, Eğitim müşavirlerimiz vardır. öğretmenlerimiz vardır.

Bu alanda özellikle en çok kişi ile en uzun zaman yüz yüze gelen öğretmene çok büyük görevler düşmektedir. Öğretmen öncelikle Türk öğrencilerine okul içi bilgi verecek, yol gösterecek, onların okul dışında da topluma uyum sağlama, yaşama ve yaşamda başarılı olma konusunda yardımcı olacaktır. Öğretmenin görevi burada bitmeyecek, öğrencilerin yanısıra aynı konularda anababalara da destek olacak, onlara sorunları çözmede ortak güç olacaktır.

Ama o öğretmen bu olanak, beceri ve bilgilerle donatılmış mıdır?

Belirli zamanlarda pek nesnel ölçütlere bağlı kalınmaksızın seçmeler yapılmış, birçok ilkokul öğretmeni kısa süreli yabancı dil kursu görmüş ve Almanya'ya gönderilmiştir. Birçok öğretmende Alman makamlarınca Türk işçi çocuklarına öğretmen olarak görevlendirilmiştir. Özellikle yurt dışındaki işçilerimizin çocuklarını okutan öğretmenlerimiz büyük sorunlarla karşı karşıyadır. Öğretmenin kendisinin dil sorunu vardır, konut sorunu vardır, Alman toplumuna uyum sorunu vardır, oysa öğretmen benzeri sorunları daha ağır omuzlarında taşıyan öğrencilerine bu konularda ders içinde ve ders dışında yardımcı olmak, yol göstermek ve destek olmak zorundadır. Bunun da ötesinde çocuğun sorunlarından soyutlanamayacak ana-babaların da bu ve benzeri sorunlarına çözüm arayışı içinde olmakla yükümlüdür. O ülkede temel insancıl ilişkiler için gerekli ön koşullar kazandırılamamış görevliler, öğretmenler ne kendilerine ne öğrencilerine ne de ana babalara yardımcı olabilmektedirler. Kişisel uğraşılar, çıkışlar bütün içinde boğulup yitmekte.

Bu durumu onarmanın arayışı içine ivedilikle girilmelidir. Sorun birgün çözülemez duruma gelecektir. Daha geniş ve daha üst düzeylerde tartışılarak daha iyiyi arayış içine girmek düşüncesinden yola çıkarak şunlar önerilebilir:

1. Üniversitelerimize de bu konuda araştırma, sorunları saptama, çözüm arama ve gerekli yurtiçi ve yurtdışı çalışmaları yapmak üzere olanak tanınabilir ve görev verilebilir.

2. Çalışma ateşeleri, eğitim müşavirleri ve diğer yetkililerle eşgüdüm içinde bir dizi toplu çalışmaya gidilerek bölge bölge önce görevli öğretmenlere dil konusunda, sosyoloji, psikoloji konusunda yeni bilgiler, gerekli kaynaklar verilebilir. Kuramsal ve uygulamalı çalışmalar başlatılabilir. Bu toplu çalışım Almanya'da gerçek eştirilemiyor ise, yaz tatillerinde Türkiye'de de yapılabilir.

3. Almanya'da günlük yaşama uyum konusunda kurumsal ve uygulanabilir konuların açıkca sergilenebildiği, tartışılabildiği, çözüm aranabildiği bir aylık dergi çıkarılabilir. Bu el kapısındaki yetkililer, işçiler ve tüm yurttaşlar arasında bir bildirişim, düşün alışverişi, yeni çözümlere çıkış noktası ve yukarıda anılan bilimsel araştırma gruplarına özgün bir kaynak olur. Böyle bir tartışma alanında çok yararlı sonuçlara varılabilir.

4. Yetkili kurumlarımız ve ilgililerin özdenetime ağırlık veren bir denetimle çalışmaları izleyip değerlendirilmeli. İş üretemeyenler ya da yararlı olamayanlar için önlem alınmalıdır. Hızlı, girişken, iş üretebilen kişiler iş başına getirilmelidir.

El kapısındaki yurttaşın vergisi ile ücretini dolaylı ödediği, gönderdiği döviz ile ayrıcalıklı bir biçimde dış ülkede görev almasını ve görevde kalmasını sağladığı yetkililerden iş üretimi ve verimli çalışma beklemesi doğaldır.

Bu gerçekleşmeyince yönetime güveni azalır, ülkesine bağı zayıflar.

5. Bir Alman araştırma grubunun incelemesinde şu tümce çok ilginç:

"X ile bir konu konuşulamaz. Yaşamında kitap bile okumamıştır"

Bu bir öğretmen için söyleniyor. El kapısındaki işçi çocuklarına eğitim ve öğretimde görevli bir öğretmen, çocuklara ders içi ve ders dışı destek, yol gösterici, yönlendirici olması gereken birisi. Öğrencinin ana babasına karşı da görevleri olan birisi. Alman öğretmenlerle görüşüp Türk çocuklarının gereksinimlerini saptayıp çözüm araması gereken birisi.

Bu durumda olan öğretmenler var ise, bunlar işbaşında yetiştirilmeli ve bundan sonra gönderilenler mutlaka çokdaha iyi bir biçimde seçilmeli, ek çalışmalardan sonra gönderilmelidir.

6. El kapısında görevli Türk öğretmenler en azından ilkokul düzeyinde Alman okullarındaki tüm konuları Almanca anlayabilecek ve antalabilecek düzeye mutlaka getirilmeli. Ancak o zaman Türk çocuklarına yalnızca Türkçe derslerde değil karşılaştırmalı olarak Almanca derslerde de yardımcı olabilirler.

Bir dergide bir Alman öğretmenin Ali hakkındaki sözlerini burada belirtmekte yarar var.

"Ali çok akıllı bir çocuk. Karmaşık Hamburg'ta günlük yaşamda dilsel sorunu yok. Ama soru sorunca hemen yanıt alamıyorum. Beklemem olanaksız. Sınıfta daha 25 öğrenci var. Onları da dinlemem gerek"

Bu Ali motor onarabiliyor, araba onarabiliyor, küçük yaşına rağmen böylesi becerikli. Ama bu meslek için bile bitirmesi gereken okullar var. Bunu başarmasında elinden kim tutacak?

Ana-babanın bilgisi yetersiz. Dil ve benzeri zorluklar giderek ön yargıları büyütüyor. Dil yetersizliği

nedeni ile Aliler giderek kendilerini geri hissediyor, okuldan soğuyor. Almanya'da kalış süresi belirsiz. Uzun plânlamalar yapılamıyor. Başarıp başaramama korkusu işi zorlaştırıyor. Alman okul sistemi karmaşık. Alilere yol gösteren yok. Bu durumda tek başına Çalışma Ataşesinin Eğitim Müşavirinin yapacağı fazla birşey yok. En yakın öğretmen, en etkin öğretmen, ama öğretmene de o ortamda, o koşullar hazırlanabilmiş mi? Ya da öğretmen bu konuda yönlendirilmiş mi? Gerekli bilgi ve beceri ile donatılmış mı? İşlevini yerine getirip getirmediği izleniyor ve denetleniyor mu?

7. Temel sorunlardan biri de yaş grubu sorunudur.

0-6 yaş arasındaki çocuklar için sorun daha kolay. Çabucak uyum sağlayıp uzun süre kalabilirlerse daha az sorunla daha kolay öğrenim sürdürebiliyorlar.

Lise bitirmiş ve dil sorununu biraz çözmüş ve yurt dışına gitmiş olanlar için de sorunlar korkunç değil. Gençler daha çabuk kaynaşıp sorunlara rağmen sorunlarla yaşamasını beceriyorlar.

Büyük sorun ortaokulu Türkiye'de okumakta iken ya da bitirip gidenlerde. Başta dil sorunları olmak üzere değişik güçlüklerle, yenik düşmeleri hemen hemen kesin bir savaşıma giriyorlar. Başarı durumları başlangıçta kesinlikle düşük olunca bunlar, doğrudan yüksek öğrenime geçişi saglayacak lise dengi okullara değil, mesleğe yöneltme okullarına gitmek zorunda bırakılıyorlar. Gerçi oradan da geçişler var, var ama yabancılar için zaman ve olanaklar açısından ulaşılması çok güç bir yol bu. Böylece yitik bir kuşak, yitik bir gelecek, sonu kestirilemeyen bir başlangıç, sonuçta bir anlamda bitim oluyor.

Bu durumda özellikle ortaokul ve lise düzeyindeki öğretim için mutlak özel önlem alınmalı.

ÜLKEYE KATKININ ÖLÇÜSÜ

Böylesine önemli ve geniş bir konuda derlendirilmesine, değinilmesine çalışılan bu alanda birşeyler yapılmakta olduğu kesin. Yürütülen bu çalışmalara öncelikle, düzenlenecek anket, toplu çalışım ve araştırmalarla el kapısındaki yurttaşlarımızın katılımı mutlak sağlanmalıdır.

Almanya'daki işçi yurttaşlarımız, aileleri, gençlerimiz, çocuklarımız yoğruldukları sorunları, yaşadıkları zorlukları en iyi biçimde değerlendirebilecek durumdadır kuşkusuz. Akşam evinde, gündüz iş yerinde, izine geldiği köyünde bu soruları tartışıp durmaktadır. Çözüm arayışı içindedir. Ona kadar uzanıp sorunları, önerileri, çözümleri, görüşleri toparlamak bunların bilimsel bir grup çalışması içinde, Üniversitelerimizin ve Bakanlıkların işbirliği ile ele alınmasını, önlemler saptanmasını ve gereğinin yapılmasını sağlamak devletin ödevi olsa gerek. Sağlığından geleceğinden, yuvasından, emeğinden, hatta bazen onurundan büyük ve giderilmesi güç büyük kayıplar vererek kendine sağladığı küçücük kazançlar yanında, ülkesine döviz gibi büyük katkıda bulunan bu insanlara hiç zaman yitirilmeden el uzatılmalıdır.

Bu yalnızca el kapısındaki işçilerimize yardım olmayacaktır, bu daha çok onların uzun dönemde ülkelerine daha büyük ölçüde katkılarının köprüsü olacaktır. ●

YAYINLAR

TÜRKİYE'DE İNŞAAT SEKTÖRÜ

Yazan : Yıldırım Koç - Yol - İş Federasyonu Yayınları - 164 Sayfa-

İnşaat Sektöründe 450 bini aşkın işçinin çalışması nedeniyle, İnşaat iş kolunun, Türkiye ekonomisi, işçi hareketi ve çalışma yaşamındaki yerinin önemi açısından ele alınmış iş kolunun bütünü ile ilgili bir araştırma. Dört bölümden oluşuyor. İnşaat sektörünün kapsamının açıklandığı birinci bölümü işveren örgütlenmelerini içeren ikinci ve işçi örgütlenmelerini içeren üçüncü bölüm izliyor. Son bölümde ise inşaat kolunda istem ve içinde bulunulan durum inceleniyor.

●

ŞİİRLER
SAINT-JOHN PERSE

Çeviren: Sait Maden - TAN Yayınları - 182 Sayfa

Guadeloupe'lu şair Saint-John Perse'in yapıtları yedi ana bölümde toplanmış. Ayrıca kitabın önsözü yerinde, Perse'in 10 Ekim 1960 Tarihli Nobel armağanı söylevine yer verilmiş.

●

BİR DENİZİN ÇEKİLDİĞİ BÜTÜN KIYILAR

Yazan: Mehmet Taner - TAN Yayınları - 77 Sayfa - 80 TL.

Mehmet Taner'in onbeş yıl önce başlayan sanat çalışmalarından bazı şiirlerini içeriyor. 1966-1971 yılları arasında yazılan şiirler "Rüzgarlı" 1972-1980 yıllarındakiler ise "DİVANÇE, bölüm başlığı altında toplanmış.

●

TONGUÇ BABA

Yazan: Ahmet Köklügiller - Köyün Çocuğu Yayınları - 72 Sayfa 50 TL.

Doğumundan ölümüne, değerli eğitimci İsmail Hakkı Tonguç'un yaşamı, Tonguç'un dilinden anlatılıyor.

ATATÜRK'TEN ÖZDEYİŞLER

Yazan: İsmet Zeki Eyuboğlu - Uygarlık Yayınları - 174 Sayfa - 150 TL.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri kaynak alınarak hazırlanmış bir yapıt. Atatürk'ün bir bütün olan konuşmaları içinden, değişik konularda söyledikleri başlıklar altında toplanmış. Gençlik, halkçılık, basın, kültür, ordu ve politika gibi değişik 19 başlık altında toplanan özdeyişler Atatürk'ün kendi deyişi ile, günümüz türkçesine aktarılarak verilmiş.

●

ULUSAL SANAYI

Yayına hazırlayan: Tahsin Yücel-Çağdaş Yayınları - 140 Sayfa- 100 TL.

Ulusal sanayi anlayışının oluşmasına önemli katkılarda bulunmuş aydın sanayici Mümtaz Zeytinoğlu'nun bu konudaki konuşmalarını sistematik biçimde derleyen bir yapıt. 4 bölümden oluşuyor. Ulusal Sanayi Kavramı'na ilişkin birinci bölümü, ikinci bölümde ulusal sanayi ve iç sorunlar izliyor. Ulusal sanayi ve dış sorunlar üçüncü bölümde incelenirken, son bölümde de ulusal sanayinin çıkış yolları açıklanıyor.

●

EĞİTİM YÖNETİMİ

Yazan: Doç. Dr. Yahya Kemal Kaya -Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayını-320 sayfa - 150 TL.

Eğitim düzenine biçim ve yön veren üst düzey yöneticilerden, uygulama yapan eğitim ve okul yöneticilerine varıncaya dek tüm eğitimcilerin yetiştirilmesi, halk-okul bütünleşmesi, halk-devlet bütünleşmesi ve özgürlükçü demokratik yaşamın sağlıklı biçimde sürdürülmesi açısından gerekli olan yönetim kadrosunun oluşturulması için kuramlar açıklanıyor ve Türkiye'de bu günkü uygulama ile ilişkiler araştırılıyor.

İÇİMİZDEN BİRİLERİ

SPORDA BAŞARI İÇİN AMATÖR SPORA VE OKULİÇİ SPORUNA ÖNEM VERİLMELİ

TÜRKİYE'de lisanslı sporcu sayısı 132 bin 567'ye ulaşmış bulunuyor. Ne var ki, 45 milyonluk Türkiye için bu sayı sporun gelişmesi açısından çok yetersiz. Bunun yanı sıra tesis sayısı da yalnız lisanslı sporcu açısından bakıldığında bile, gereksinime yanıt verecek durumda değil...

İşin gerçeği de, Devletin sağlıklı bir spor politikası oluşturamamış olması bugüne değin yurdumuzda. Ne sporcu sağlığı, ne sporcunun eğitimi, ne de tesis yönünden yoktur devlet politikası...

X

X X

Günümüzde, futbol dışındaki amatör spor dallarına ilgi giderek azalmaktadır. Futbol dalında 90 bin 488 lisanslı sporcu varken, cimnastikte 98, okçulukta 35, dağcılıkta 97, güreşte iki bin 381 lisanslı sporcu bulunmaktadır. Futbola ilginin tek nedeni de, ileride profesyonel olup, kısa yoldan üne ve paraya kavuşmaktır.

Oysa, devletin futbol dışındaki diğer spor dallarına da gereken ilgi ve desteği göstermesi kaçınılmazdır. Çünkü, profesyonel sporun da, sporculuğun da kaynağı amatör spor ve okuliçi spordur. Bu kaynaklar geliştikçe, uluslararası karşılaşmalarda başarı kendiliğinden kolaylaşmış ve hızlanmış olacaktır.

Türk sporunun güçlenmesi için, amatör spor kulüplerine ve amatör sporculara ve de spor yapmak isteyen herkese devletin desteğinin ve yardımının sağlanması zorunludur.

Buna karşın, amatör sporcuların ve kulüplerinin pek azı binbir güçlükle tesislerden yararlanmaktadır. Fakat, bunların çoğuna ve spor yapmak isteyen halka bu tesisler kapalıdır.

Bunların dışında, sporcuıarın demokratik örgütlenmesinde yöntemlere gidilememesi ve yönetimde sporcuların söz sahibi olamamaları da, Türk sporunun gelişmesindeki engellerdendir.

Sorunları bitmeyen Amatör sporcularla "içimizden birileri" bölümümüzde söyleştik bu kez.

AMATÖR SPORCULARLA GÖRÜŞME

SORU: Türkiye'de sporun sorunları nedir?

YANIT:Çok sorunumuz olmasına karşın, sporcu olduğuma memnunum. Bizim gibi amatör sporcular için zaman, izin, malzeme, gidiş-geliş, sakatlık sosyal güvenlik, beslenme, tesis temel sorun olmaktadır.

Sporumuzun iyi bir durumda olduğunu söyleyemem. Çünkü, biz amatörlerin durumu iyi değil ki, genelde durumumuz sevindirici olsun. O açıdan, sporumuz için düşüncem, olumsuz.

SORU:Sorunlarınızı biraz açalım dilerseniz. Zaman demiştiniz. Ne demek istediniz?

YANIT: Biliyorsunuz spor, önemli bir zamanı gerektirir. Çoğumuz öğrenci, işçi, memur, esnafız. Aramızda çırak olanlar da var. Üstelik, başımızdaki yöneticiler ve antrenörler de aynı mesleklerden. Onların da boş zamanı bizim gibi kısıtlı. Bu nedenle, spor yaparken, ülkemizde maalasef zamanlamada da, yani zaman ayırmada da başarılı olunamıyor. Hem yöneticilerimiz, hem bizler, hafta arası idmanlara, işimizden, okulumuzdan koşarak geliyoruz. Yolda simit yedikten sonra idmana çıkanlarımız az değil. Böylesine telaş içindeki çalışmalardan yarar beklenemez elbette. bu, hem sporcu sayısını, hem de sporcunun başarısını düşürüyor.

İzin verirseniz, bir de sporcunun izin sorununa değinmek isterim.

Hafta arası çalışmalarda, yöneticilerimizin de sporcuların da izin sorunları büyük. Öğrenciler, dersten sonra biraz daha fazla rahat, çalışan sporculardan. Düşünebiliyor musunuz, Bakanlıklarda veya Kavaklıdere'de çalışan bir insan, akşam işten çıkınca, özellikle kış aylarında Yenimahalle'deki Aydınlıkevler'deki idmana nasıl yetişsin. Yetişse bile yollarda büyük mücadele vermiş beden ve zihin kendini nasıl idmanda verimli düzeye ulaştırsın. Mümkün değil bu.

SORU:Bu konuda neler önerirsiniz?

YANIT: Hangi kuruluşta çalışırsa çalışsın, sporcuların, hafta arası idmanlar için izin sorunları çözümlenmelidir. Ağabeylerimiz, yöneticilerimiz bir yasa hazırlanmakta olduğunu, bunun için Gençlik ve Spor Bakanlığına başvurduklarını söylüyorlar. Ancak, Gençlik ve Spor Bakanlığı, sporcuların izni denince, başka kentlerdeki yarışmalara katılan öğrenci sporcuları anlıyor galiba. Bizim kulüp yöneticilerimizin de görevli bulunduğu Amatör Spor Kulüpleri Konfederasyonu, hafta arası çalışmalar için, öğrenci işçi ve memurlara da izin verilmesi konusunda harekete geçmiş diye duyduk. Gençlik ve Spor Bakanlığı bu konuyu mutlaka çözmeli. Sporcu hafta arası çalışmalarla yarışmaya hazırlanabilir ancak.

SORU: Hafta arası ne kadar izin yeterlidir sizin için?

YANIT: Sanıyorum, bu spor dalına, spor yaptığımız kulübe ve iş yerinin çalışma yapılacak tesise olan uzaklığına bağlıdır. Ancak, bu söylediklerimde izin saatlerinin saptanması için yeterli değil. Futbol gibi dalda, öğleden sonra yaz ayları için, iki gün ikişer saat izin yeter. Kış aylarında, havanın erken kararması nedeniyle, bu 3-4 saate çıkabilir. Ancak, basketbol ve voleybol gibi salonda yapılacak sporlarda, kulüplere salonların verildiği saatlere bağlı olarak izin verilebilir.Ancak, bu da haftada üçer saatten iki

Amatör sporcuların sorunları bitmiyor

günü geçmemeli. Bunlar, amatör sporlar için geçerli. Yoksa, üstün sporcu uluslararası alanda yarışıp ülkemize madalya kazandıracak bir sporcu için bu saatler yeterli olamaz. Biz yıllardır önemsenmediğiğimiz için, şimdilik bu kadar izine razıyız. Bakanlıktan bunu gerçekleştirmesini bekliyoruz.

Bir de, amatörlerin sosyal güvenliği sağlanmalı. Bu konuda çalışmalar yapılıp yapılmadığını bile bilmiyoruz.

SORU: Tesisleriniz nasıl?

YANIT: Ankara'daki sahalar yetersiz. Bu başta İstanbul olmak üzere her kentte geçerli sanıyorum. Biz idmanlarımızı hiçbir zaman yeterince yapamıyoruz. Yukarıdaki nedenlere bir de tesis sorunu eklenmeli. Semt takımları mahalle aralarındaki boş arsalarda, tarlalarda çalışıyor. Burada, sporcuların kendilerini iyi yetiştirmeleri olanaksız. Basketbol ve voleybol, hentbol gibi salon sporlarında ise salon sorunu var. Birçok takımımız idman yapmadan maça çıkıyor. Bir maç oynuyor. Bir ay salondan uzak kalıyor. Veya iki gece üstüste iki maç oynuyor, ondan sonra aylarca maç yok. İdman yok.

Salonlardan parası olan kulüpler, müessese kulüpleri yararlanıyor. Bizim gibi semt kulüpleriyle ilgilenenler yok. Başımızdaki birkaç yönetici de olmasa ne yaparız bilemem.

Bu nedenle okul salonlarının açılmasını bekliyoruz. Yöneticilerimiz okul salonlarının açılması için başvurduklarını ancak, Ankara Bölgesi'nin konuya yeterince eğilmediğini söylüyorlar.

Sonra, maç ve idman yaptığımız sahalar toz, toprak içinde. Soyunma odaları yetersiz, duş, tuvalet gibi sorunlarla uğraşmaktan, kendimizi yetiştirmeye zaman bulamıyoruz.

SORU: Sakatlık halinde ne yapıyorsunuz?

YANIT.: Bu konuda da düşüncemiz olumsuz. Maçta sakatlanırsak, yöneticimiz çırpınıp durur hastane için. Hastanelere gidersiniz, ayrı bir sorun. Bu konuda devlet bizimle ilgilenmiyor. Yöneticilerimizde yetersiz. Ne yapsınlar, hatır gönül ile tedavi oluyoruz. Yönetici ağabeylerimiz sakatlandığımızda **"Git Günaydın Özyurt'a, Tan Saray'a, Uğurtan Baysan'a bizden de selam söyle"** diyorlar. Bazen birlikte gidiyoruz. Sağolsunlar, doktor ağabeylerimiz, ellerinden geleni yapıyorlar. Ancak, her sporcunun bu yolu izlemesi, her yöneticinin bir doktor dostu olması mümkün değil.

Kısacası sakatlanmamak en iyisi. Ancak, tesisler, alt yapı bozuk olduğundan sakatlanmamak da elimizde değil.

SORU: Bu konuda ne istersiniz?

YANIT: Bizde bu memleketin çocuğuyuz, genciyiz. Devlet bu işe bir düzen getirmeli. Sakatlandığımızda, maçta veya idmanda, neler yapılacağı, hangi hastanelere, nasıl gidileceği, orada kime başvurulacağı belli olmalı.

Lisansımızla muayene ve tedavi edilmeliyiz. Kargaşa son bulmalı. Bizimde güvenliğimiz sağlanmalı. Yine yönetici ağabeylerimiz, sporcuların lisanslarıyla devlet hastanelerinde ücretsiz muayene ve tedavi olmaları için Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın çalışmalar yaptığını söylüyorlar. Bizde bu çalışmaların biran önce sonuçlanıp yürürlüğe girmesini bekliyoruz.

Bu konuda birşey daha söylemek isteriz. Bizim veya yönetici antrenör ağabeylerimizin spor sakatlıkları ve ilk yardım konusunda bilgimiz yetersiz. Araç ve gerecimiz yok. Oysa, kulüpler bu yönden de eğitilip desteklenmeli.

Lisans çıkarılırken veya vize edilirken, daha bilimsel sağlık kontrolu yapılmalı.

SORU: Lokalleriniz var mı?

YANIT: Var. Bizim lokal fena değil. Masa tenisi masamız da var. Ancak, ışık, ısınma, duş gibi sorunlarımız oluyor. Ne varki, bizim durum, yöneticilerimiz sayesinde iyi de, birçok kulüpteki arkadaşlarımız merdiven altlarında, kahve köşelerinde, bodrumlarda veya küçük odalarda soyunuyorlar. Onlar için ısınma ve temizlik büyük sorun.

Bizde, ayrıca, her amatör kulübün uygulayacağı bir sistem var. Biz, amatör sporcular, ailemizin de bilgisi ile kulübün kira, yol ve benzeri giderlerine olanaklarımız ölçüsünde katılıyoruz. Ayakkabılarımızı çoğunlukla kendimiz alıyoruz. Amatörlük gerçekte budur. Kulüplerimizin gelir kaynağı olmadığına göre, en iyi çözüm şimdilik bu olsa gerek.

SORU: Malzeme sorununu nasıl çözüyorsunuz?

YANIT: Spor malzemeleri ateş pahası. Normal bir basketbol topu 4 bin lira. Hentbol veya voleybol topu 2 bin lira. Formaların fiyatı bin lirayı geçti. Kalitelisini alsanız pahalı, ucuzunu alsanız dayanıksız. Sporcu, iyi malzeme ile yarıştığı veya spor yaptığı zaman çok mutlu oluyor.

SORU: Ne önerirsiniz?

YANIT: Bizim sorunumuz, ülkenin de genel sorunları içindedir deriz hep. O nedenle, böylesine önemli bir sorunda devlet ağırlığını koymalı. Malzeme standart olmalı. Bize söylendiğine göre, Amatör Kulüpleri biraraya getiren ağabeylerimiz yakında kooperatif kuracaklar. Eğer kulüplerimiz ve sporcularımız bu işin bilincinde iseler bu kooperatif bir ölçüde malzeme sorununa çözüm bulabilir.

Ancak devletin malzeme üretmesi veya malzeme üretimini denetleyip yönlendirmesi de düşünülebilir.

Bu arada, amatör spora Spor-Toto'nun malzeme yardımı yapmasını onura sunmak istiyoruz.

SORU: Yılda kaç kez eğitim programına katılıyor sunuz?

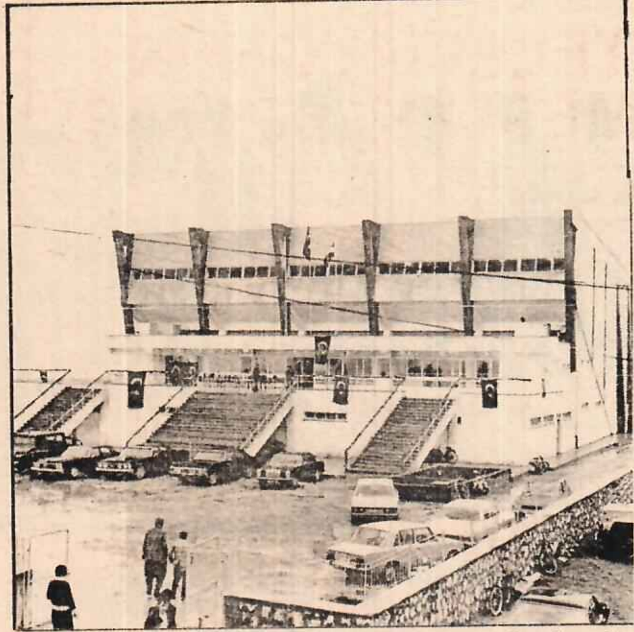
YANIT: Şimdiye kadar bir kez. O da Amatör Spor Kulüpleri Federasyonunca düzenlendi.

Devlet bize ne yapacağımızı söylemeden, bir hatamızı en ağır şekilde cezalandırmak yoluna gidiyor.

Cezaların bir bölümü haklı. Sporcuların birbirlerine hakaret etmesi, tekme atması, hakeme kötü davranması çirkin. Hepimiz sportmence davranmak zorundayız. Ancak, bizim eğitimimiz için seminerler, konferanslar düzenlenmiyor. Eğitim, maalesef yok ülkemizde. Bir de moral sorunu var. Biz sporcular, Türkiye'de düşman kardeşler haline getirildik. Sahaya çıkınca, rakip olarak biliyor ve kazanmak için birbirimizi ezmek dahil her yola başvuruyoruz. Bunun kökeninde eğitimsizlik yanında, bol kümeleşmeler, küme inip çıkmanın özendirilmesi yatıyor. Hepimiz yarışmak ve kazanmak için hazırlanıyoruz. Spor yapmak, bu sporun sağlığımız için yapılmasını sağlamak için çalışmıyoruz. Bu da, sporcuların, yöneticilerin sık sık biraraya getirilmesi, eğitim programları düzenlenmesi ile mümkün olur. Bir değerli yöneticimiz **"Türkiye'de ceza, eğitimin çok önünde koşuyor"** der sık sık. Bu görüşe genç sporcular olarak kesinlikle katılıyoruz. Sporculara lisans bir eğitim programından sonra verilmeli.

SORU:Türkiye'de kaç sporcu olduğunu biliyor musun?

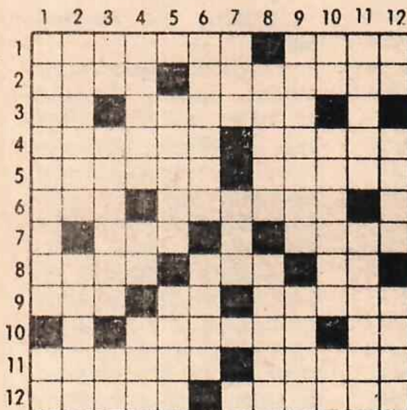
YANIT: Ağabeylerimden duyduğumuza göre lisanslı sporcu yüzbinden fazla imiş. Ancak, elimizde sağlıklı yayınlar yok. Araştırmalar yok. Bu soru, bizim bir sorunumuzu da hatırlattı. Kulüplerimizde veya bölgelerimizde kütüphanemiz yok. Elimizde yararlanacağımız spor yayınları yok. Acaba, bir spor yayınevi kurulamaz mı? Devlet buna öncülük edemez mi?

Spor salonları törenlerle açılıyor ama amatörlere kapalı

Bizim önemli bir sorunumuz da şu. Yöneticilerimiz bizim başka sorunlarımızla yeterince ilgilenemiyorlar. Oysa, bizim yaşadığımız bir çevremiz var. Kulüplerimizde, yönetimde söz hakkımız olmalı. Bu bizde var, başka kulüplerde olduğunu sanmıyorum. Ayrıca, Federasyon başkanlarımızı, bu arada bölge müdürlerimizi müdür yardımcılarımızı bile tanımayız. Bunun dışında hakemlerin bizlere daha sıcak davranmalarını, bizlere hocalık yapmalarını istiyoruz. Sonra, izleyiciler özellikle futbol dalındaki izleyiciler büyük ölçüde centilmen değil.. ●

BULMACA

SOLDAN SAĞA: 1— Ayın yeryuvarlağına karşı gelen yarımküre yüzeyinin tamamiyle aydın görünmesi durumu - At üretilen çiftlik. 2 — Bilim - Bir şarkıda her kıtadan sonra yinelenen ve bestesi değişmeyen parça. 3 — TERSİ Yılın oniki bölümünden her birine verilen ad - Ulaşmak eylemi ya da gidip gelme, alıp verme gibi bağlantı. 4 — Manisa lalesi - Aşağılık, niteliği düşük. 5 — Keçiyolu, çoban çığırı - Boğa güreşi yapılan alan. 6 — Türkçe'de bazı lehçelerde "Ağa" yerine kullanılan bir söz - Parazit, tufeyli. 7 — Selin bıraktığı kumlu, çamurlu toprak Dokuma tezgahında tarağı tutan aygıt. 8 — İşyeri, daire - Kayak - Kimyada sodyumun simgesi. 9 — İnsanın dışında kalan ve ağırlığı ile kütlesi olan her türlü varlık, şey - Kuzu sesi - Divan edebiyatında kaside ya da gazelin ilk beyti. 10 — Hayvan postundan ya da buna benzer bir kumaştan yapılmış başlık - Karada, denizde yabani hayvan, balık ya da kuş tutma işi. 11 — Avcı kulübesi - Resim ya da harfle yapılan işaret, 12 — Tirsi balığına verilen ad - Kötü, pis, kötünün kötüsü.

YUKARIDAN AŞAĞIYA: 1 — Titreştirilince ana seslerden birini vermek üzere yapılan iki kollu, küçük bir çelik araç - Kimyada galyumun simgesi. 2 — Olabilirlik, imkan - Patates gibi yeraltı ürünlerinin ve bunların köklerinin nişastası. 3 — Kimyada lityumun simgesi - Pamuk, keten ya da ipekten, seyrek dokunmuş delikli bir çeşit kumaş - Kimyada molibdenin simgesi. 4 — Genel - Dumanın değdiği yerde bıraktığı kara leke - Hayvanların yemeyip bıraktığı, daha çok yakmaya yarayan iri saman. 5 — Bir dernek üyelerinin buluşmaları için ayrılan yer - Harç alıp sürmeye yarar duvarcı ve sıvacı aracı. 6 — Ananasgillerden, sıcak ülkelerde yetişen bir bitki - Yayvan sepet. 7 — Doğuştan beri geçen zaman, sin - İçinden su akıtmak için yeri kazarak meydana getirilen açık oluk. 8 — Boğazlaşma, vuruşma - Tespihlerin baş tarafına geçirilen uzunca parça. 9 — Ev işlerinde çalışkan ve becerikli kadın - Akıcı, sıvı. 10 — Yüz metrekare tutarında bir yüzey ölçü birimi - Bir yerden başka bir yere kolayca geçit vermeyen doğal engel - TERSİ, Kimyada bromun simgesi. 11 — Argoda yol, yöntem, usul - Eski okullarda uygulanan bir ceza şekli. 12 — İnsana çok yararlı bir hayvan - Mektup - TERSİ, Yağ kızdırmak, yiyecek kızartmak gibi işlere yarayan, uzun saplı yayvan kap.

Çözümü 34. Sayfada

TELEVİZYONUN MESLEKLER TABLOSU

Ertuğrul ÖZKÖK

- **Büyük ölçüde dinsel renklere de bulanmış olan aktöremiz bize tüm mesleklerin saygıdeğer olduğunu söyler. Geçtiğimiz dönemlerde hazırlatılan bir ders kitabında, "bazı mesleklerin ötekilere göre daha saygıdeğer olduğunun" öne sürülmesi haklı tepkilere yolaçmıştı.**

- **Mutsuz insanların dünyası küçük yaşlardan çiziliyor. Bu yüzden ona mutluluğun yollarını öğretmeye de küçük yaşlardan başlamak gerekir.**

1950'lerin Amerikan çizgi roman kahramanları klişeleşmiş bazı uğraşılara sahipti. Bunlardan Türkçe'ye "**Afacan**" adıyla çevrilen birisi evinin önüne kurduğu tezgâhında limonata satardı. Bireysel yükselme hırsının en büyük erdem sayıldığı bir toplumda bu küçük tezgâhlar mesleğe hazırlanma oyunlarıdır. Steinback'in romanlarında tam yerine oturan "**hırsına sürgün**" insanlar kendilerine uygun meslekler aramaktadır. Ünlü otomobil yapımcısı "Ford" bu tipin en güzel örneklerindendir. Üç, dört yıl önce televizyonda izlediğimiz Zengin ve Yoksul dizisinin Rudy'si de böyle bir tipti.

MESLEKLER VE TOPLUMUN MUTLULUGU

Meslekler bir bakıma toplumların aynasıdır. Toplumların sağlıklı bir yapıya sahip olup olmadıkları ya da dengeli bir biçimde gelişip gelişmedikleri meslek dağılımından anlaşılabilir. Meslek anarşisinin doğurduğu sorunlar insanların mutluluklarını da yakından ilgilendirmektedir. İstediği mesleğe ulaşamayan ya da yanlış yönlendirme yüzünden doyum sağlayamayan insan bir anda toplumun yaygın tipi haline gelebilir.

Bu nedenle birçok ülkede gelişme çizgisine uygun, insanların arayışlarına yanıt verebilecek meslekî yönlendirme hizmetleri sunulmaktadır. Bizde de 1969 yılından başlayarak okullarda rehberlik hizmetleri verilmeye başlandı. Ne var ki oniki yıllık uygulama öğrencileri bu hizmetlerin yararına inandırmakta etkili olamadı. Bu neden böyle olmuştur?

MESLEĞE YÖNLENDİRME VE TELEVİZYON

Ankara Üniversitesi Öğretim üyelerinden **Prof. Yıldız Kuzgun** 1979 yılında yapılan "Birinci Gençlik Sorunları Sempozyumuna" sunduğu bildiride meslek seçimi kararının kişilik gelişimi sürecinden ayrı düşünülemeyeceğini belirtiyordu.

Bu gözlem meslek seçimi konusunda aile ve özellikle televizyonun önemini bir kez daha ortaya çıkarıyor. Çünkü meslekle ilgili tavırların oluşmasında iki süreci birbirinden ayırmak gerekiyor. Bunlardan birincisi **mesleğe özendirme** ikincisi ise "**mesleğe gerçekten yönlendirme**" dir. Aile ve televizyon mesleğe özendirme konusunda büyük bir ağırlığa sahiptir.

Televizyonun çizdiği meslekler tablosuna bakıldığında durmadan belli mesleklerin reklamının yapıldığını görmekteyiz. Dizisi, eğlence programı ve belgeseliyle, büyük kitlelere geçiş olanağı tanımayan oldukça dar bir meslek yelpazesi içinde sıkışıp kalmıştır televizyon. Televizyonun dünyası, doktorların, iyi yaşayan dedektiflerin, geçim sıkıntısı çekmeyen avukatların, başarıdan başarıya koşan politikacıların ve ne iş yaptığı belli olmayan varsıl kişilerin dünyasıdır.

Çoğu kez televizyonun çocuk kafasına işlediği bu meslek ile orta eğitimde kendisine önerilen meslek taban tabana zıt olmaktadır. İşte küçük insanın mutsuzluk serüveni burada başlamaktadır. Kimliğini bulamayan bu küçük insanlardan oluşan toplum, değişim sürecinde bağrında bu çatlakları taşıyarak yoluna devam edecektir.

TELEVİZYONUN ÇIZDIĞI TABLO

Büyük ölçüde dinsel renklere de bulanmış olan aktöremiz bize tüm mesleklerin saygıdeğer olduğunu söyler.

Geçtiğimiz dönemlerde hazırlatılan bir ders kitabında "bazı mesleklerin ötekilere göre daha saygı değer olduğunun" öne sürülmesi haklı tepkilere yol açmıştı. Ancak televizyonda hergün çizilen meslek tabloları sözkonusu ders kitabında dile getirilen yaklaşımdan değişik midir? Dizi filmlerin mesleklere verdiği değerler arasında fark yok mudur? Toplumun kuştuğu bazı tiplerin hep belli mesleklerden gösterilmesi bir raslantı mıdır yalnızca? Oysa ders kitapları konusunda gösterilen duyarlılığın televizyon programları için de gösterildiğini söylemek zordur.

Sağlıklı bir büyüme için zorunlu bir hizmet olan mesleğe yönlendirme çalışmaları okul duvarları ile sınırlı kalmamalıdır. Kişiliğin oluşmağa başladığı çağdan, aileden ve televizyondan soyutlanmamalı bu çabalar. Küçük insanın kafasındaki çalışma dünyasını aile, okul, televizyon ve Planlama Örgütü birlikte oluşturmalıdır. Kuşkusuz tüm bunlardan önce toplumun bireylerine iş olanakları sağlaması gerekir. Prof. Kuzgun'un şu sözlerine katılmamak elde değil: "Rehberlik ancak belirgin seçeneklerin ve seçme özgürlüğüne sahip bireylerin bulunduğu bir ortamda etkili olabilir".

Ülkemizin insanlara bu olanakları yaratmasını beklerken TRT de kendisine düşen görevi yerine getirmelidir. Yabancı dizi filmlerine karışamadığımıza göre en azından ülkemizde üretilen programlarda mesleklerle ilgili yaklaşımlara dikkat edilmelidir. Bunun yanında toplumda meslekleri tanıtıcı programlara yönelmek de yararlı olabilir.

Mutsuz insanların dünyası küçükyaşlardan çiziliyor. Bu yüzden ona mutluluğun yollarını öğretmeye de küçük yaşlardan başlamak gerekir. Behçet Necatigil "**Küskün Yolcunun Türküsü**" adlı şiirinde bunu ne güzel dile getiriyor:

"Şimdi hangi kitaplardan
Öğreneceksiniz onu,
Gelmiyorsa bazı şeyler
Çocukluktan geçerek."

TV PROGRAMINDAN SEÇMELER

25 Nisan 1981 Cumartesi

17.05... ŞEKER KIZ
Candy, bir gemi ile kaçak olarak Amerika'ya gitmektedir. Geminin anbarında Candy'den başka bir kaçak yolcu daha vardır.
17.30... GÜLE OYNAYA
Çeşitli dans ve oyunların yer aldığı çocuk programı.
18.00... KÜÇÜK EV
18.45... ŞİİR DÜNYASI
Şair N. Evliyagil, Tevfik Fikret'in san'at ve kişiliğini ekrana getiriyor.
19.15... TANJU OKAN SÖYLÜYOR
19.30... ÜNLÜ NEHİRLER
Ganj nehri ve çevresi tanıtılıyor.
21.10... EFENDİME SÖYLEYEYİM
21.20... İLDEN İLE
Çanakkale ilinin tanıtıldığı programda, 10 sanatçı ikişer şarkı ile katılıyor.
23.10... SİNEMA
Televizyonda sinemada bir Türk filmi izleyeceğiz.
16.15... JAMES LAST SOYLÜYOR
17.10... SMİTH ve JONES
17.55... SPOR DÜNYASI
19.55... TAŞ DEVRİ
21.10... DALLAS
22.20... TELE-SİNEMA
"Pazarla gelen Mutluluk"

Küçük Ev

27 Nisan Pazartesi

19.25... TV OKULU
Bölgesel yayında yeralan bu programda okuma-yazma dersi veriliyor.
19.55... FOLLY FOOT
Genel yayın içersinde yeralan bu film, küçük izleyiciler için
21.10... UYKUDAN ÖNCE
21.20... ATATÜRK'TEN ANILAR
21.40... KÖKLER
22.35... SPOR
Haftanın spor olaylarından özetlerin verildiği programı haber merkezi hazırlıyor.

Kökler

26 Nisan - Pazar

11.00... GÜNAYDIN
3. Uluslararası Çocuk Şenliği naklen yayını,
12.00... SİNEMA
Gregory Peck ile Omar Sherif'in rol aldığı bir western,
14.10... YAŞAMA SAVAŞI
Çıtaların yaşam savaşı konu ediliyor.
14.35... TARİHTE BU AY
15.00... WALT DISNEY
15.45... PETEK
Çeşitli konuların işlendiği magazin programı,

28 Nisan Salı

19.25... TV OKULU
(Bölgesel yayında)
19.50... ÇOCUKLARLA MÜZİK
20.15... TEMEL REİS
Çocuklar için çizgi film,
21.10... UYKUDAN ÖNCE
21.20... GÜNLERİN GETİRDİĞİ
Uğur Dündar'ın hazırlayıp, sunduğu ilginç konuların yer aldığı magazin programı,
22.05... TV'de SİNEMA

29 Nisan Çarşamba

19.25... TV OKULU (Bölgesel yayın)
19.50... YAŞAMAK NE GÜZEL
Çocuklar için hazırlanmış bir program,
21.10... UYKUDAN ONCE
21.20... BİR KAZININ ÖYKÜSÜ
Yurdumuzdaki arkeoloji çalışmalarının tanıtıldığı programın son bölümü,
21.55... ZAMAN MEKAN MAKİNASI
22.30.. ROCFORT DOSYASI

30 Nisan Perşembe

19.25... TV OKULU (Bölgesel yayın)
19.50... TARZAN
21.10... UYKUDAN ÖNCE
21.20... YARIM YÜZYILDAN ÇİZGİLER
Ülkemizin ekonomik yapısını tanıtan, haber merkezi tarafından hazırlanan bir program.
21.30... YERLİ DİZİ
TRT'nin hazırladığı "Ceza Kanunu"nun son bölümünü izleyeceğiz
22.25... HABER PROGRAM

1 Mayıs Cuma

19.25... TV OKULU (Bölgesel yayın)
19.50... İNANÇ DÜNYASI
21.10... BENİ HATIRLAYINIZ
21.15... BEYAZ GÖLGE
22.10... MARATON
Müzik, Spor, Televizyon konularında yarışma programı,
22.55... SÜSLÜ HAYATLAR
Ünlü yazar Balzac'ın aynı adlı eserinden televizyona uyarlanan dizinin yeni bir bölümünü izleyeceğiz.

Ceza Kanunu

Tarzan

BESLENME

KUZULARA KIYMAYALIM

Dr. Osman Nuri KOÇTÜRK

- **Genç hayvan etlerinde su miktarı yüksek, biyolojik değer de dyüşüktür. O nedenle beslenmede etten beklenen yarar yeterince sağlanamamaktadır.**
- **Halkımızın beslenmesi açısından da, et veya kasaplık hayvan dış satımı açısından da kuzu kesimi çok yanlıştır.**
- **Kuzu kesip yenilecek zaman çok gerilerde kalmıştır. Gelir düzeyimiz elverişli olsa bile bunu yapmamalı, damak zevkimizin tatmini için ulusal kaynakları kurutmamalıyız.**

Bahar aylarının getirdiği, halkımızın beslenmesi ve bir ölçüde yaşamakta olduğumuz ekonomik darboğazın aşılması ile ilgili konulardan biri şüphesiz kuzu kesimidir.

Geçen yıllarda ilgili meslek kuruluşlarının üzerinde çok durduğu, zaman zaman hükümetlerin de önlemeye çalıştıkları kuzu kesimi, olumsuz bir geleneğe uyularak bugün de sürdürülüyor.

Yaşamak için yemekle, yemek için yaşamak arasında tutarlı bir ayırım yapamayanların ve özellikle yüksek gelirli ve damağına düşkün olanların yarattıkları istem piyasada etkilerini göstermeye başlayınca, yaşamak ve daha çok üretmek için kurulmuş bir zenberek gibi dünyaya gözünü açmış yüzbinlerce kuzu mezbahalara gönderilmekte, zamansız kesilerek tüketime sunulmaktadır. Oysa hayvancıkların, baharla birlikte gelen olanaklardan yararlanarak, mer'a ve otlaklarımızda yeşerip boy veren ve hiçbir işe yaramadan solan otlar ve yem maddeleri ile beslenerek, hayvansal protein kaynakları bakımından ciddi sıkıntılarla karşı karşıya bulunan halkımız için, daha binlerce ton et üretme ve ekonomimize açıktan katkı yapma olanağı vardır.

Halkımızın bu önemli konuda aydınlatılmasıyla toplum çıkarları doğrultusunda çözümlenebilir kanısındayız. Hem ekonomimize ve hem de birey ve aile olarak yapılan besin harcamalarına olumsuz etkileri açık bulunan kuzu kesimi geleneğini artık bırakma zamanı geldiğine inanıyoruz.

BESLENME AÇISINDAN

Beslenme uzmanları kuzu etinin gelişmiş koyun ve sığır etine göre daha az besleyici olduğunu söylemektedirler. Çok zaman, iri bir kediden daha küçük olan süt kuzularının, henüz dokuları tam anlamı ile gelişmemiş olduğundan, besin değeri de düşük kalmaktadır. Kavurma yapıldığında görüldüğü gibi, çoğu zaman tencereye giren bir kilo kuzu etinin suyu uçunca geride kalan miktar, aile bireylerinin tabaklarına bölündü mü, doyurucu olmamaktadır.

Genç hayvan etlerinde su miktarı yüksek, biyolojik değer de düşüktür. O nedenle beslenmede etten beklenen yarar yeterince sağlanamamaktadır.

Birçok nedenlerle kuzu eti koyun ve sığır etlerinden daha değerli kabul edilemez.

Buna karşın kuzu eti fiyatları çok yüksektir. Şu dönemde kuzu eti perakendeci kasaplarda 400-450 TL na kadar tırmanabilen fiyatlarla satılırken, kemikli koyun ve sığır eti 250-275 TL.'na satın alınabilmektedir.

EKONOMİK KAYIPLAR

Üreticilerin süt kuzularını zamansız olarak kesip pazara sürmelerinin nedeni artık iyi bilinmektedir. Sürüdeki kuzu sayısını mümkün olduğu kadar düşük tutarak, üretebileceği süt miktarını artırma düşüncesini başlangıç noktası olarak kabul edersek, işin tümünü anlamak çok kolaylaşır Türkiye'de, olması gerekenden çok daha düşük olan süt üretimi, süt ve sütten yapılan peynir ve benzeri besinlerin fiyatlarını alabildiğine yükseltmekte, ilkbahar aylarında peynire dönüştürülüp depolara stok edilen süt ürünleri, fiyatların hızlı artışı dolayısıyle, kış döneminde üreticiye, daha çok para kazandırmaktadır. Otlatma ve yemleme güçlükleri, mer'aların çoğunlukla sürülmüş ve buğday tarlasına dönüştürülmüş olmasının getirdiği zorluklar da hesaba katılacak olursa, bir miktar kuzunun kesilmesi ve etinin çok yüksek fiyatlarla pazarlanması onun da işine gelmektedir. Böylece hem üreticinin hem de tüketicinin desteğiyle milyarlara varan bir kayıp ortaya çıkmaktadır.

Halkımızın beslenmesi açısından da, et veya kasaplık hayvan dışsatımı açısından da, kuzu kesimi çok yanlışdır.

Satışa çıkarılan kuzuların Et ve Balık Kurumunca veya bin benzer kuruluşca toplanarak bir merkezde beslenmeleri ile büyük kazanç sağlanabilir.

Aynı şeyleri büyüme sürecini aşmamış genç danaların vakitsiz mezbahalara gönderilip dana eti olarak tüketime sunulması hakkında da söyleyebiliriz. Türkiye bu yüzden çok şey yitirmektedir.

Halkımızın beslenmesindeki hayvansal protein açığı biraz da bu nedenlerden kaynaklanmaktadır.

UCUZ BESLENME

Beslenme uzmanları ortalama ve gelişmiş bir insanın günde 70 gram kadar proteine gereksinme duyduğunu, bunun yarısının, hiç dyeğilse üçte birinin de hayvansal kaynaklardan sağlanması gerektiğini belirtirler.

Çocukluk, gebelik, süt verme ve gelişme sırasında ya da ateşli hastalıklardan sonra bu gereksinim daha da artar. Ankara'da geçerli fiyatlar esas alınarak belli başlı hayvansal protein kaynaklarından sağlanan bir gram proteinin maliyetinin ne olacağı hesaplanarak tabloda açıklanmıştır.

Görüldüğü gibi kuzu pirzolasından sağlandığı takdirde bir gramı 3.36 TL.'na mal olan hayvansal protein, sütten 1.25 TL.'na sağlanabilmektedir. Koyun eti, sığır eti, tavuk eti, karaciğer, yumurta ve hamsi yahut istavrit gibi ucuz balıklar kullanılırsa bir gram hayvansal proteinin kaça sağlanacağı tabloda gösterilmiştir. Pratik olarak besleyici değerleri eşit ve her biri diğeri kadar besleyici olan bu protein kaynakları arasında bilinçli bir seçim yapmak tüketicinin işidir.

Küçük süt kuzularını yzamansız kesip tüketecek yerde, hayvansal protein gereksinimimizi bahar aylarında bollaşan ve ucuzlayan süt ve yumurta gibi kaynaklardan sağlayacak olursak, hem toplum ve hem de aile olarak önemli bir tasarruf yapabiliriz. Üstelik, bu

hayvancıkların büyümeleri ile elde edilecek fazla eti dışarıya satarak, ülkemizin petrol gereksinimini karşılayabiliriz.

Genç kasaplık hayvanların kesimi zaman zaman yasaklanmış fakat başarılı olmamıştır. Bu, denetimi gerçekten zor bir iştir. Zorunlu durumlarda geleneklerimizi değiştirmeyi ve toplumsal çıkarlar için lezzet ve damak düşkünlüğünden özevide bulunmayı bilmeliyiz...

Küçük zevkelr ve damak düşkünlükleri için hem paramızı çarçur ediyor ve hem de halkımızın sağlığı, ekonomimizin darboğazdan kurtarılması bakımından kritik bir değeri olduğuna inandığımız kaynaklarımızdan birini tahrip ediyoruz.

Çocuklarımıza bahar gelince kuzu eti yeme alışkanlığını vermemek ve onları daha iyi beslemek için, tabloda açıklanan ucuz protein kaynaklarından birini seçebilir ve ailemizi daha az harcamayla daha iyi besleyebiliriz.

Tıpkı enerji kaynakları gibi protein kaynaklarımızı da üzerine titriyerek kullanmamız, ucuz ve yeterli beslenme yolları bulup uygulamamız artık zorunludur.

Kuzu kesip, yenilecek zaman çok gerilerde kalmıştır. Gelir düzeyimiz elverişli olsa bile bunu yapmamalı, dyamak zevkimizin tatmini için ulusal kaynakları kurutmamalıyız. ●

KAYNAĞINA GÖRE. BİR GRAM HAYVANSAL PROTEİN İÇİN ÖDENMESİ GEREKEN PARA MİKTARI

BESİN KAYNAĞI	1 Gr.HAYVANSAL PROTEİN KARŞILIĞI TL
Kuzu, Pirzola	3.36
Kuzu Eti	2.63
Koyun Eti	2.30
Sığır Eti	2.00
Tavuk Eti	1.50
Süt	1.25
Karaciğer	1.16
Yumurta	1.15
Balık, Hamsi, İstavrit...	0.66

NOT. Piyasa fiyatlarına göre hesaplanmıştır.

Seçilen kaynağa göre hayvansal proteinin mahiyeti çok değişmektedir. Kuzu pirzolasından sağlandığı takdirde 1 gramı 3.36 Tl.'na olan hayvansal protein, kuzu etinden 2.63 TL.'na, koyun etinden 2.30 TL.'na, Sığır etinden 2.00 TL.na, karaciğerden 1.16 TL.'na, yumurtadan 1.15 TL.'na, hamsi ve istavrit gibi ucuz balıklardan 66 kuruş karşılığı sağlanabilmektedir. Besleyici değerleri bir birine yaklaşık olarak eşit kabul edilen bu kaynaklardan birinin seçimi, tüketicinin geliri ve diğer koşullarıyla ilgilidir.

MUSİKİ

NEYİ KUTLAYACAĞIZ, NİYE KUTLAYACAĞIZ?

FARUK GÜVENÇ

ATATÜRK'ün doğumunun yüzüncü yıldönümünü kutlamaya hazırlanırken, yüzümüzü geriye çevirip, bu büyük adamın altmış yıl önce yön verdiği müzik hayatına şöyle bir göz atmakta ve dünden bugüne nekadar yol aldığımızı saptamakta yarar vardır. 1923'lerden buyana üç kuşak besteci yetişmiştir Türkiye'de: Rey, Saygun, Erkin, Akses ve Alnar'ın "öncü" oldukları, ulusal müziğin kapısını açtıkları, yollarını gösterdikleri için müzik tarihimizde özel bir yerleri vardır. Bugün bu bestecilerimizin hiçbirinin eseri Batı dünyasındaki toplulukların dağarını girmemişse, suçu yaratıcılarda değil de, Türkiye'nin sanat konularında bir kenara itilmişliğinde ve bir kültür politikası olmayışında aramalıyız.

Yoksa bir Erkin, örneğin Sovyetlerin bir Haçaturyan'ından aşağı kalmaz, bir Saygun her ölçüye göre evrenseldir, yirminci yüzyılın önde gelmesi gereken bestecilerinden biridir. Beş öncüyü izleyen kuşak içinde İlhan Usmanbaş gibi, katıldığı her uluslararası yarışmada birincilik kazanan, Bülent Arel gibi, Amerika'da ün yapmış değerler vardır.

Ne yazık ki otuz-kırk yıllık böyle bir yükselişten sonra yaratıcılarımız arasında gözle görülür bir iniş, bir değer yitirme başlamıştır. Yine de altmış yılda sayısı yirmiye yaklaşan besteci üretmek küçümsenecek bir olgu değildir. Hele bu alanda geçmişi ve geleneği olmayan bir ülkede mucizedir.

Ama Devlet, elindeki bu değerli malzemeyi Batıya tanıtmak için ne nota basmıştır, ne plâk yapmıştır, sanatçılarını ölüm kalım savaşında desteksiz ve yalnız bırakmıştır. Herhalde yeryüzünde futbolcuları, atletleri, güreşçileri dünyanın dört bucağında cirit atarken, müzik evrenimizi tanıtmak üzere yurt dışına çıkmak isteyen sanat topluluklarına para bulamıyan tek uygar ülke Türkiye'dir.

Ya seslendiricilerimiz? Cumhuriyetten sonra olağanüstü yetenekli pek çok çocuk çıkmıştır Türkiye'de, bunların çoğu devlet yardımıyla yetişmiş, her ölçüye göre üstün düzeyde sanatçılar olmuştur. Ama yine Türkiye'nin kenara itilmişliği ve bir kültür politikası bulunmayışı yüzünden dünya piyasasında adlarını duyuramamışlardır.

Öte yandan, Atatürk'ün kurduğu büyük orkestranın yerini eleman sıkıntısı çeken üç yarım orkestra almıştır ve Opera Senfoniden, Senfoni Operadan yardım görmeksizin çalışamaz duruma düşmüştür. Dış görünüşe göre, yeni bazı binalar yükselmektedir bu alanda, ama ancak eski binaların tuğlalarıyla ! Ve yeni tuğlaların üretildiği fabrikalar, yani Konservatuarlar, nitelikli öğretmenlerden yoksun, plânsız ve programsız bir çırpınışın kucağında felç olmuştur adeta.

Yukardaki satırları 15 haziran 1980 tarihinde yazmışım ve aynı başlık altında yayınlamışım. Bir ay sonra, üzerinden neredeyse bir yıl geçmiş olacak. Yazı burada bitmiyor; isterseniz son paragrafa da bir göz atalım:

ESKİDEN Anadolu'yu karış karış tarayan orkestralar ve topluluklar, Cumhuriyetin altmışıncı, Atatürk'ün doğumunun yüzüncü yıldönümüne doğru büyük kentlerdeki sırça köşklerinden burunlarını çıkaramaz hâle getirilmişlerdir. Daha birkaç ay önce, öğrencilere konser vermek üzere Gümüş-

hane'ye giden bir topluluk, "Ülkücü" ve "milliyetçi" olduklarını öne süren bir avuç zorba tarafından gözdağı verilerek "sınır dışı" edilmiştir. Yasa tarafından "Atatürk devrimlerinin, Türk toplumunun çağdaş uygarlık düzeyine erişmesini öngören dünya görüşünü yerleştirmek ve geliştirmek" ile görevlendirilen TRT ise, Atatürk'ün doğumunun yüzüncü yıldönümünü kutlamaya hazırlandığımız sırada, onun müzik devrimine iyice sırt çevirmiş çağ dışı bir yayını fütursuzca sürdürmekte sakınca bulmamaktadır.

Bu tabloya baktıkça ve Anıtkabire gitmemekte, Atatürk'ün adını anmamakta direnen parti liderlerini gördükçe, insanın aklına ister istemiz bir soru çörekleniyor: biz 1981'de neyi kutlayacağız, niye kutlayacağız?

YUKARDAKİ satırlar yazıldıktan buyana çok şeyler oldu Türkiye'de, yönetim el değiştirdi, iş başına, her fırsatta Atatürkçü olduklarını söyleyen kişiler geldi. Artık yurdun her köşesine rahatça gidebiliyoruz. Anadolu'daki yapay sınırlar kalktı ortadan; fakat bir yıl önce müzik yaşamımızla ilgili olarak çizmiş olduğum tablo, "Atatürk Yılı"nın ortalarına geldiğimiz halde değişmemiştir henüz. Köklü önlemler oy hesapları içinde alınamaz, bukadar zamanda sonuç beklenemez ama Atatürkçü politika TRT'nin müzik yayınlarına da yansıyamaz mı? Bugün çok sesli müzik TRT ekranlarında yasaklanmış gibidir. TRT Yönetim Kurulu, teksesin ve çoksesin oranlarını gerçekçi bir biçimde saptamış olduğu halde Atatürk'ün kurduğu orkestralar, operalar, yetiştirdiği besteciler, yorumcular perde gerisine itilmiştir, televizyonda Atatürk'ün müzik devrimini (★) yayacak, sevdirecek doğrultuda tek bir program yapılmamaktadır. Başarıya ulaşmasını dilediğimiz yeni yöneticileri dostça uyarmanın bir görev olduğu inancındayım. Atatürk yılı, Atatürk'ün tüm devrimlerini gündeme getirmezse yazık olacaktır. Atatürkçülük, Atatürk'ün sevdiği şarkıları yayınlayarak değil, düşünceleri doğrultusunda eyleme geçerek kanıtlanır.

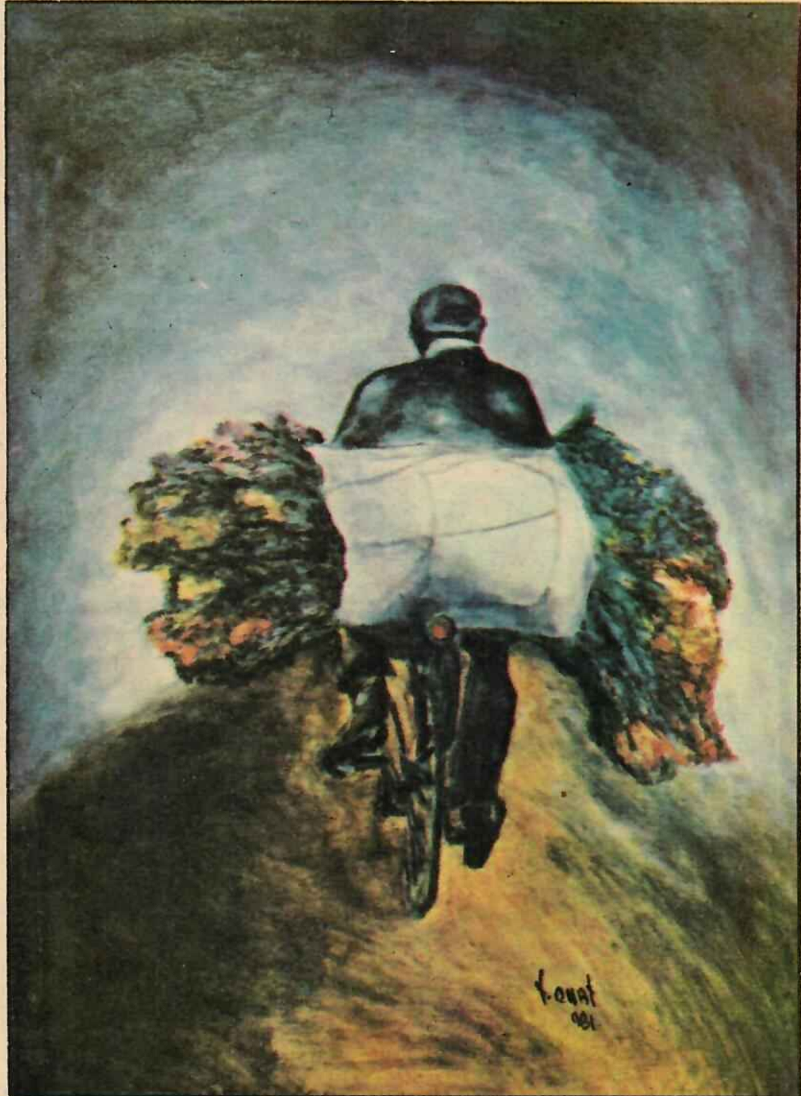
(★) Bakınız: Atatürk ve Müzik (Arayış, sayı 1, 21 Şubat 1981) ●

RESİM SERGİSİ

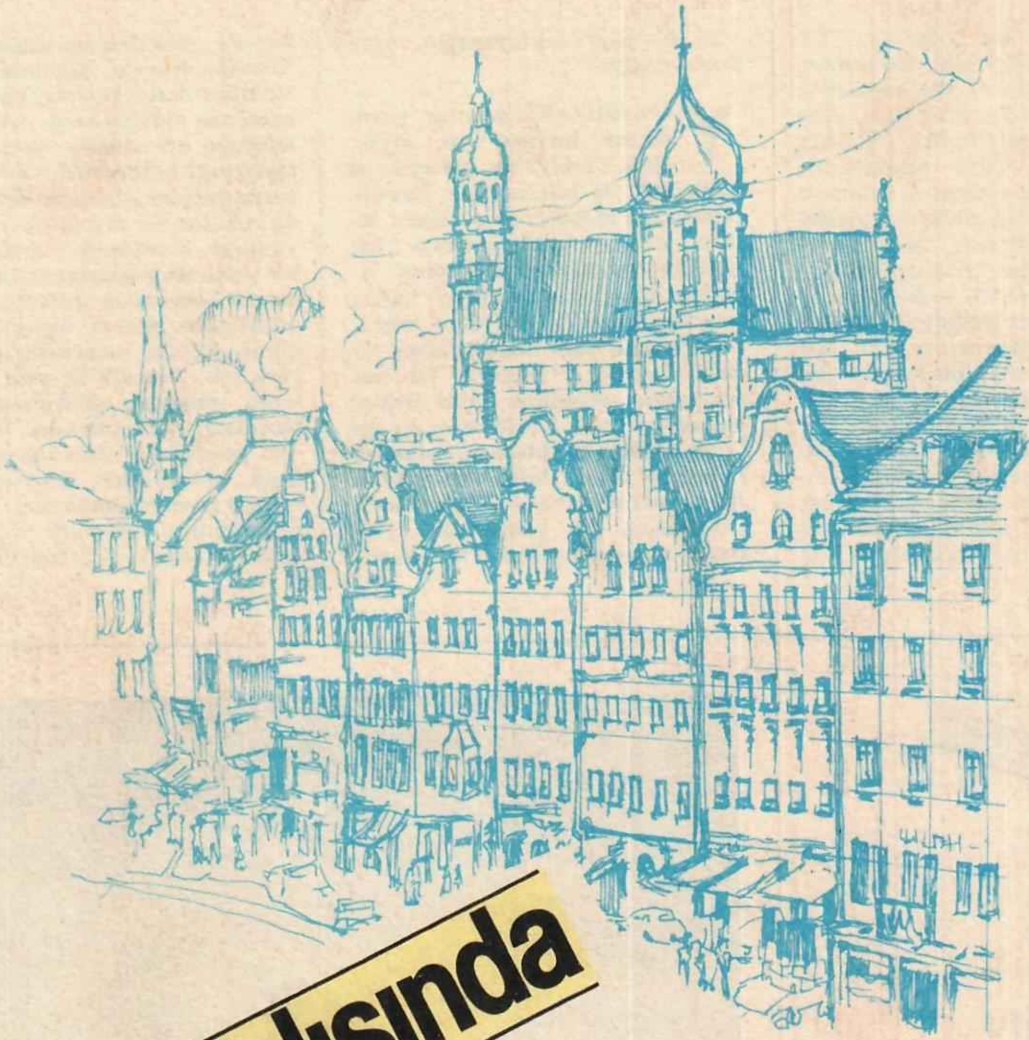
TÜLİN ONAT'IN RESİMLERİ

22 Nisanda Ankara'da, Bestekâr Sokaktaki Turkuvaz Galerisinde Tülin Onat'ın resim sergisi açıldı. Devlet Güzel Sanatlar Akademisini bitirdikten sonra, Paris'de ve Salzburg'da resim çalışmalarını sürdüren ve şimdi Atatürk Yüksek Öğretmen Okulu Resim Bölümünde öğretim üyesi olan Tülin Onat günlük yaşamdan görüntüleri masalsı bir üslupla yansıtıyor. Turkuvaz Galerisinde sanatçının son iki yıllık çalışmaları sergileniyor.

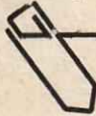

Tülin Onat, günlük yaşamı masalsı bir üslupla yansıtıyor.

yurtdışında ARAYIŞ

Yurtdışında çalışan yurttaşlarımıza da şimdilik ancak abone yoluyla ulaşabiliyoruz. ARAYIŞ'a abone olmak isteyeceğini düşündüğünüz yurtdışındaki tanıdıklarınıza dergimizden birer nüsha göndererek bu çabamıza katkıda bulunabilirsiniz.

(Yurtdışı abone koşulları).

Almanya	104 DM	Isveç	250 isveç Kronu
Avusturya	770 Avusturya Şilini	İsviçre	100 İsviçre Frankı
Danimarka	350 Danimarka Kronu	Irak	30 Irak Dinarı
Finlandiya	275 Fin Markkası	Norveç	310 Norveç Kronu
Fransa	245 Fransa Frankı	S. Arabistan	194 Riyal
Hollanda	120 Hollanda Florini	Yugoslavya	2354 Yugoslavya Dinarı
İngiltere	25 Sterlin	ABD ve Avusturalya	70 ABD Doları

ARAYIŞ'ı okuyun, okutun...